

Vlaams
Parlement

stuk **623** (2009-2010) – Nr. 3
ingediend op 17 januari 2012 (2011-2012)

Voorstel van decreet

van de heren Jean-Jacques De Gucht, Sven Gatz en Luckas Van Der Taelen,
mevrouw Marleen Vanderpoorten en de heer Herman Schueremans

houdende wijziging van het artikel 55
van het decreet van 31 juli 1990
betreffende het onderwijs-II,
wat de vakken godsdienst en
niet-confessionele zedenleer betreft

Hoorzittingen

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen
uitgebracht door mevrouw Elisabeth Meuleman

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Boudewijn Bouckaert.

Vaste leden:

de heer Jos De Meyer, de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn;
de heer Wim Van Dijck, mevrouw Gerda Van Steenberge, de heer Wim Wienen;
de dames Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten;
de dames Kathleen Deckx, Fatma Pehlivan;
de dames Vera Celis, Goedele Vermeiren;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heren Paul Delva, Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Katrien Schryvers;
de heren Frank Creyelman, Chris Janssens, mevrouw Katleen Martens;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
de heren Chokri Mahassine, Ludo Sannen;
de heren Willy Segers, Kris Van Dijck;
de heer Jurgen Verstrepen;
mevrouw Mieke Vogels.

Stukken in het dossier:

- 623** (2009-2010) – Nr. 1: Voorstel van decreet
– Nr. 2: Advies van de Raad van State

INHOUD

I. Hoorzitting van 1 december 2011.....	4
1. Uiteenzetting door de heer Hugo Durinck	4
2. Uiteenzetting door professor Didier Pollefeyt	6
3. Uiteenzetting door professor Patrick Loobuyck	9
4. Uiteenzetting door professor Etienne Vermeersch	15
5. Vragen en opmerkingen van de leden	18
6. Antwoorden van de sprekers en replieken.....	25
II. Hoorzitting van 15 december 2011	34
1. Uiteenzetting door mevrouw Mieke Van Hecke	34
2. Uiteenzetting door de heer Patriek Delbaere	37
3. Uiteenzetting door de heer Luc De Man	41
4. Vragen en opmerkingen van de leden	46
5. Antwoorden van de sprekers en replieken.....	54
Bijlage 1: Standpunt van de Raad voor Inspectie en Begeleiding Niet-Confessionele Zedenleer	61
Bijlage 2: Gemeenschappelijk standpunt van de Erkende Instanties & Vereniging van de levensbeschouwelijke vakken in Vlaanderen	69
Bijlage 3: Overzicht van de argumenten van de heer Hugo Durinck.....	75

De Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen hield op 1 en 15 december 2011 hoorzittingen over het voorstel van decreet houdende wijziging van het artikel 55 van het decreet van 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, wat de vakken godsdienst en niet-confessionele zedenleer betreft.

I. HOORZITTING VAN 1 DECEMBER 2011

De voorzitter: Dames en heren, collega's, goede morgen. We hebben besloten aan dit onderwerp twee hoorzittingen te wijden, omdat het een belangrijke en gevoelige materie is. Vandaag horen we de experts, volgende keer komen de actoren uit het veld aan de beurt.

Namens de Raad voor Inspectie en Begeleiding Niet-Confessionele Zedenleer kreeg ik een brief van de heer Devuyst, waarin hij vraagt om te worden gehoord. We kunnen geen massa's sprekers uitnodigen. Als we de heer Devuyst vragen, krijgen we dezelfde vraag van de vertegenwoordigers van de verschillende godsdiensten. Dan wordt het een defilé zonder einde.

Ik stel voor dat we de heer Devuyst vragen om zijn visie schriftelijk te geven en die onder de commissieleden te verspreiden voor we over het voorstel van decreet stemmen (zie bijlage p. 61). Als andere verenigingen dat ook willen doen, kunnen we hun dezelfde mogelijkheid geven.

1. Uiteenzetting door de heer Hugo Durinck

De heer Hugo Durinck, lector Hogeschool Gent: Op de trein las ik het artikel in De Standaard en ik voel terug de druk op de ketel, en daar heb ik het wat moeilijk mee. Verzuiling, schoolnetten en zeven keuzevakken zijn mooie en nuttige instellingen, maar wie wil er nu in een instelling leven?

Ik wil iets zeggen vanuit de praktijk. Ik heb lang gewerkt als leraar zedenleer in het middelbaar onderwijs; daarna gaf ik in de sociale afdeling van de hogeschool de vakken filosofie, ethiek en deontologie, en in de lerarenopleiding geef ik de opleiding zedenleer. Daarin bezoek ik veel stagescholen en moet ik me afvragen wat ik wil met mijn studenten.

Ik heb in achttien scholen gewerkt en de collega's met wie ik het meest contact had, waren de collega's godsdienst. Dat zijn meestal fijne, open mensen, die soms progressiever zijn dan de leerkrachten zedenleer. We geven dikwijls dezelfde materies. Er zijn vele redenen waarom dit onderwerp vandaag hier aan bod komt.

Enkele jaren geleden is er een vrij scherp boekje uitgegeven: 'Zonder Zulen' van een interessante pluralistische werkgroep, waar professor Apostel, professor Raes, Maurits Coppieters en Jef Turf, maar ook twee dominicanen deel van uitmaakten. Zij hebben een jaar lang vergaderd over de materie van verzuiling. In die periode zijn er ook artikels en boeken verschenen over enkele voordelen van verzuiling. In hun boek waren ze echter vrij scherp over de nadelen.

Ik citeer: "We beschouwen de verzuiling niet als de verwerkelijking van een pluralistische maatschappij, maar juist als een van de belangrijkste grendels op een werkelijke, dynamische, levensbeschouwelijke variabiliteit en diepgang en als een centrale hinderpaal bij het ontwikkelen van een actieve tolerantie, omdat zij intrinsiek stagnerend is, levensbeschouwelijke opties van elkaar isoleert en het ideologische debat door institutionele machtsbelangen overdetermineert. De verzuiling consolideert levensbeschouwelijke onverschilligheid en zelfgenoegzaamheid die hand in hand gaan met een trivialisering van het

bestaan, waarin waardenopties niet meer ter discussie kunnen worden gesteld, maar tot marktpreferenties of blinde loyauteiten worden gereduceerd.”.

Ik besef dat dat boekje vrij hard is. Er kwam ook kritiek op.

De citaten van de Bond zonder Naam worden door velen als soft beschouwd. Toch hebben ze een boodschap die in de richting van pluralisme gaat. In die citaten zal je nooit een levensbeschouwelijk accent terugvinden. Phil Bosmans was priester en heeft een afzonderlijk boek geschreven over zijn geloof. In zijn spreken, die toch erg bekend zijn, stelt hij zich echter neutraal, pluralistisch en waardenvol op.

We zouden het positieve van verschillende strekkingen bij elkaar moeten kunnen brengen. Het nut van iets als levensbeschouwelijke vakken wordt door weinigen in vraag gesteld. Er zijn genoeg materies om twaalf jaar lang twee uur per week een levensbeschouwelijk vak te geven. Kinderen en jongeren hebben nood aan een luisterend oor, aan wat opvang, aan oog voor hun noden. Godsdienst en zedenleer proberen het leed in het leven en in de wereld te verzachten. We zijn op zoek naar het goede leven. Waarom zouden we dat niet samen kunnen? We staan voor diverse en grote problemen: leerlingen die afhaken in het middelbaar, leerlingen met gedragsproblemen, hoge zelfmoordcijfers bij jongeren. Een grote uitdaging is de overbevolking in de wereld en de ecologische dreigingen. De ernst van die zaken zou ons meteen moeten doen samenwerken.

In mijn loopbaan heb ik veel leerkrachten godsdienst leren kennen. Sommigen waren nog religieus en christelijk, maar weinigen waren kerkelijk. Een belangrijk deel van hen is onderweg zijn godsgeloof verloren of heeft een godsbeeld dat niet meer overeenkomt met het kerkelijke beeld. Ik heb zelf ook veel sympathie voor het boeddhisme, maar ik zou er niet zo blij mee zijn indien dat in de officiële scholen er als achtste keuze bij kwam. Wij kunnen dat niet organiseren. Er zijn geen lokalen en het is niet haalbaar voor het uurrooster.

Ik vertoef al dertig jaar in vrijzinnige milieus. De vrijzinnigen denken soms dat enkel zij vrij en kritisch nadenken. Wel, veel van mijn collega's godsdienst zijn ook vrije mensen en denken ook kritisch en rationeel. In Leuven doet men aan vrij onderzoek. Moet een kritische humanistische gelovige kiezen voor zedenleer of voor godsdienst?

Aan de andere kant hebben de professoren Apostel, Kruithof en Pinxten ons geleerd wat religieus atheïsme is. Het laatste boek van Alain de Botton heet 'Religie voor atheïsten'. In de laatste Narthex, het Nederlandse tijdschrift voor levensbeschouwing, pleit iemand voor 'agelovige' religieuze vorming. Moeten religieuze humanisten godsdienst of zedenleer volgen? Dat zijn hedendaagse twijfels. Er is zoveel levensbeschouwelijke variatie dat je dat niet correct in twee aparte dozen, een katholieke en een vrijzinnige, kunt steken. Die tegenstelling is achterhaald. De identiteit van mensen heeft meerdere lagen, vele facetten en meerdere subpersoonlijkheden. In mijn eigen humanioratijd was het belangrijk of je een sportmens was, naar de muziekacademie ging of in de jeugdbeweging zat. Dat was je identiteit. In de jaren 60 werd er op veel middelbare scholen ook niet meer zoveel over geloof gesproken. We zijn nu 50 jaar later. Het pluralisme en de diversiteit zijn nog toegenomen.

Het pluralisme is onvoldoende geïntegreerd, toegepast, erkend en dagelijks aanwezig. Daardoor zijn we ook nog niet klaar voor een multiculturele maatschappij. We spreken niet echt met elkaar, maar zitten in aparte hokjes en verenigingen. Dat probleem stelt zich in heel Europa. In alle scholen is er een enorme diversiteit. Er worden congressen, studiedagen en artikels aan gewijd. In België komt er nog meer diversiteit op ons af, waar-

schijnlijk door de Snel-Belgwet. Er zal meer diversiteit zijn in de kleuterklas, in het lager en straks ook in het secundair onderwijs. Hoe zullen we dat opvangen?

Ik eindig met een mooi citaat van Phil Bosmans van 1979. “Mensen zitten in een verkeerd probleem. Ze hoeven niet te kiezen tussen christendom en humanisme. Men kan geen goed christen zijn zonder een goed humanist te zijn. Er kan geen tegenstelling bestaan tussen een gezond humanisme en een gezond christendom. Ze liggen in het verlengde van elkaar. Waar humanisten zich afzetten tegen christenen omdat ze gelovig zijn, is hun humanisme niet zuiver. Waar christenen zich afzetten tegen humanisten omdat ze niet gelovig zijn, is hun christen-zijn bekrompen. De humanisering van mens en maatschappij is een gemeenschappelijke taak voor humanisten en christenen.”.

De voorzitter: Mijnheer Durinck, ik neem aan dat u naar aanleiding van de vragen iets meer zult zeggen over de consequenties die u hieruit trekt met betrekking tot de vakken in het middelbaar onderwijs.

2. Uiteenzetting door professor Didier Pollefeyt

Professor Didier Pollefeyt, gewoon hoogleraar godsdienstpädagogiek, KU Leuven: Geacht publiek, ik wil mijn uiteenzetting beginnen met te wijzen op het belang dat van oudsher wordt gehecht aan de vrijheid van onderwijs en de vrijheid van levensbeschouwelijk onderwijs.

De Raad van State wijst in zijn advies bij het voorstel van decreet van de heer De Gucht op de lange traditie die in België bestaat, waarbij de inhoud van levensbeschouwelijke vakken volledig en vrij kan worden bepaald door de erkende instanties van de verschillende levensbeschouwingen. Er wordt ook gewezen op de actieve vrijheid van onderwijs, zoals zij door de Grondwet wordt gewaarborgd.

De Raad van State hanteert in zijn advies een proportionele argumentatie ten aanzien van dit voorstel. Zuiver op legistische gronden wordt gezegd dat het niet ongeoorloofd is dat de overheid in de levensbeschouwelijke vakken tussenbeide zou komen om bepaalde minimumdoelstellingen op te leggen, als die wezenlijk zouden zijn voor de democratie. De Raad van State stelt bovendien dat het voorliggende voorstel van de heer De Gucht niet buitenmatig afbreuk doet aan de autonomie van de levensbeschouwelijke vakken omdat slechts een twaalfde van het levensbeschouwelijk onderwijs in het secundair onderwijs erdoor wordt geraakt.

De Raad van State beklemtoont de precedentwaarde van dit voorstel, dat eigenlijk ingaat tegen een lange traditie die in ons land bestaat. Het was mijn opdracht om de centrale vraag te beantwoorden of dit voorstel van decreetswijziging voldoende principieel beargumenteerd kan worden en ook praktisch voldoende efficiënt en haalbaar is om een dergelijk belangrijk precedent te creëren in het licht van de huidige Grondwet. Ik reageer hier niet op het voorstel van mijn collega Loobuyck over het nieuwe vak ‘levensbeschouwing, ethiek en filosofie’ (LEF). Dat is een andere discussie, ik werd hier gevraagd om te reageren op het voorstel van decreet van de heer De Gucht.

Ik beklemtoon eerst de positieve intentie van de indieners van het voorstel van decreet. We erkennen allemaal dat de pluralisering in onze samenleving toeneemt en dus ook het belang van dialoog. Het voorstel van decreet opent een publiek debat over de kwaliteit van levensbeschouwelijk onderwijs.

Ik spreek hier als expert vanuit het vak rooms-katholieke godsdienst. Dat vak wordt op dit ogenblik gevolgd door 83 procent van de leerlingen in het secundair onderwijs in

Vlaanderen. Het besteedt nu al veel aandacht aan diversiteit. Godsdienstonderwijs is geen catechese. Het veronderstelt geen geloof, noch als uitgangspunt, noch als resultaat. Diversiteit is voor het rooms-katholieke godsdienstonderwijs van grote waarde en wordt erkend als uitgangspunt, leercontext, inhoud en resultaat van het leerproces. Dat is onvoldoende bekend. In elk van de drie basisdoelen van het rooms-katholieke godsdienstonderwijs speelt pluraliteit een belangrijke rol.

Het eerste basisdoel is het zich bewust worden van en het zich levensbeschouwelijk uitgedaagd weten door de pluraliteit van levensbeschouwingen in onze hedendaagse leefwereld. Daarin komt het christendom ter sprake, en tegen die achtergrond vinden jonge mensen hun identiteit. Deze basisdoelen zijn al gerealiseerd voor alle leerlingen van het katholieke net en voor de leerlingen die in het officiële onderwijs rooms-katholieke godsdienst volgen. Daarmee zeg ik niet dat dit niet ook in andere vakken het geval zou zijn.

Het gaat om een evenwichtsoefening. Ons onderzoek toont aan dat bij de leerkrachten godsdienst een zeer groot draagvlak bestaat voor wat betreft het vak rooms-katholieke godsdienst. Als we hun vragen of ze het vak meer christelijk of meer naar die bredere pluralisering willen definiëren, zie je meningsverschillen: 29 procent van de leerkrachten godsdienst zouden het vak meer christelijk willen profileren, 23 procent zou het breder levensbeschouwelijk willen profileren. Het valt op dat het verzet tegen dergelijke levensbeschouwelijke verbreding groter is dan het verzet tegen een christelijke profilering. Men kan dus besluiten dat er al voldoende – en volgens sommigen: te veel – aandacht uitgaat naar diversiteit, in relatie tot identiteit. In Knack vertelde ik dat ik mijn zesjarig kind vroeg wat de christelijke vasten is, en als antwoord ‘de ramadan, papa’ kreeg. Er is dus een omslag naar te veel diversiteit. Wij beginnen onze identiteit in termen van diversiteit uit te leggen.

De aandacht voor levensbeschouwelijke veelheid is principieel belangrijk. Die aandacht is een van de drie basisdoelen van het vak rooms-katholieke godsdienst, dat door 83 procent van de leerlingen wordt gevolgd. Het wordt de facto en in relatie tot het confessionele basisdoel meer dan genoeg – en volgens sommigen: te veel – gerealiseerd.

Aan de indieners van het voorstel van decreet wil ik ook vragen of ter voorbereiding van dit voorstel onderzoek is verricht over de plaats van diversiteit in de andere confessioneel-levensbeschouwelijke vakken. Is er een lacune? Voor hoeveel van die 17 procent leerlingen dat rest, is er een zodanig probleem en een dergelijk grote nood dat men in een twaalfde van hun curriculum wil ingrijpen en zo het grondwettelijk principe van de vrijheid van onderwijs wil schenden?

Met dit voorstel wil men via een decreet 50 procent van het curriculum inhoudelijk opleggen. Ik heb daar een reeks bedenkingen bij. Ik heb vooreerst principiële bedenkingen. Het grote probleem van onze samenleving is niet zozeer levensbeschouwelijke ongeletterdheid, maar eerder levensbeschouwelijke onverschilligheid ten opzichte van de ander en het onvermogen om met de ander in gesprek te treden. Die onverschilligheid slaat op een gegeven moment om in onverdraagzaamheid. Het is een onverdraagzaamheid die niet het gevolg is van een gebrek aan objectieve kennis over de ander, maar van een gebrekkig vermogen om levensbeschouwelijke kwesties te bespreken.

Er is geen probleem van kennis, maar van interculturele vaardigheden; van een onvermogen om met de spanning tussen identiteit en diversiteit te leven. Dat is zo veel ruimer dan kennis. Feitenkennis over andere godsdiensten opleggen zal daar volgens mij niets aan veranderen omdat het in levensbeschouwelijke vorming niet zozeer over feitjes- of

encyclopedische kennis gaat, maar over open identiteitsconstructie, een engagement leren opnemen en interlevensbeschouwelijke competenties ontwikkelen.

Ik heb ook pedagogische bedenkingen. Waarom moet in het geïntegreerd curriculum van een school de aandacht voor diversiteit exclusief op het levensbeschouwelijk vak worden gericht? Kan en moet dat ook niet in andere vakken en in het project van de school zelf aan bod komen? Ik verwijs in dat verband naar een advies van de Raad van State: “De met het voorstel nagestreefde doelstelling kan ook op een andere manier worden bereikt, bijvoorbeeld via vakoverschrijdende eindtermen of via de leerinhouden van andere vakken zoals geschiedenis.”. Het doel van het voorstel kan dus ook worden gerealiseerd zonder een schending van de grondwettelijke vrijheid van onderwijs.

Waarom moet de aandacht voor pluraliteit in de derde graad van het secundair onderwijs worden gerealiseerd? Is er ontwikkelingspsychologisch onderzoek dat dit voorstel schraagt? Ontwikkelingspsychologisch onderzoek toont aan dat de identiteitsvorming rond de leeftijd van 15 jaar gebeurt. Het voorstel komt dus te laat in de ontwikkelingsgang om dan nog met een presentatie van de pluraliteit een impact op de identiteitsontwikkeling te hebben. Ik denk dat de indieners van het voorstel nog altijd werken met het oude model, waarbij er eerst een catechetische initiatie gebeurt, en pas nadien een confrontatie met diversiteit gebeurt. Godsdienstpedagogisch is dat achterhaald.

Ik heb ook een aantal praktische vragen. Hoe zal men meten dat 50 procent van de lessen wordt besteed aan de andere erkende godsdiensten? Hoe kan men dit objectiveren? Zo staan er in het leerplan godsdienst 50 procent citaten uit het Oude Testament. Tellen die mee voor de lessen over het jodendom of voor de lessen over het christendom? Religies overlappen elkaar. Is een lesuur over Abraham of Jezus een lesuur christendom of een lesuur islam? Mogen ook niet-erkende godsdiensten en religieuze bewegingen worden meegeteld of moet men zwijgen over het boeddhisme, wicca en de opkomende Chinese godsdiensten? Zij staan niet op de lijst.

Er zijn ook ongewenste neveneffecten. Kan dit voorstel niet het omgekeerde effect hebben? Dat stond vandaag ook in De Standaard. Dat is een belangrijk punt. Een godsdienstvergelijkende benadering herleidt levensbeschouwingen tot kolommetjes van kenmerken die naast elkaar staan. Zij worden met elkaar vergeleken. Zo worden godsdiensten statische gegevens die van elkaar kunnen worden geïsoleerd. Het is eigenlijk een verouderde visie over de werking van religies. Religies zijn levendig, dynamisch, open, voortdurend bewegende realiteiten, en zij overlappen elkaar. Zij dialogeren en botsen met elkaar. Een godsdienstvergelijkende benadering kan dus leiden tot de reductie van godsdienst tot labels die dan op mensen worden geplakt.

Een benadering waarbij encyclopedische godsdiensten worden gepresenteerd, zal eerder leiden tot een verdere versterking van de segregatie dan tot een interreligieuze dialoog. Een ander gevaar dat ik zie, is dat het kan leiden tot een boedelscheiding. Als de overheid 50 procent gaat opleggen aan de erkende instanties van andere godsdiensten, bestaat het risico dat de overige 50 procent veel strakker, catechetisch, doctrinair vanuit een binnenperspectief wordt ingevuld. De huidige vakken zetten juist in op de dialoog tussen binnen- en buitenperspectieven. Mijn voorstel is en blijft dat de vakken levensbeschouwing voor 100 procent moeten gaan over het spreken vanuit een identiteit in confrontatie met diversiteit.

Ik geef u mijn besluit. De Raad van State erkent in zijn advies de waarde van de autonomie van de levensbeschouwelijke vakken, maar stelt dat het voorstel niet buitenmatig afbreuk zal doen aan het recht van de autonomie van de inrichtende machten omdat het beperkt blijft tot een twaalfde van het levensbeschouwelijk onderwijs doorheen de graden van het secundair onderwijs. Dat argument kun je ook omkeren: willen we het grondwet-

telijke principe doorbreken voor iets dat slaat op een twaalfde van wat in het secundair onderwijs aan bod komt? Het voorstel heeft een precedentwaarde. Dat lijkt me ook vooral de bedoeling ervan.

Ik wil de vraag stellen of het proportioneel wel verantwoord is om met dit voorstel een dergelijke ingrijpende maatregel te nemen ten aanzien van de autonomie van de levensbeschouwelijke vakken om een doel te realiseren, dat in de derde graad van het secundair onderwijs veel te laat komt in de ontwikkeling van jonge mensen; dat onvoldoende inzet op de reële nood, niet aan vergelijkende godsdienst, maar aan interlevensbeschouwelijke competenties; dat voor de overgrote meerderheid van de leerlingen nu al gerealiseerd is; waartoe ook andere vakken kunnen en moeten bijdragen; dat haast onmogelijk objectieverbaar en afdwingbaar zal zijn en dat een aantal omgekeerde effecten kan hebben, zoals segregatie van de levensbeschouwingen en boedelscheiding tussen binnen- en buitenperspectief ten koste van de interlevensbeschouwelijke dialoog.

Tot slot wil ik positieve elementen formuleren. Het voorstel trekt de maatschappelijke aandacht op het belang van de kwaliteit van levensbeschouwelijk onderwijs, waarvoor onze dank. Het voorstel maakt ons bewust dat de levensbeschouwelijke vakken in de huidige grondwettelijke constellatie een dubbele legitimatie hebben en behoeven: ze hebben niet enkel een confessionele doelstelling, maar moeten zich ook maatschappelijk kunnen verantwoorden. Het voorstel heeft het voordeel dat de levensbeschouwelijke vakken gedwongen worden om zich maatschappelijk beter te verantwoorden.

Mijn voorstel is: is het denkbaar dat de verschillende levensbeschouwingen het aan de samenleving meer verplicht worden, maar dan op een zelfregulerende manier, om in het curriculum aan te tonen waar en hoe zij de dialoog met andere levensbeschouwingen waarmaken?

Het voorstel kan de erkende instanties en inrichtende machten stimuleren om zelf actiever na te denken over de zorg voor diversiteit. Een gesprek moet mogelijk blijven tussen de overheid en de verantwoordelijken voor die autonoom ingerichte vakken. Het is het enige punt in onze samenleving waar overheid en confessies elkaar ontmoeten. Als die levensbeschouwelijke inrichting van de vakken verdwijnt, zal bijvoorbeeld de islam compleet ongrijpbaar worden. Het is juist doordat die vakken bestaan, met een dubbele legitimatie, dat een gesprek tussen overheid en levensbeschouwelijke instanties mogelijk blijft. Anders worden die helemaal teruggedrukt in de privésfeer en kunnen die veel minder gemakkelijk bijdragen aan de verdraagzaamheid in onze samenleving.

Op dit moment zijn er heel wat initiatieven van de erkende instanties om over de confessionele grenzen heen samen te werken. Inspecteurs spreken met elkaar over de verschillende confessies heen voor het ontwikkelen van interlevensbeschouwelijke competenties. Het voorstel kan worden gebruikt om die interlevensbeschouwelijke initiatieven aan te moedigen en te faciliteren en desnoods kritiek uit te brengen als bepaalde levensbeschouwingen daar minder goed in slagen. Dat is mijn advies bij het voorstel van Jean-Jacques De Gucht.

3. Uiteenzetting door professor Patrick Loobuyck

Professor Patrick Loobuyck, Centrum Pieter Gillis, UA: Ik wil de indieners van het voorstel van decreet bedanken voor hun moed om een initiatief te nemen in deze gevoelige materie. Zo trekken ze een – hopelijk ernstig – debat op gang. Dat probeer ik ook al een tijdje te doen. Het is niet altijd gemakkelijk, want je trapt zeer snel op lange tenen. In mijn mailbox ben ik gisteren uitgemaakt voor fascist en racist en de heer De Gucht wordt als een imbeciel beschouwd. Het onderwerp raakt meteen gevoelige snaren.

Ik wil de indieners ook bedanken omdat het voorstel van decreet een zeer interessant en belangrijk advies van de Raad van State heeft ontlokt. Daarin wordt onder meer gesteld dat de overheid minimumdoelen mag opleggen, ook op het vlak van attitudes en houdingen. Daardoor komt de levensbeschouwelijke identiteit van het vrije net niet meteen in het gevaar. Er zit ook een interessante verwijzing in naar de rechtspraak van Straatsburg. Tot daar mijn *captatio benevolentiae*.

Het voorstel vind ik veel te voorzichtig geformuleerd. Ik heb daar alle begrip voor omdat het een zeer gevoelig onderwerp betreft. Het is een eerste stap om de discussie aan te wakkeren. Ik heb daar ook begrip voor omdat u in uw voorstel van decreet rekening wil houden met de grondwettelijke context. Er is niet zo heel veel speelruimte. Onderwijs is wel een Vlaamse materie, maar u moet rekening houden met artikel 24 van de Grondwet. Die is zeer restrictief en duwt de discussie meteen in een bepaalde hoek. Ik begrijp dat u niet meteen een voorstel hebt gedaan dat ook een grondwetswijziging zou impliceren.

Het voorstel is te voorzichtig omdat het om onduidelijke redenen focust op de derde graad, en enkel spreekt over een kennismaking met andere godsdiensten. Het woord godsdienst is hier niet op zijn plaats overigens, dat heeft de Raad van State ook opgemerkt, het moet uiteraard levensbeschouwing zijn. Ik zou natuurlijk ook graag hebben dat het vrijzinnige humanisme wordt besproken.

Het voorstel is te voorzichtig omdat het mijns inziens totaal onvoldoende tegemoetkomt aan de problemen van het huidige systeem en dat noem ik nu gemakshalve het 'schoolpactstelsel' van 1958. Dat is 53 jaar geleden. De maatschappij is intussen drastisch veranderd. Ik noem drie relevante ontwikkelingen, en als eerste: secularisering. In de samenleving van de jaren vijftig was er geen discussie denkbaar over de levensbeschouwelijke tekens in de publieke ruimte. De nonnen liepen rond met enorme kappen. De samenleving was doordrongen van religie. Nu lopen de kerken leeg, er staan er zelfs te koop, de kerk kan haar priesterambten niet meer invullen. Levensbeschouwing speelde een veel minder belangrijke rol in het dagelijkse leven van mensen.

Tweede ontwikkeling: de diversifiëring van de samenleving sinds de jaren vijftig. Het Schoolpact is er gekomen als compromis tussen katholieken en vrijzinnigen, nog vóór de migratiestromen die moslims naar hier brachten. Ondertussen is ook de orthodoxe kerk erkend en het boeddhisme is met haar erkenningsdossier al ver gevorderd. Het levensbeschouwelijke landschap ziet er dus helemaal anders uit vandaag.

Derde ontwikkeling: de mentale ontzuiling. Ik weet dat de zuilen nog bestaan, u weet dat ook. Het katholiek onderwijs is nog altijd een machtsblok en een zuilgerelateerde instelling. Maar de mensen zijn mentaal ontzuild. Ze kiezen niet meer voor het katholiek onderwijs omwille van de levensbeschouwing, al zijn er nog een paar, dat ontken ik niet. Maar er zijn allerlei redenen – terecht of onterecht – waarom mensen voor het katholiek onderwijs kiezen. Dat kan gaan van de gepercipieerde kwaliteit, over het aantal migranten, tot de afstand. Het katholiek onderwijs heeft natuurlijk een marktvoordeel, het heeft 75 procent van de onderwijsmarkt in handen. Ouders kiezen daar soms voor zonder veel affiniteit met het katholiek onderwijs, sommigen hebben zelfs een aversie voor het katholicisme.

Ik vind het voorstel van decreet te onduidelijk geformuleerd op een aantal punten. Het is onduidelijk wie die godsdienstwetenschappen moet geven. Is dat in de katholieke scholen de leerkracht godsdienst? Dat gebeurt inderdaad al. Zijn dat in het officieel onderwijs de leerkrachten levensbeschouwelijke vakken die in de vakken van collega's hun levensbeschouwing gaan uitleggen? Gaat de leerkracht zedenleer in de katholieke godsdienstles

dan iets vertellen over vrijzinnig humanisme, atheïsme of verlichting? Gaat de leerkracht katholieke godsdienst in de les zedenleer iets uitleggen? Hetzelfde geldt voor de islam en andere. Maar wat moet er gebeuren als een school geen orthodoxe godsdienst heeft?

Bovendien is niet duidelijk wie gaat toezien of dat gebeurt. Wie zal de inspectie doen? De levensbeschouwingen zelf zoals nu het geval is? Zal de overheid een onafhankelijke inspectie op poten zetten om dat te controleren? Dat is een probleem, de heer Pollefeyt heeft er al op gewezen, en lees het advies van de Raad van State maar na. De overheid is in principe helemaal niet bevoegd om over de inhoud van de levensbeschouwelijke vakken iets te zeggen. Die vakken en hun inspecties zijn volledig autonoom. Dat is zo geconcipteerd in onze kerk-staatverhouding. Dat ligt ook grondwettelijk vast. Op dat punt deel ik de bezorgdheid van de heer Pollefeyt en van Mieke Van Hecke.

Die laatste heeft mij in De Standaard overigens verkeerde zaken in de mond gelegd. Dat is zeer ontmoedigend. Ik probeer het debat op gang te trekken en dan willen of kunnen mensen niet begrijpen wat ik bedoel. Ik ben helemaal niet voor het afschaffen van de netten. Ik ben helemaal niet voor neutraal onderwijs. De vrijheid van onderwijs, de godsdienstvrijheid en de scheiding tussen Kerk en Staat zijn voor mij dierbare principes waar ik niet zomaar aan wil raken.

Ik heb dan ook een eigen voorstel dat dit euvel, waar het voorstel van decreet wel aan lijdt, vermijdt. Ik kan dat hier niet helemaal uitdiepen, maar kort komt het erop neer dat we een nieuw algemeen vormend en onafhankelijk plichtvak over levensbeschouwing, ethiek, burgerschap en filosofie moeten invoeren voor alle leerlingen in alle netten. Het vrij onderwijs, dat voor 99 procent een levensbeschouwelijke signatuur heeft, kan daarnaast een apart vak inrichten om bijvoorbeeld het katholiek project gestalte te geven. Dat onderwijs blijft in mijn ogen compleet vrij. De inrichtende machten moeten beslissen of ze hier al dan niet voor kiezen.

Die discussie mag wel eens losbarsten. Ik ben niet voor een neutraal onderwijs. Ik vind net dat het katholiek onderwijs een beetje te neutraal wordt. Het katholiek onderwijs mag op levensbeschouwelijk vlak wel eens uit de kast komen. Ik laat dit over aan de inrichtende machten. Wat het officieel onderwijs betreft, zou ik de keuze aan de ouders willen overlaten. De ouders moeten op basis van hun godsdienstvrijheid kunnen kiezen of ze voor hun kinderen al dan niet een geëngageerd vak willen.

Ik wil ook op de vele pijnpunten van het huidig schoolpactstelsel ingaan. Gezien mijn beperkte spreektijd, zal ik slechts enkele pijnpunten behandelen. Ik heb teksten geschreven waarin ik hier omstandig op inga. Wie die teksten wil krijgen, mag me altijd mailen.

Die pijnpunten zijn een gevolg van de drie al vermelde evoluties: de ontzuiling, de pluralisering en de secularisering. Ten gevolge van de diversifiëring is het huidige stelsel bijzonder duur en onpraktisch geworden. Ik gebruik de praktische beslommingen niet als het belangrijkste argument om mijn eigen voorstel naar voren te schuiven. Ik hoor steeds dat we een inhoudelijk debat moeten voeren, en dat is ook wat ik wil doen. Maar als er op het terrein iets zal veranderen, zal dit waarschijnlijk wel onder druk van die praktische beslommingen gebeuren.

Het OVSG (Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap) heeft de directeurs van het lager onderwijs bevraagd. Hieruit blijkt dat 80 procent van de directeurs problemen heeft met de organisatie van de levensbeschouwelijke vakken. De uurroosters, de lokalen en het vinden van de juiste leerkrachten maken het niet gemakkelijk.

Als de commissie daar meer over wil horen, kan ze bijvoorbeeld mevrouw Karin Heremans, directrice van het atheneum van Antwerpen, uitnodigen. Zij kan uitleggen hoe moeilijk het is uurroosters op te stellen als elke klas tijdens het uur levensbeschouwing in zeven verschillende groepjes uiteenvalt. Ik moet daar geen tekening bij maken. Dit betekent dat sommige leerlingen op de gang of in de refter terecht komen. De leraar joodse en protestantse godsdienst moet van hier naar daar lopen om overal een paar uurtjes les te geven. Al die uurroosters moeten op elkaar worden afgestemd. Dit is gekkenwerk.

Straks wordt het boeddhisme hier waarschijnlijk aan toegevoegd. Ik weet niet wat de boeddhisten precies van plan zijn, maar als ze het grondwettelijk recht opeisen om in de officiële scholen een eigen vak aan te bieden, wens ik de directeurs van die scholen veel succes.

Mijn volgende inhoudelijke opmerking heeft enkel betrekking op het officieel onderwijs. Het lijkt me niet meer van deze tijd leerlingen per levensbeschouwing af te zonderen. Ik ben het niet eens met de stelling dat er geen probleem is met de levensbeschouwelijke geletterdheid van jongeren. Er is echter ook een probleem met de interculturele vaardigheden en attitudes.

Het is me een raadsel hoe we de interculturele dialoog in de levensbeschouwelijke vakken aan bod willen laten komen als we de moslims bij de moslims, de vrijzinnigen bij de vrijzinnigen en katholieken bij de katholieken zetten. Dit resulteert overigens vaak in bijzonder kleine klasjes, in bepaalde gevallen gaat het zelfs over klassen met een leerling. Hoe die leerlingen op die manier meer interculturele vaardigheden zullen krijgen, is me een raadsel.

De segregatie beperkt zich trouwens niet tot de levensbeschouwelijke vakken. Soms wordt zelfs in de tweede kleuterklas al gevraagd welke levensbeschouwelijke vakken een kind later zal volgen om het al in een bepaalde klas te kunnen zetten. Volgens de directeurs heeft dit alles met de uurroosters te maken. Ze moeten alle moslims in dezelfde klas onderbrengen zodat ze samen naar de islamles kunnen. De klassen zelf worden dus ook op basis van de keuze voor de levensbeschouwelijke vakken samengesteld. Ik ken mensen die voor een bepaald levensbeschouwelijk vak kiezen omwille van de klastitularis waarbij hun kind dan terecht komt. Ook dergelijke redenen spelen een rol in de keuze voor een levensbeschouwelijk vak.

Een ander inhoudelijk punt betreft de kwaliteit van de levensbeschouwelijke vakken. De autonomie van de inspecties en van de instanties die de levensbeschouwelijke leerkrachten aanduiden en die de inhoud van die vakken bepalen, is enorm groot. Veel directies van officiële scholen ervaren die leerkrachten en inspecteurs als vreemde lichamen en als indringers in hun school waar ze geen vat op hebben.

Een directeur mag een lokaal betreden waar een levensbeschouwelijke les wordt gegeven om eventuele tuchtproblemen vast te stellen. Over de inhoud van de vakken mag hij echter niets zeggen. Ze stellen echter vast dat er met bepaalde levensbeschouwingen, met name de islam, de protestantse godsdienst en in sommige gevallen ook met de Grieks-orthodoxe godsdienst, een kwaliteitsprobleem is.

Er is in de eerste plaats een probleem met de theologische geschooldheid. Denk even met mij mee: wie godsdienst geeft in het hoger middelbaar, is licentiaat of master Godsdienstwetenschappen. Wie zedenleer geeft, is master of licentiaat Moraalwetenschappen of Filosofie. Maar wat met de islam? We hebben niet eens een opleiding. Dat betekent dat elke leerkracht islam in vier, vijf en zes ondergekwificeerd is. De toestand is vrij dra-

matisch. Het gaat over mensen die niet theologisch geschoold zijn, maar soms ook over mensen die pedagogisch onvoldoende geschoold zijn, die geen stage hebben gelopen, die geen ervaring hebben inzake het omgaan met jongeren. Het gaat soms ook over mensen die de taal onvoldoende spreken en die andere talen gebruiken in hun les. Dat is totaal ongehoord en het is problematisch dat men de inspecties daarvoor moeilijk op de vingers kan tikken.

Ik ken een directeur in het Brusselse die blij is dat hij zelf een leerkracht islam heeft gevonden die afgestudeerd is aan de Erasmushogeschool Brussel, want daar is in een regentaat voorzien. Hij wil die leerkracht op zijn school omdat het iemand is die geschoold is, die didactische vaardigheden heeft en die ook wat ‘open minded’ is. De inspectie weigert de aanstelling van die leerkracht, en ze heeft daarvoor vaste grond: ze kan dat doen. De directeur staat met zijn rug tegen de muur en de inspectie benoemt wie ze wil. Vandaar dat de directeurs het hebben over Fremdkörper. Ze hebben er immers niets over te zeggen.

Ook in de bevraging van het OVSG geven heel wat directeurs aan dat er een probleem is met de kwaliteit, niet alleen met de organisatie, van de levensbeschouwelijke vakken.

Ik kom tot een vrij essentieel punt waarover we naar mijn mening verder moeten nadenken. We vinden het allemaal superbelangrijk dat mensen in hun persoonsontwikkeling gestimuleerd worden doorheen het onderwijs. Ik noem dat ‘algemeine bildung’: algemene vorming en persoonsontwikkeling, morele vorming, levensbeschouwelijke geletterdheid, burgerschap, omgaan met diversiteit, kritisch nadenken en zo meer. We vinden dat allemaal superbelangrijk. Maar als die thema’s dan ter sprake komen, zeggen we: “We laten dat over aan de levensbeschouwelijke instanties.”. Ik vind dat een principieel tekort in ons huidig systeem. We kunnen ons op dat punt niet afhankelijk maken van de goodwill van die levensbeschouwelijke instanties. Gelukkig – ik dank daar ook professor Pollefeyt voor, want hij is een van de breinen achter de leerplannen katholieke godsdienst – zijn de leerplannen katholieke godsdienst al in belangrijke mate opgeschoven en houden ze rekening met de pluraliteit. Er zijn echter groepen die dat niet doen. Ik vind dat we als overheid niet zomaar kunnen toekijken. We zijn te laks.

Een laatste probleempunt is dat we er met het huidige schoolpactsysteem nog te veel van uitgaan dat mensen in hun eigen levensbeschouwing gesocialiseerd willen worden doorheen de levensbeschouwelijke vakken. Op dat punt heeft er een paradigmawissel plaatsgevonden. Die is trouwens niet alleen in Vlaanderen vast te stellen, maar in alle Europese landen. Ik heb daar onlangs een boek over gepubliceerd – ik heb het bij me voor mensen die het straks eens willen inzien. We vergeten de buitenlandse ervaring te vaak, we kijken al te vaak vanuit het navelstaardersperspectief naar wat er in Vlaanderen gebeurt. Op veel punten moeten we het warm water echt niet opnieuw uitvinden, er bestaat heel veel buitenlands materiaal. Godsdienstvergelijking beperkt zich echt niet tot kolommetjes maken met daarin de vijf zuilen van de islam tegenover de katholieke godsdienst enzovoort. Er is op vakdidactisch gebied veel meer materiaal ontwikkeld in het buitenland. In Engeland heeft men al veertig jaar ervaring met ‘multi-faith religious education’, in Zweden ook. We kunnen gerust eens over de grenzen kijken naar de methodieken die daar worden gebruikt. Dat leidt helemaal niet tot relativisme, een vaak gehoorde kritiek op mijn discours. Het zijn valse argumenten, die vrij makkelijk vanuit de realiteit in het buitenland kunnen worden weerlegd.

Er vindt dus een paradigmawissel plaats. Vroeger ging men ervan uit dat de levensbeschouwelijke vakken dienden om mensen te socialiseren en om verdiepend te werken in hun eigen levensbeschouwing. Nu gaat het niet langer over ‘teaching into religion’, maar

over ‘teaching about religion’ en ‘learning from the study of religion’. Die evolutie doet zich overal voor, ook hier in Vlaanderen. Als aan mensen in het officieel onderwijs wordt gevraagd waarom ze voor de katholieke godsdienst kiezen – ik heb een thesisstudent die hier onderzoek naar gedaan heeft –, luidt het antwoord soms: “omdat ik een katholiek ben”, maar vaak is het ook: “omdat ik wil dat mijn kinderen de samenleving begrijpen, omdat ik wil dat ze de cultuur met een kleine en met een grote ‘c’ kunnen begrijpen”. Je kunt immers niet naar Jan Van Eyck gaan kijken en niet weten wat een kerststal is of niet weten wie Johannes de Doper is als je plotseling een hoofd op een schaal ziet. Wie zijn cultuur of zijn samenleving wil begrijpen, moet op de hoogte zijn. We zijn kinderen van de Verlichting en kleinkinderen van het christendom. De levensbeschouwelijke geletterdheid, de culturele knowhow moet er zijn en veel mensen geven die als reden op om voor de katholieke godsdienst te kiezen. Dat is een valabele reden, maar ons systeem, het schoolpactstelsel, is daar niet voor gemaakt.

Ik wil eindigen met te wijzen op de hypocrisie – misschien verstaan sommige mensen de term ‘huichelarij’ beter – die gebruikt wordt bij het verdedigen van de huidige status quo. Het is een hypocrisie in het discours vanuit de levensbeschouwingen zelf. Ik zie twee probleempunten. Over een aantal doelstellingen ben ik het helemaal eens met professor Pollefeyt. We moeten mensen inderdaad in staat stellen om op levensbeschouwelijk vlak iets van hun leven te maken. De vraag is hoe we dat het beste doen in onze context. Vanuit de levensbeschouwingen, ook vanuit de vrijzinnige, wordt gezegd dat de leerkracht ‘vanuit’ zijn levensovertuiging moet spreken: de leerkracht moet van zijn eigen geloof kunnen getuigen. Professor Pollefeyt gebruikt daarvoor de term GSM: de godsdienstleerkracht moet Specialist zijn, en Moderator in de dialoog en het debat, en Getuige. Ik meen dat er in de toekomst in toenemende mate een probleem zal zijn om nog mensen te vinden die zullen willen getuigen van het katholicisme, maar dat is een praktisch probleem.

De vraag is ook of we zo de jongeren het beste op weg helpen. Voor de katholieke godsdienst betreft het dan mensen die getuigen vanuit een soort kerkelijk-katholiek perspectief. Ik denk, maar ik spreek hiermee de inspecties tegen, maar niet de vele leerkrachten die ik hoor, dat het contraproductief is om ‘god en gebod’ vanuit een kerkelijk perspectief ter sprake te moeten brengen. Léonard had volgens mij een punt toen hij zei dat de godsdienstlessen verwaterd zijn en dat God en de katholieke kerk te weinig aan bod komen. Voor veel leerkrachten heeft dat te maken met het feit dat ze door hun leerlingen als representanten van die kerk worden beschouwd en niet meer over God durven spreken.

Het is veel gemakkelijker om vanuit een eerder ‘neutraal, objectief perspectief’ over religie te spreken. Dat betekent niet dat een leraar in het vak dat ik zou voorstellen, zijn engagement en zijn levensovertuiging onder de mat moet vegen. Daar gaat het helemaal niet over. Ik zou willen dat de leerkracht niet meer wordt getaxeerd op z’n levensbeschouwelijke achtergrond. Een leerkracht die over godsdienst en levensbeschouwing spreekt, mag voor mij een vrijzinnige zijn, een katholiek of een moslim. Het moet iemand zijn die van wanten weet. Het moet iemand zijn die zijn vak goed kent, die goed opgeleid is. We stellen ongelofelijke eisen aan de licentiaten wiskunde, Frans enzovoort, maar voor godsdienst of de levensbeschouwelijke vakken vinden sommigen dat blijkbaar niet zo belangrijk.

Het idee dat de leerkracht levensbeschouwelijke vakken ‘vanuit’ spreekt, strookt ook al lang niet meer met de werkelijkheid. In het lager onderwijs in het vrije net wordt godsdienst gegeven door de klasleerkracht zelf. Ik daag u uit om eens na te gaan hoe het ‘vanuit’ daar speelt. De onderwijzers en onderwijzeressen gaan niet meer naar de kerk en hebben vaak nog zeer weinig voeling met de kerk en de christelijke traditie. Het idee van ‘vanuit’ wordt hier de facto al onderuitgehaald, of men doet alsof. Het is niet voor niets dat een aantal katholieke normaalscholen al begonnen zijn met een project waarbij stu-

denten kunnen kiezen tussen een opleiding met godsdienst of een zonder. Hoe die mensen die geen godsdienst mogen geven, dan aan werk moeten geraken in het katholiek onderwijs, is weer een andere vraag.

Een tweede argument dat men vaak hoort, is dat men mensen eerst moet socialiseren in hun eigen levensbeschouwing omdat ze dan pas met pluraliteit kunnen leren omgaan. Theoretisch gezien, is dat waarschijnlijk juist, maar dat gebeurt vandaag ook weer niet meer. De katholieke godsdienstles in het vrije net zit soms vol met moslims en andere niet-katholieken. Het gaat er dus niet over om die moslims eerst in hun eigen religie te initiëren om dan met pluraliteit om te gaan. Ze moeten blijkbaar al met pluraliteit leren omgaan vanaf het eerste leerjaar, en terecht.

De reden waarom mensen in het officiële onderwijs voor bepaalde levensbeschouwelijke vakken kiezen, is vaak ook niet meer levensbeschouwelijk. Ik ken nogal wat voorbeelden. Mensen die bijvoorbeeld voor protestantse godsdienst kiezen, doen dat niet omdat ze protestant zijn maar omdat ze vinden dat hun kinderen iets over de Bijbel moeten weten. Die protestantse leerkracht heeft dan één leerling in de klas die niet eens protestants is. Hij kan wel les geven over maar het hele idee van ‘eerst socialiseren’ wordt nu ook niet toegepast.

Ik zou u willen vragen om een grondig debat te voeren over levensbeschouwelijke morele vorming en persoonsontwikkeling van onze jongeren, en liefst ook gekoppeld aan een discussie over burgerschapsvorming. Dat deze discussie nauwelijks wordt gevoerd in de huidige onderwijshervormingen, is niet ernstig en een vorm van ongehoorde nalatigheid. Mijn voorstel LEF (levensbeschouwelijke geletterdheid, levensbeschouwelijke gevoeligheid, morele vorming en burgerschapseducatie en filosofie) zou een middel kunnen zijn om de discussie aan te voeren en de geesten op scherp te zetten. Ik wil aansturen op een debat dat onze jongeren verdienen, en dat is een inhoudelijk debat dat zich losmaakt van corporatistische belangen en achterhaalde verzuilde reflexen. Om dat debat mogelijk te maken, dring ik erop aan dat u een initiatief zou nemen, samen met uw Franstalige collega's, om de Federale Regering te vragen artikel 24 van de Grondwet open te verklaren zodat dat in de toekomst kan worden gewijzigd en er een deftige speelruimte komt om over levensbeschouwing te debatteren. Het hoort trouwens niet in de Grondwet. De Grondwet dient om grondrechten en basisvrijheden te beschermen. Er staat niets over wiskunde en Frans in de Grondwet, maar wel over godsdienst.

4. Uiteenzetting door professor Etienne Vermeersch

Professor Etienne Vermeersch, UGent: Ik wil me aansluiten bij professor Loobuyck, in de eerste plaats om mijn waardering uit te drukken voor het voorstel van decreet van de heer De Gucht en consorten. Het voorstel van decreet bestaat er in de eerste plaats in na te denken over die problematiek. Dat is een heel goede aanloop naar een decreetswijziging. De bedoeling is hoofdzakelijk om de discussie los te gooien, en te zoeken in welke richting we daarin kunnen voortgaan. Ik sluit me daar volledig bij aan. Deze problematiek is vrij ingewikkeld en we moeten er verder over nadenken.

In de tweede plaats sluit ik me aan bij het voorstel van de heer Durinck en professor Loobuyck in het opentrekken naar wat ze noemen levensbeschouwing, ethiek en filosofie. Daar komt ook het burgerschap bij. Die problematiek moet inderdaad worden opgetrokken.

Een heel belangrijk punt dat ik naar voren wil brengen, is dat de huidige situatie bewust of onbewust vertrekt van de opvatting dat ouders het recht hebben hun kinderen – ik gebruik een sterk woord – te indoctrineren in een bepaalde richting. Er is hier al herhaaldelijk gesproken over de levensbeschouwing van kinderen. Kinderen hebben geen levens-

beschouwing. Kinderen moeten worden opgeleid om, wanneer ze volwassen zijn geworden op 18 jaar, volledig vrij, heel weinig gestuurd in een bepaalde richting, te bepalen welke levensbeschouwing ze kunnen kiezen.

De kinderen van de anabaptisten, die nog in zekere mate bestaan bij de Amish in de Verenigde Staten, worden opgeleid in een vorm van christendom, maar als ze 16 of 17 jaar zijn, gaan ze gewoon uit de familie en naar de stad. Met een oud-Duits woord heet dat: 'rundspringen'. Ze mogen dus rondspringen, proberen uit te zoeken wat er in het leven te beleven is. Pas als ze 18 zijn, wordt hun voorgesteld toe te treden tot de kerk. Dit is een conservatieve groep, maar in dat opzicht hebben ze bijzonder progressieve standpunten.

Op 18-jarige leeftijd laten ze zich dus eventueel dopen. De kinderdoop is natuurlijk onaanvaardbaar. We moeten dat nog een tijdje laten bestaan omdat dat nu eenmaal bestaat, maar vroeg of laat zal men inzien dat de doop uiteindelijk naar 18 jaar wordt verschoven. Besnijdenis is eveneens onaanvaardbaar. Op 18-jarige leeftijd mag je dat laten doen, de mannen althans, omdat het een kleinere ingreep is dan bij vrouwen.

Ik ben pas ongelovig geworden toen ik 25 jaar werd. Mijn volwassenheid is heel laat gekomen. Mijn identiteit is niet ontstaan toen ik 15, maar toen ik 25 jaar was. Mijn punt is dat ouders het recht hebben hun kleine kinderen op te voeden in een bepaalde sfeer, dit wil zeggen een ethische omgeving. Ze kunnen hen ook opvoeden in een bepaalde godsdienstige sfeer, maar dat mag niet te sterk worden gepousseerd. Er is geen fundamenteel bezwaar tegen dat ze hun eerste en plechtige communie doen als dat in een losse sfeer gebeurt zonder dwang.

Vanaf het secundair zou het onderwijs moeten worden gericht op het deel hebben aan de algemene cultuur en de algemene ethiek, die hoofdzakelijk wordt bepaald door de mensenrechten. Dan moeten ze langzamerhand de kans krijgen uit te zoeken welke vorm van levensbeschouwing, of dat nu een vrijzinnige, een protestants-vrijzinnige, een katholiek-vrijzinnige of een radicaal-katholieke is, ze kiezen rond de leeftijd van 18 of 19 jaar. Vanaf 18 jaar moeten ze in elk geval de mogelijkheid hebben om vrij te kunnen kiezen en moeten ze weten dat er geen druk op hen zal worden uitgeoefend.

Dat geldt natuurlijk ook voor de andere dingen des levens, voor de keuze van hun beroepsleven, van de man of de vrouw met wie ze eventueel door het leven willen gaan, althans een zekere tijd. Al die keuzes moeten vrij zijn, en ze moeten tot die vrijheid worden opgevoed. In die context vind ik het voorstel van de heer Durinck en professor Loobuyck heel positief, omdat het de mogelijkheid biedt om de ontwikkeling van de kinderen langzaam open te trekken.

Dat betekent niet dat ze zich niet verder kunnen ontwikkelen in een bepaalde godsdienst. Ze kunnen zich ontwikkelen tot een moslim, een katholiek of een boeddhist, en de bestaande richtingen kunnen daarvoor worden aangeboden. Voor mij is dat veeleer facultatief. Ik zou de huidige situatie willen omkeren. De getuigen van Jehova kunnen momenteel een opting-out doen, er dus voor kiezen om die levensbeschouwelijke vakken niet te volgen. Voor mij zouden ze allemaal opting-out kunnen doen. Vanaf 16 jaar zou ik de jongeren daar een zeer grote, zelfbepalende factor in willen geven. Tot die leeftijd kunnen de ouders hen een duwtje geven, maar vanaf 16 kunnen ze zelf bepalen wat ze liever volgen, en kunnen de ouders ermee instemmen hen die vrijheid te gunnen. Dat is een heel belangrijk punt.

Ten tweede is het absoluut noodzakelijk dat de huidige jongeren hun cultuur, met kleine én grote 'c', leren kennen. De laatste vijftien jaar van mijn loopbaan heb ik lessen gegeven

over het ontstaan van het christendom. Jongeren die twaalf jaar lang christelijke, katholieke godsdienst hebben gevolgd, zijn vaak nog totaal onwetend. Ze kennen niets van de parabels uit de evangeliën en weten niet dat er vier canonieke evangeliën zijn, behalve als ze uit sommige scholen komen. Ook weet ongeveer niemand, zeker niet van de gelovigen, wat de onbevleete ontvangenis is. De meeste mensen denken dat ze het weten, maar weten het in feite niet, tenzij ze theologie hebben gestudeerd.

Voor een goed begrip van de schilderkunst, literatuur, beeldhouwkunst en de kerkelijke traditie op het gebied van bouwkunst, moet je het christendom kennen, maar uiteraard ook het Oude Testament. Ik heb een vrijzinnige professor gekend, geboren in de jaren 10 of 20, die zijn kinderen naar de protestantse godsdienst stuurde zodat ze de Bijbel zouden leren kennen. De Bijbelkennis, de kennis van het Nieuwe Testament en van de kerkelijke tradities is tegenwoordig veelal onvoldoende, zowel wat de positieve als de negatieve aspecten betreft. Tijdens de christelijke slavenhandel tussen Afrika en Amerika werden ongeveer 12 tot 16 miljoen mensen in gruwelijke omstandigheden verhandeld. In zijn boek 'L'esclavage en terre d'islam' schrijft Malek Chebel dat het zelfs om 19 tot 20 miljoen slaven ging. Ook die feiten moet men kennen. De positieve en negatieve feiten moeten in alle eerlijkheid naar voren worden gebracht.

Volgens een aantal mensen zou de overheid geen impact mogen hebben op wat er aan bod komt in de levensbeschouwelijke vakken. Wanneer er bijvoorbeeld in om het even welk levensbeschouwelijk vak een aanval wordt gericht op de darwinistische evolutietheorie of negationistische praat wordt verkondigd, is het mijn diepste overtuiging dat dat door de overheid moet worden verboden. De overheid moet het recht hebben om in te grijpen wanneer er zaken worden verteld die ingaan tegen wat zij voorstaat, zowel op het vlak van de feiten als op het vlak van mensenrechten. De mensenrechten moeten worden gevolgd in alle levensbeschouwelijke vakken. Op een paar punten kan er discussie worden gevoerd. Zo heb ik mijn vragen bij het recht van de ouders om hun kinderen op te voeden zoals zij willen. De mensenrechten kunnen volgens mij nog altijd wat worden bijgeschaafd.

De roep van de heer De Gucht en consorten is heel belangrijk voor de toekomst van onze jonge mensen, opdat zij tot geëmancipeerde mensen zouden uitgroeien. Er bestaan reeds werken die een overzicht geven van de godsdiensten en van de vrijzinnige stromingen. Zo geeft Jacques Rifflet in zijn boek 'Gewijde werelden' een volledig en evenwichtig overzicht van nagenoeg alle bestaande godsdiensten. Wie dat boek leest, heeft een duidelijk beeld van wat de wereld te bieden heeft op het vlak van levensbeschouwing. Dat is uitermate belangrijk. We moeten meer en meer de geschiedenis van India, China, Japan en de islamitische wereld leren kennen. Ook het christendom moeten we beter leren kennen dan nu vaak het geval is. We moeten een correct beeld hebben van het Oude en Nieuwe Testament, de kerkgeschiedenis, de reformatie enzovoort. Men heeft het recht dat te weten, zodat men een bepaalde richting kan kiezen.

Het is in de eerste plaats noodzakelijk dat er binnen het Vlaams Parlement een werkgroep wordt gevormd, samengesteld uit volksvertegenwoordigers en anderen, die zich over die problematiek buigt. Uiteindelijk kan men dan naar het federaal parlement trekken voor een grondwetswijziging. Wij kunnen de traditie die we achter ons hebben niet in één klap omvergoeien. Maar zij mag geen argument vormen om te zeggen dat het allemaal zo moet blijven.

Ik heb enkele handboeken voor de katholieke godsdienstles bekeken. Ik vraag mij af wat daar nog katholiek aan is. Het gaat om moraliserende zaken, een beetje moraal, een beetje burgerschap. Maar op basis van die handboeken kun je niet weten wat het christendom, wat hetatholicisme is. Dat vind ik een tekort. Men heeft het recht te weten wat het chris-

tendom, wat het katholicisme is, met alle ‘voor’ en ‘tegen’. Dan heeft men het recht om vrij te kiezen voor zichzelf. De informatie moet er zijn. Niet alleen over het christendom en het katholicisme maar ook over de andere levensbeschouwingen, met telkens hun ‘voor’ en ‘tegen’.

Kinderen hebben geen eigen levensbeschouwing, zoals ze ook geen eigen taal hebben. Ik hoorde ooit in Nederland iemand zeggen dat bepaalde Turkse kinderen hun eigen taal niet meer kennen. Dat is onzin. Als zij beter Nederlands spreken dan Turks, dan is het Nederlands hun eigen taal. Hun eigen taal is de taal die ze werkelijk behoorlijk spreken. Dat moet voor godsdienst ook zo zijn. Je hebt de godsdienst van de ouders, die, vooral bij ons, ook al sterk geëvolueerd is, en dan zullen de kinderen vroeg of laat kiezen wat ze willen. Dat is mijn uitgangspunt. Ik schaar mij dus achter het voorstel van decreet van de heer De Gucht en anderen, maar dan aangevuld door de groep LEF.

De voorzitter: Mijnheer Durinck, u wilde nog iets zeggen over de argumenten die u hebt laten ronddelen (zie bijlage p. 75)?

De heer Hugo Durinck: Ik heb met mijn korte inleiding deze hoorzitting op gang willen trekken. Ik wist dat drie grote tenoren aan het woord gingen komen.

Ik volg deze problematiek al vijftien jaar intens. Gisteren heb ik mijn argumenten op papier gezet. Ik volg de professoren Loobuyck en Vermeersch helemaal. Het vraagt te veel tijd om mijn argumenten uit te leggen, daarom heb ik ze laten bezorgen. Ik dacht dat de commissie vooral informatie over deze problematiek wilde. Ik ben heel blij met het indienen van het voorstel van de heer De Gucht, en ook met het feit dat het door de Raad van State werd goedgekeurd. Maar ik vind dat we nu veel verder moeten gaan dan alleen maar een werkgroep of een studie. De hervorming van het secundair onderwijs komt eraan. Dit is het moment.

Deze dialoog is zeer interessant. Het is goed om eens iets anders te horen. Wie in zijn groepje blijft, hoort op de duur alleen maar hetzelfde. Ik lees nu geregeld interessante zaken over godsdienst uit Nederland. In Nederland staan ze daarin al heel ver.

De voorzitter: Het parlement kent geen werkgroepen. Wat eventueel kan, is de oprichting van een ad-hoccommissie. Maar dat zijn zorgen voor later.

5. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw Sabine Poleyn: Ik dank alle sprekers van harte voor hun boeiende bijdrage. Ik beperk mij tot enkele punctuele vragen.

Professor Pollefeyt, u geeft in uw conclusie aan dat het wellicht geen slecht idee zou zijn om duidelijker aan te tonen hoe diversiteit in het curriculum van alle levensbeschouwingen aan bod komt, zoals dat nu al gebeurt voor de rooms-katholieke godsdienst. Wie kan spreken namens de andere levensbeschouwingen? Hoe ziet u dat praktisch? Hoe kan de overheid dat vragen zonder te sterk in te dringen in de organisatie van de levensbeschouwingen?

Professor Loobuyck, u zag een probleem inzake kwaliteit. U noemde de islam en de protestantse godsdienst. U verwees naar een bevraging bij de directeurs van het OVSG. We horen dat inderdaad vaak, maar beschikt u over wetenschappelijk onderzoek dat dat objectieveert? Zo niet, op welke manier zou dat kunnen? Vooraleer we iets aanpakken, moeten we het probleem toch goed kennen. Ziet u mogelijkheden om die kwaliteit te verbeteren?

Mijnheer Vermeersch, u zei dat filosofie belangrijk is. Dat is ook het idee achter beide voorstellen. Maar is filosoferen met kinderen de voorbije twintig jaar niet veeleer een methode, die ik zelf ook heel interessant vind, dan een vak? Het lijkt mij een beperking om zo'n interessante interactie en communicatie met kinderen te reduceren tot een vak, tot een cognitief iets. Zo gaat men voorbij aan de kansen die het biedt.

U had het ook over vrouwenbesnijdenis. U scheen te zeggen dat vrouwen op hun achttiende nog bewust zouden kunnen kiezen voor vrouwenbesnijdenis. Is dat zo?

De heer Ward Kennes: Voorzitter, collega's, het boeddhisme is een paar keer ter sprake gekomen. Boeddhisten werken aan hun erkenningsaanvraag, en zij hebben van de minister van Justitie een klein bedrag gekregen om die aanvraag voor te bereiden. Ondertussen zijn zij al bezig met de uitbouw van scholen, het vormen van leermeesters en het uitwerken van lessen boeddhisme. Het is de bedoeling van de Boeddhistische Unie van België om aan te sluiten, uiteraard niet als zevende godsdienst, maar als tweede niet-confessionele levensbeschouwing.

Professor Loobuyck, u pleit voor een grondwetsaanpassing. Pleit u dan ook voor een aanpassing van een aantal mensenrechtenverdragen? Het recht van ouders om hun kinderen op te voeden volgens hun eigen overtuiging, ligt in een aantal van die verdragen vast. In het Kinderrechtenverdrag is dat ook verankerd, mijns inziens zeer terecht.

Mijnheer Vermeersch, u zei dat mensen op hun achttiende plots het licht zien, en dan vrij zijn. In elk geval was ik op mij achttiende niet vrij om een man of vrouw te zijn of om in Vlaanderen of elders geboren te worden. Veel zaken hebben mij gedetermineerd toen ik 18 was. Ik was blij in de katholieke traditie te zijn opgevoed en daar in mijn verder leven iets mee te kunnen doen. Maar het is niet evident te stellen dat mensen op hun achttiende een vrije keuze kunnen maken. Of heb ik u verkeerd begrepen? Vrijheid is immers een gecontingenterde realiteit. Over je DNA heb je weinig te zeggen.

Veel sprekers zegden dat de kwaliteit van het onderwijs – ook van het levensbeschouwelijke onderwijs – erg belangrijk is. Er kunnen problemen opduiken met de pedagogische vorming van leermeesters, met de taal enzovoort. Zou het niet beter zijn om daarop in te zetten en daarvoor minimumnormen vast te leggen? Zonder aan het systeem op zich te raken kan er op dat vlak nog veel worden verbeterd.

Er is gesproken over het opsluiten van de dialoog in de levensbeschouwelijke vakken. Dat leidt tot segregatie, tot het stoppen van mensen in vakken. Komt het er niet eerder op aan om de dialoog niet in de levensbeschouwelijke vakken op te sluiten, maar dat die ook aan bod moeten komen in burgerschapsvorming, de omgang met media, allerlei projecten? Wie naar school wandelt, wordt geconfronteerd met diversiteit. Die dialoog heeft zijn plaats in levensbeschouwelijke vakken, maar die hoort ook thuis in de lessen geschiedenis, aardrijkskunde, Frans of Nederlands.

Professor Pollefeyt toont aan dat het katholieke onderwijs de afgelopen dertig, veertig jaar erg is geëvolueerd. Mijn eerste kennismaking met Nietzsche, Marx en Freud, en ook met andere godsdiensten, gebeurde 25 jaar geleden, in de lessen godsdienst. Hebben de andere sprekers de indruk dat dit onvoldoende gebeurt? Heeft het zin om problemen die zich op een aantal plaatsen stellen – hij had het over 17 procent van de leerlingen – op te vatten als een veralgemeend probleem?

Mijns inziens zijn godsdienst, levensbeschouwing en burgerschap soms nogal sterk door elkaar gehaald. In onze opvatting over de relatie tussen Kerk en Staat is autonomie belangrijk. Kan men niet zeggen dat burgerschap vooral betekent dat men mensen vormt tot goede staatsburgers, en dat het vak levensbeschouwing daarentegen in een sfeer van autonomie en keuzevrijheid moet worden gerealiseerd?

Dat er scheldpartijen worden gevoerd, is heel bedenkelijk en jammer. Het toont wel aan dat de materie leeft in de maatschappij. In die zin is het goed dat we naar aanleiding van het voorstel van decreet het debat kunnen voeren. Dat is een heel nuttige bezigheid in onze parlementaire werkzaamheden.

De heer Paul Delva: Ik sluit me aan bij de woorden van de heer Kennes. Het voorstel van decreet van de heer De Gucht heeft minstens de verdienste dat we het debat kunnen voeren in de commissie over de toekomst van de levensbeschouwelijke vakken. De doelstelling van het voorstel van decreet is lovenswaardig. Daar kan ik zeker achter staan.

Wat professor Pollefeyt aanhaalde, hoor ik ook van directies en leerkrachten, namelijk dat er in het vak rooms-katholieke godsdienst heel wat aandacht is voor diversiteit en de andere levensbeschouwingen. Dat is al een hele tijd zo. Leerkrachten brengen dat op een vrij geïntegreerde manier aan in hun lessen, dikwijls vanaf de eerste graad. Zo proberen ze op een harmonieuze manier bruggen te bouwen naar andere levensbeschouwingen en overtuigingen. Een aantal leerkrachten slaagt er dus in om een verwevenheid te creëren binnen de les. Dat vind ik zeer goed.

Ik vrees dat die spontane manier van omgaan met andere levensbeschouwingen in het gedrang komt. Door een apart uur te creëren in de derde graad, worden opnieuw formele grenzen getrokken tussen levensbeschouwingen, die er misschien niet hoeven te zijn. Ik refereer aan de opmerking van de heer Durinck dat de grenzen tussen christendom, humanisme enzovoort misschien vager zijn. Ik vrees dat er een stap achteruit wordt gezet door opnieuw een kunstmatige scheiding te creëren tussen levensbeschouwingen, die men had overstegen in bepaalde levensbeschouwelijke lessen.

Ik ben er absoluut niet van overtuigd dat de doelstelling die wordt nagestreefd en die lovenswaardig is, zal worden bereikt door de oplossing die wordt geboden in het voorstel van decreet, integendeel. Ik steun die natuurlijke manier van omgaan met andere levensovertuigingen, met veel openheid. Ik denk dat die de meeste kans krijgt in de huidige manier van lesgeven.

Professor Pollefeyt heeft de doelstellingen voor het vak rooms-katholieke godsdienst beschreven. Er is heel wat aandacht voor pluralisme en andere levensbeschouwingen. Geldt dat ook voor andere levensbeschouwelijke vakken? Daar heb ik minder zicht op. Stel dat die grote openheid – volgens professor Pollefeyt zelfs soms te – er niet is bij die andere levensbeschouwelijke richtingen, is er wel een probleem. Hoe kunnen we dat oplossen? Ik denk niet dat we moeten morrelen aan de Grondwet, maar dan moeten we wel een open dialoog durven aan te gaan met de andere levensbeschouwelijke instanties, met de bedoeling om hen te wijzen op hun verantwoordelijkheid om in de vakken die zij organiseren een even grote openheid aan de dag te leggen als in de lessen rooms-katholieke godsdienst.

Mevrouw Vera Celis: Ik wil graag alle sprekers danken. Er werden argumenten aangebracht uit heel verschillende invalshoeken. Dat is zeer verhelderend, maar ik ben er eerlijk gezegd nog niet uit. De thematiek is bijzonder complex. Iedereen heeft een stuk van de waarheid in het verhaal. Professor Loobuyck geeft terecht aan dat het bijzonder moeilijk

is om binnen scholen de levensbeschouwelijke vakken georganiseerd te krijgen. Maar het inhoudelijke heeft voor mij uiteraard prioriteit op het organisatorische: waar willen we naartoe?

Professor Pollefeyt, u haalt aan dat 83 procent van de leerlingen rooms-katholieke godsdienst volgt. Op 50 jaar tijd zijn we gegaan van nonnen met grote kappen naar geen nonnen. We hebben een evolutie meegemaakt die heel specifiek is aan onze traditie. Als we met het voorstel van decreet willen werken in onze rooms-katholieke context en er zou in de derde graad een levensbeschouwelijk vak ingebouwd, opgelegd en georganiseerd worden, is er dan een fundamenteel verschil met wat er nu in de derde graad in het vak rooms-katholieke godsdienst gebeurt?

Professor Vermeersch, u geeft terecht aan dat jongeren moeten leren, op alle vlakken, ook het levensbeschouwelijke. Vanaf 16 jaar zouden ze een vrije keuze moeten kunnen maken, los van de druk van hun ouders. Die vlieger gaat op voor ons, met onze achtergrond en evolutie. Door de diversifiëring van de maatschappij zitten hier heel andere groepen die veel sterker vasthouden aan hun levensbeschouwing. Professor Vermeersch, professor Loobuyck, acht u het mogelijk dat leerlingen ongeacht hun culturele en religieuze achtergrond via een levensbeschouwelijk vak in de derde graad een vrije keuze kunnen maken tijdens of na die derde graad?

Mevrouw Goedele Vermeiren: Ik sluit me aan bij de vragen van de heer Delva. In het vak katholieke godsdienst zit die openheid en diversiteit al. Er is zeker openheid voor andere godsdiensten en culturen. Dat is al in de lagere school het geval. Hoe zit dat bij de andere levensbeschouwelijke vakken?

Professor Pollefeyt, ik veronderstel dat er overleggroepen bestaan. Wordt daarover gepraat? Wordt er tot een consensus gekomen, ieder vanuit zijn achtergrond en ervaring, om dat te geven in de klas?

Het OVSG geeft aan dat de kwaliteit van sommige levensbeschouwelijke vakken slecht is. Sommige directeurs melden dat. Hoe kan dat objectief worden gemeten, professor Loobuyck?

De heer Wim Van Dijck: Ik ben zeer gevoelig voor het pleidooi van professor Vermeersch voor een brede en diepgaande cultuurkennis. Ik ben het met hem eens dat het daar op vele vlakken fout loopt. Ik ben het absoluut eens met het pleidooi voor cultuur met kleine en grote 'c'. Ik vraag me alleen af of die cultuurkennis moet worden bijgebracht en doorgegeven in de levensbeschouwelijke vakken. Is het vak geschiedenis daar niet beter voor geschikt? Hebben de leerkrachten geschiedenis niet meer competenties om dat te doen? Laat geschiedenis nu net een vak zijn dat de laatste jaren onder druk is komen te staan. Is dit voorstel van decreet wel nodig om aan dat gebrek aan cultuurkennis te remediëren?

Professor Pollefeyt, vindt u dat een grondige en diepgaande kennis van onze eigen cultuur en van andere grote cultuur- of levensbeschouwelijke stromingen voldoende wordt opgedaan binnen de bestaande levensbeschouwelijke vakken?

Mevrouw Elisabeth Meuleman: Alle sprekers en de commissieleden erkennen de uitgangspunten: er is nood aan dialoog en begrip, we moeten afstappen van de segregatie en polarisatie. Het onderwijs moet daar een rol in spelen.

Professor Pollefeyt, u zegt dat u vertrekt van een pluralistische gedachte. Dat klopt. In het hoofddoekendebat waren vooral de katholieken verdraagzaam en pleitten ze zelfs vóór de hoofddoek. Vanuit pluralistisch oogpunt moet dat voor hen kunnen. De argumentatie die

u hier aanhaalt, staat daarmee in contrast. U zegt dat het vak godsdienst al pluralistisch is en al andere godsdiensten voorstelt. U vraagt wat het verschil zou zijn. Er is al openheid. Maar u vertrekt toch vanuit uw godsdienst? Is dat geen schijnpluralisme? U wilt het pluralisme wel onderwijzen, maar vanuit uw godsdienst en binnen het vak godsdienst. U moet toch bereid zijn om daar een ander vak naast te laten bestaan. Dat is voor mij een tegenstrijdigheid.

De heer Jos De Meyer: Alvorens drie korte vragen te stellen, wil ik een algemene opmerking maken.

Ik ben met een bijzonder groot verwachtingspatroon en met een open geest naar hier gekomen. De teneur van sommige toespraken heeft me echter wat verrast. Ik kreeg soms het gevoel dat ik in een kruistocht in de omgekeerde richting was terechtgekomen. Het is niet mijn bedoeling polemisch te zijn. Ik wil gewoon mijn gevoelens verwoorden.

Voor mij is het essentieel dat ouders het recht hebben hun kinderen op te voeden. Ze mogen daarbij van hun eigen geloofsovertuiging getuigen. Indien ze dit op een opdringegere manier doen, is het evident dat adolescenten dit niet zullen aanvaarden.

Ik ben zelf een leerling van het katholiek onderwijs. Ik heb ook in het katholiek onderwijs gewerkt. Ik heb daar veel geëmancipeerde mensen ontmoet, waaronder veel mensen die later een andere overtuiging hebben gekregen. Ook in het Vlaams Parlement ontmoet ik mensen die in het katholiek onderwijs zijn opgevoed en die toch zeer geëmancipeerd zijn. Zoals ik daarnet al heb verklaard, is het niet mijn bedoeling te polemiseren. Ik vind het echter mijn recht en bijna zelfs mijn plicht dit punt naar voren te brengen.

Professor Loobuyck, u hebt vermeld dat ouders soms vanuit een aversie voor het katholiek project voor het katholiek onderwijs kiezen. Baseert u die stelling op wetenschappelijk onderzoek of op een aantal gesprekken die u hebt gevoerd?

U hebt terecht gewezen op het belang andere godsdiensten bespreekbaar te maken. U constateert echter dat sommige groepen dit niet doen. Wat bedoelt u hiermee? Om welke groepen gaat het?

Volgens u voldoen sommige godsdienstleerkrachten minder aan de kwaliteitseisen omdat daar minder belang aan wordt gehecht. Kunt u dit even verduidelijken? Om welke groepen gaat het hier? Leidt u die stelling af uit wetenschappelijk onderzoek, uit persoonlijke ervaringen of uit gesprekken die u hebt gevoerd?

Mevrouw Fatma Pehlivan: Een van de sprekers heeft gesteld dat veel ouders hun schoolkeuze niet meer op een levensbeschouwelijke visie baseren. Ze kiezen om andere redenen. Dit leidt er onder meer toe dat in het stedelijk vrij onderwijs veel leerlingen zitten die eigenlijk de basiswaarden van het vrij onderwijs niet steunen.

Zodra hun ouders die keuze hebben gemaakt, worden die kinderen in het vrij onderwijs opgenomen. Verder wordt hier echter niet veel aandacht aan besteed. Tijdens de levensbeschouwelijke vakken wordt hier in zeer beperkte mate op ingegaan. In vergelijking met wat in de andere netten gebeurt, blijft dit echter zeer beperkt. In die andere netten is er immers de keuzemogelijkheid om allerlei godsdienstvakken te volgen.

Professor Pollefeyt, kan er in functie van de diversiteit en de multiculturaliteit volgens u ook in het vrij onderwijs een dergelijke erkenning van andere godsdiensten komen? Zouden andere religies in de vorm van keuzevakken hier ook aan bod kunnen komen?

Dit staat los van de discussie die hier eerder is gevoerd. Ik vertrek vanuit het grondrecht dat ouders met betrekking tot de levensbeschouwelijke visie het recht hebben voor hun kinderen een keuze te maken. Ik heb begrip voor de stelling van professor Vermeersch. Hij heeft echter zelf vermeld dat hij pas op 25-jarige leeftijd tot andere inzichten is gekomen en een heel andere weg is ingeslagen.

Ik vind dat we in ons onderwijs de keuze tussen alle erkende religies moeten aanbieden. Later zullen misschien nog andere religies worden aanvaard. Dit moet echter binnen alle netten gebeuren. Het huidige aanbod vind ik onrechtvaardig ten overstaan van de leerlingen in de andere netten. Zij beschikken niet over die keuzemogelijkheid. Mijn vraag is dan ook om die keuze in alle netten te laten maken.

Ik begrijp wel wat professor Loobuyck aanhaalt, namelijk dat er in het kader van burgerschapszin aandacht moet zijn voor de diversiteit en de multiculturaliteit, maar daarvoor moet een apart vak worden ingebouwd, los van de levensbeschouwelijke vakken. Dat betekent niet dat er geen samenwerking moet zijn op het vlak van de bestaande levensbeschouwelijke vakken. Integendeel, die samenwerking lijkt me noodzakelijk te zijn.

De heer Jean-Jacques De Gucht: Voorzitter, ik dank de sprekers voor hun uiteenzetting. Ik vond het betoog van professor Loobuyck bijzonder interessant, maar spijtig genoeg was het ook een stukje naast de kwestie. Hij gaf een hele ruime visie op het onderwijs, en die was bijzonder interessant, maar die betrof meer dan het voorstel.

Ik leg even uit wat met het voorstel wordt beoogd. De heer Kennes zal wellicht een beetje verwonderd zijn, want onze standpunten liggen niet zo ver uit elkaar. De reden voor het voorstel is om ervoor te zorgen dat we de jongeren van morgen op een goede manier laten kennismaken met de verschillende levensbeschouwingen die er zijn.

Professor Pollefeyt noemt het raar dat we ons in het voorstel beperken tot zes levensbeschouwingen. We doen dat omdat er een maatstaf is: het zijn de erkende godsdiensten in ons Belgisch systeem. Als daar morgen boeddhisme bij komt, dan kan dat, maar af en toe moeten we uitgaan van de zaken die vastliggen.

Waarom doen we het binnen het vak godsdienst en niet binnen het vak geschiedenis of via vakoverschrijdende eindtermen? Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is dat onze jeugd dit meekrijgt en ik vraag aan u waarom het dan niet zou kunnen in het vak godsdienst. Die twee uur lenen zich perfect om de verschillen en gelijkenissen tussen de levensbeschouwingen aan bod te laten komen.

Daarvoor zijn er drie redenen. Een, het gebeurt vandaag al binnen dat vak. Twee, er kan vanuit een bepaalde visie worden vertrokken en dat kan een bijdrage leveren. Drie, het voorstel van professor Loobuyck, dat een interessant voorstel is, mist twee belangrijke zaken: ten eerste is zijn voorstel grondwettelijk niet direct haalbaar en ten tweede betekent het invoeren van twee nieuwe uren, dat er ergens anders twee uren wegvallen en het is niet duidelijk welke dat zouden moeten zijn.

Professor Pollefeyt bracht een bijzonder interessant punt naar voren – professor Vermeersch verwees er al naar. Het betreft de idee dat mensen, zelfs al volgen ze lessen katholieke godsdienst, niet altijd weten waar het in hemelsnaam om gaat. Dit is helemaal geen aanval op professor Pollefeyt. Ik heb geen godsdienst gevolgd, ik weet dus niet wat er exact in de leerplannen staat, maar het is een feit dat de jeugd vandaag, ongeacht de lessen die gevolgd werden, niet altijd weet waar het geloof over gaat en ik meen dat onze jeugd daarmee iets mist. Dat geldt volgens mij zowel voor de katholieke godsdienst, als voor de

islam – en er kunnen inderdaad vragen worden gesteld bij de opleiding van de leerkrachten –, als voor de moraalwetenschappen – en nu zullen de vrijzinnigen waarschijnlijk ook steigeren. Ik vind dat er een lacune is. Wie wil plaatsen wat er vandaag is, moet dat binnen een historisch kader kunnen doen. De lessen geschiedenis kunnen daartoe bijdragen, maar in de lessen godsdienst wordt dat te weinig gedaan. Bovendien wordt die kennis te weinig gekoppeld aan wat er zich heden ten dage op het politieke toneel afspeelt. Ik ben ervan overtuigd dat bepaalde leerkrachten dat doen, maar met dit voorstel wil ik ervoor zorgen dat elke leerling, ongeacht de leerkracht die hij of zij heeft, met die kennis in contact kan komen.

Professor Vermeersch, ik dank u trouwens voor het boek dat u mij hebt aangeraden. Ik heb het ondertussen al opgezocht en ik heb begrepen dat het 40 euro kost. Ik raad het iedereen aan en ik zal aan de bibliotheek van het parlement voorstellen om het aan te kopen.

We begrijpen elkaar soms verkeerd. Dit is een voorstel van iemand die niet-gelovig is, maar die wel gelooft dat religie een rol speelt in de maatschappij en dat iedereen die zich in die maatschappij beweegt, daar kennis van moet hebben. Dit geldt dus voor zowel gelovigen als voor niet-gelovigen. Ik heb tijdens mijn opleiding zedenleer gevolgd en ik heb die kennis soms te weinig meegekregen. Dit is geen aanval op het vrij onderwijs zoals sommigen het begrijpen. Dit is een pleidooi voor openheid.

Ik hoop dat de mensen die ertegen zijn, het ook op deze manier bekijken en niet als een aanval. Zie het misschien als een opportuniteit om bepaalde dingen vanuit uw eigen overtuiging naar voren te brengen en om ervoor te zorgen dat de jeugd van vandaag – de volwassenen van morgen – een degelijke opleiding krijgen waar het kennen van elkaar een bijdrage kan leveren. En dat moet niet in kolommetjes, professor Pollefeyt, want dat is niet in kolommetjes te zetten. Het loopt door elkaar, en eigenlijk moet u dan akkoord gaan met professor Vermeersch dat in het historisch kader al die invloeden bij elkaar komen. We kunnen bijna niet anders dan onze jeugd dat mee te geven.

De heer Boudewijn Bouckaert: Professor Vermeersch, ik begrijp helemaal niet waarom het recht van ouders om hun kinderen op een bepaalde manier op te voeden, in vraag moet worden gesteld om deze kwestie op te lossen. Het recht om als familie kinderen op te voeden is een recht dat ontkend werd door de twee totalitair-socialistische regimes van de vorige eeuw. De Hitlerjugend had de plicht om zijn ouders aan te geven wanneer aan tafel dingen werden gezegd die niet klopten met de ideeën van het regime. Als u dat recht gaat aantasten, dan begeeft u zich toch op zeer glad ijs. Ik vind dat het niet gekoppeld mag worden. Misbruiken kunnen altijd worden beteugeld door de jeugdrechtbank. Er is volgens mij geen wijziging van dit mensenrecht nodig.

Professor Pollefeyt, u haalt twee ongewenste neveneffecten aan: segregatie en boedelscheiding. Aan de andere kant zegt u dat in het vak rooms-katholieke godsdienst al heel veel aandacht aan die diversiteit wordt besteed. De problemen die u aanhaalt, moeten zich dan op een gelijke manier stellen in een gediversifieerd katholiek onderwijs. Bijvoorbeeld: welke godsdiensten gaan we bekijken in dat ene uur? Dat is een terechte vraag. In het voorstel werd een pragmatische oplossing gegeven. Er bestaat geen perfecte oplossing. Het probleem stelt zich ook in een gepluraliseerd onderwijs van de rooms-katholieke godsdienst.

6. Antwoorden van de sprekers en replieken

Professor Didier Pollefeyt: Er werd gevraagd hoe we eigenlijk kunnen nagaan of de diversiteit voldoende aan bod komt. Ik pleit ervoor om de verschillende erkende instanties uit te nodigen om via autoregulatie en zelfonderzoek te bewijzen dat ze daarmee bezig zijn, ook op het maatschappelijke forum.

Ik vind dat hier wel een karikatuur wordt gemaakt van wat de erkende instanties en de inrichtende overheden feitelijk doen. Het lijkt een groep te zijn die op macht uit is, die slechte leerkrachten heeft, die slechte handboeken heeft, die hypocriet zijn, die indoctrineren. Ik weet dat collega Loobuyck zich associeert met de kritiek van monseigneur Léonard op het katholiek onderwijs. Ik wil er ook op wijzen dat de leerkrachten godsdienst massaal hebben geprotesteerd tegen die uitspraak van de aartsbisschop en zijn opgekomen voor de kwaliteit en de inzet van wat nu reeds bestaat. Ik wil ook mijn waardering uitspreken voor wat mensen reeds vandaag in moeilijke pedagogische omstandigheden realiseren. Dat geldt ook voor de erkende instanties zelf die hun best doen om die kwaliteit te bewaken en die ook hun best doen om met elkaar in overleg te treden. Boven de verschillende confessies heen is er op dit moment een hele dynamiek die misschien mede het gevolg is van het voorstel. In die zin is het inderdaad positief.

Ik denk ook dat we moeten stoppen met alleen maar vanuit intuïties en populistische argumenten deze discussie te voeren. Er is nood aan hard onderzoek. Laat ons eens een objectief, academisch onderzoek voeren over alle leerplannen – die zijn objectief beschikbaar –, over handboeken, over de manier waarop de inspectie werkt en met name ook over de lijst van bekwaamheidsbewijzen die aangeeft wie godsdienst mag geven. Het is ook niet waar dat de overheid hierop geen enkele impact heeft. De lijst met bekwaamheidsbewijzen wordt vanuit de erkende instanties aan de overheid voorgedragen. De overheid moet die goedkeuren. Dat is een gelegenheid waar overheid en religies en levensbeschouwingen met elkaar in gesprek kunnen treden. Er is dus wel degelijk een academische screening mogelijk die het uitgangspunt zou kunnen zijn om die zelfregulatie te faciliteren.

Een tweede vraag was welk verschil het zou maken indien we het zouden opleggen. De vraag is natuurlijk waarom je iets moet opleggen dat er eigenlijk al van nature is. Er is inderdaad een soort natuurlijke ontwikkeling en integratie binnen het katholieke onderwijs. Als je daarin gaat interveniëren, dan zul je een aantal neveneffecten veroorzaken die ikzelf als onwenselijk acht en die ingaan tegen de geest van de indieners van het voorstel van decreet. Ik vrees namelijk dat je opnieuw een uit elkaar drijven zult krijgen van het binnenperspectief en het buitenperspectief.

Ik hoor een aantal katholieken glimlachend zeggen: dat is een goed voorstel, want dan zijn we ten minste ook zeker dat er 50 procent 'echt' katholieke godsdienst zal worden gegeven. Wat is dan die 'echt' katholieke godsdienst? Waar ik voor pleit, in een samenleving zoals die zich vandaag ontwikkelt, is dat we burgers hebben die in die diversiteit vanuit een identiteit leren spreken, en dat dialoog in elke component van het levensbeschouwelijke onderwijs aanwezig is, ook wanneer het gaat over het spreken over de katholieke traditie zelf.

Mijnheer Kennes, ik heb niet gezegd dat er geen probleem is met culturele en levensbeschouwelijke ongeletterdheid, maar voor mij is dat niet het belangrijkste probleem. Er is daar natuurlijk wel een probleem, maar dat hoort in een bredere discussie binnen het onderwijs. Ik vind het niet fair om dat helemaal te vernauwen tot het vak godsdienst en de leraren godsdienst daarop af te rekenen. Er is veel breder een spanning in de pedagogiek tussen enerzijds een meer op kennisoverdracht gerichte pedagogiek en anderzijds een meer op competenties georiënteerde pedagogiek. We kunnen in het algemeen zeggen dat

er een te grote verschuiving is geweest, onder andere door de invloed van Nederland, in de richting van competenties en te weinig in termen van kennisoverdracht. Dat debat moeten we voeren in alle vakken. Dat is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor alle vakken.

Ze weten niet alleen meer wat de onbevleete ontvangenis is, hoor. Die crisis van het pedagogisch overdragen zit veel dieper dan alleen maar in het vak godsdienst. Ja, er moeten correcties gebeuren, maar het is een bredere vraagstelling. Ik snap niet waarom dit nu zo gefocust moet worden op dit vak.

Mevrouw Meuleman, u stelde dat ik aan de ene kant pluralistisch zou zijn en aan de andere kant toch pleit voor een identiteit. Ik beschouw mezelf niet als een pluralist. Ik denk niet dat het mogelijk is om op een objectief standpunt te gaan staan. Dat is voor mij de kern van de discussie, en het punt waarop ik het meest van mening verschil met professor Loobuyck. Je spreekt altijd vanuit een bepaald standpunt. Er is niemand die zich boven alle standpunten kan plaatsen. Ik noem mijzelf een particularist, die vanuit de identiteit spreekt, maar die identiteit is een door openheid gekenmerkte identiteit. We moeten jonge mensen daarop voorbereiden. Ze hebben het recht om daarmee geconfronteerd te worden.

Dat iedereen gekleurd is, is geen probleem. Het is positief. Jonge mensen hebben dat net nodig, die confrontatie met een particulariteit, met een identiteit, om die van zichzelf te leren vormen en toch de andere te kunnen uitstaan. En dat leer je niet in een pluralistisch perspectief.

De leerling wil weten of de leraar vindt dat euthanasie terecht is of niet. Wat moet je daarop antwoorden in een pluralistisch of in een objectief discours? Hoe kun je daarop antwoorden en een leerkans bieden aan die leerling? Ga je antwoorden: ik weet het niet? Dan ben je dom. Antwoord je: ik mag het niet zeggen? Dan ben je schizofreen. Zeg je: ik twijfel, of het doet er niet toe? Dan engageer je je niet.

Professor Patrick Loobuyck: Wat moet de katholieke godsdienstleerkracht dan zeggen?

Professor Didier Pollefeyt: De katholieke godsdienstleerkracht moet zeggen: vanuit het perspectief waarin ik sta, heb ik die argumenten die de plausibiliteit van dit standpunt aantonen. Dat is het aanbieden van een bepaald perspectief, waarbij je ook aanvaardt dat er mensen zijn die daar vanuit een ander perspectief over gaan spreken.

Een leerkracht die dat perspectief inneemt, kan ook die andere perspectieven aan bod laten komen. Een leerkracht die zich daaraan onttrekt, daagt niet uit om jonge mensen tot levensbeschouwelijke vorming te laten komen. In die zin ben ik dus geen pluralisme aan het verdedigen, maar een particularisme – en dus ook geen schijnpluralisme. In die veelheid is het zeer duidelijk dat er een confessionele aansturing is. Jonge mensen, of hun ouders, kunnen kiezen welk levensbeschouwelijk vak ze volgen. Ik vind dat ouders dat recht hebben en dat ook moeten doen, net zoals ze voor hun kinderen een taal kiezen. Er zijn veel dingen die je niet kiest aan je ouders, je krijgt heel wat mee, er is niemand die vrij en neutraal wordt grootgebracht.

Er zijn een heleboel elementen die de rijkdom vormen van die traditie en die jonge mensen gaandeweg moeten leren uit te klaren. Daarom vraagt het vak godsdienst zoals het nu bestaat – in die confrontatie – om tot een eigen identiteitsontwikkeling te komen.

De vijfde vraag was of ook andere godsdiensten aan bod kunnen komen in het katholiek onderwijs. Voor mij is het belangrijk in de discussie met collega Loobuyck om het onderscheid te maken tussen het katholiek onderwijs en het niet-katholiek onderwijs. In het katholiek onderwijs is het vak godsdienst verbonden aan het pedagogisch project van de school. Het heeft dus geen enkele zin om daar iets naast te gaan zetten. Het vak godsdienst is juist geconcipieerd om dat te kunnen ondersteunen en te kunnen dienen. Waarom zou je daar nog een vak naast moeten zetten dat andere godsdiensten brengt, als die doelstelling al gerealiseerd is in de context van dat pedagogisch project op een geïntegreerde manier? Mijn hoofdantwoord aan de heer De Gucht is dat de doelstellingen van zijn voorstel wat het katholiek onderwijs betreft, al gerealiseerd zijn, namelijk dat de garantie er is dat die verschillende levensbeschouwingen nu reeds aan bod komen. Er is geen enkele discussie dat de vrijzinnigheid of het boeddhisme niet aan bod zouden mogen komen.

Ik kom meteen op de zesde vraag. In het katholiek onderwijs wordt in het vak godsdienst geen grens gesteld op basis van wat de erkende godsdiensten zijn. Het gaat om wat behoort tot de beginsituatie van de leerlingen. Daar behoort ook wicca toe, het confucianisme en allerlei Oost-Aziatische godsdiensten. Er staat geen grens op. Wat zich in de samenleving aandient als uitdaging voor levensbeschouwelijke vorming van jonge mensen vormt het uitgangspunt.

De heer Hugo Durinck: Ik ben geen professor maar lector aan de hogeschool en heb misschien meer praktijkervaring in het middelbaar onderwijs. Ik kwam van de universiteit, ik dacht dat ik wat kennis had en ik gaf nogal kennisgericht les. Ik heb ook in middenschole les gegeven. Je leert dat je moet werken met wat er leeft bij die jongeren. Professor Buelens zei: je moet inductief werken. Wat weet je van dat onderwerp? Met welke hobby's ben je bezig? In wat geloof je? Dat heb ik in de loop van mijn loopbaan moeten leren, alsook leren dialogen opbouwen. Dat klinkt eenvoudig, maar een leraar moet vooral luisteren naar zijn leerlingen. In het begin wilde ik lesgeven en uitleggen.

Ik ben het ermee eens dat kennis de belangrijkste competentie moet zijn, en niet een hele reeks andere dingen, maar die moet worden aangevuld met sociaal-emotionele vaardigheden. Ik heb een beetje schrik van het burgerschap, zoals men dat in Nederland bekijkt. Men zegt: we gaan de principes van de Nederlandse maatschappij aanleren en we gaan goede burgers maken. Maar hoe doe je dat? Dat kan als een leerling zich aanvaard voelt in een klas, zich goed kan voelen en mag praten over zijn problemen die hij heeft in het weekend en thuis, en dat je daar iets mee doet. Een godsdienstleraar zei mij: ik doe in mijn lessen alleen nog aan het bespreken van de problemen van mijn leerlingen. Ik vind dat ook overdreven, maar ik wil daarmee aantonen dat je moet inspelen op wat leeft. Professor Loobuyck heeft ook sterk gewezen op persoonlijkheidsvorming. Dat is heel belangrijk.

De dialoog moet inderdaad niet in vakjes worden opgesloten, die moet er in alle vakken zijn. In de taalvakken voert men dikwijls dialogen. Cultuur kan in taalvakken en geschiedenis zeer veel aan bod komen. Hetzelfde geldt voor burgerschap. Wij doen dat niet alleen, dat moet in heel het onderwijs zitten.

Het katholiek onderwijs is heel sterk geëvolueerd op dertig jaar tijd. Ik vraag me af wat daar gegeven wordt: persoonlijkheidsvorming, sociale vorming, ethische problemen, maatschappelijke problemen, met een katholiek sausje. Zo geven wij in het vak zedenleer een vrijzinnig sausje mee, maar dat is een klein deel. Het onderwijs moet in de eerste plaats algemene vorming aan leerlingen geven. Elke sector moet aan zijn 'corebusiness' doen. In geloofsgemeenschappen moet er godsdienstoverdracht gebeuren. De school moet aan algemene, menselijke, maatschappelijke vorming doen. Ik zou de impact van de godsdienst daar verminderen.

Een godsdienstleraar zei me onlangs: zouden we ons vak geen andere naam geven? Wat die mensen geven, is niet te vatten onder de noemer godsdienst. Het is een zoektocht naar een nieuw LEF-vak, met veel componenten, wat veel leerkrachten godsdienst al doen. Ik hoor bijvoorbeeld dat ze het boek 'De wereld van Sofie' gebruiken, een heel jaar lang. Ik vind dat prachtig. Er gebeurt daar vanalles.

We hebben het voorbije jaar vrij veel discussie gehad met allerlei mensen. In het katholiek onderwijs hebben ze dat vak al een beetje. Die mensen geven van alles wat. Ik vind ook dat je de leraar een stuk vrijheid en verantwoordelijkheid moet laten. We moeten geen stramintje maken waarbij iedereen in Vlaanderen dezelfde handboeken moet gebruiken en dezelfde lessen moet geven. Waar is een leraar sterk in? Sommige dingen liggen hem niet en zal hij verkeerd doen.

Ik ben dus voor het voorstel-De Gucht. Ik zou het vak echter niet graag geven, namelijk een heel jaar de verschillende godsdiensten bespreken. In mijn eigen zedenleerlessen gaf ik soms les over de verschillende godsdiensten. Ik was drie lessen over het christendom bezig en de leerlingen zeiden me: het is hier net een les godsdienst. Ik ben er lange tijd voorstander van geweest om in het zesde jaar filosofie te geven en heb dat ook gedaan. De beste leerlingen waren dan mee met de les, maar de anderen vroegen of we niet over iets anders konden praten. Ik ben voor filosofie, maar gespreid over heel het middelbaar onderwijs.

Ik ben heel blij met het voorstel van de heer De Gucht, maar ik vind dat we het nu moeten opentrekken. De maatschappij is geëvolueerd, ook het katholiek onderwijs en het Gemeenschapsonderwijs. Er is een heel sterke interesse voor. Minister Smet heeft een toer door Vlaanderen gedaan. Ik ben in Aalst gaan luisteren, een collega in Leuven. Er waren 300 mensen aanwezig. Het katholiek onderwijs is veel groter. De meerderheid die daar zat, komt dan ook uit het katholiek onderwijs. Iemand in de zaal vroeg of het niet beter zou zijn het vak godsdienst te vervangen door een algemeen vormend maatschappelijk vak. De moderator stelde die vraag aan het publiek. Iedereen had rode en groene kaartjes. 99 procent stak een groene kaart omhoog. Dat leeft dus bij de mensen. Het is echter iets kwetsbaars en delicaats. Ik voel me ook niet altijd even goed bij de spanningen die er ontstaan, maar ik vind dat we ervoor moeten gaan.

Professor Patrick Loobuyck: Er is gevraagd of ik bij een grondwetswijziging ook wil raken aan het recht van ouders of aan de godsdienstvrijheid in het algemeen. Zeker niet. Enkel artikel 24, paragraaf 1, laatste lid: "De scholen ingericht door openbare besturen bieden, tot het einde van de leerplicht, de keuze aan tussen onderricht in een der erkende godsdiensten en de niet-confessionele zedenleer.", moet worden gewijzigd.

De godsdienstvrijheid en ook de vrijheid van ouders om hun kinderen op te voeden zoals zij dat willen, komt daarmee niet in het gedrang. In ons land leeft een anglicaanse minderheid. In totaal vier mensen uit het middelbaar onderwijs volgen anglicaanse godsdienst. Dat zo'n minderheid hier het recht heeft om een eigen vak te organiseren, vindt men, behalve in Oostenrijk misschien, verder nergens in Europa. Veel landen beperken zich tot één of twee godsdiensten of doen niets, zoals Frankrijk. Dat is natuurlijk geen schending van de mensenrechten.

De kerk-staatverhouding die ook geconcretiseerd is in ons onderwijs, is een manier om godsdienstvrijheid een gestalte te geven. Dat is grondwettelijk verankerd. Ik stel voor dat er een debat wordt gevoerd om dit artikel open te verklaren zodat het kan worden gewijzigd. Dat heeft helemaal geen invloed op de godsdienstvrijheid en het recht van ouders om hun kinderen op te voeden zoals zij dat willen. In mijn voorstel blijft trouwens de mogelijkheid behouden dat mensen hun kinderen naar confessionele lessen sturen. De mensen

die deze lessen geven, mogen ook door de overheid worden betaald. Dat is conform ons kerk-staatprincipe.

Ik wil gewoon dat het officiële onderwijs uit het carcan wordt gehaald van artikel 24, paragraaf 24, laatste lid.

Mijn voorstel geldt voor het vrij en voor het officieel onderwijs. Om het in het vrij onderwijs in te voeren, is geen grondwetswijziging nodig. Dat is een paradox. Het is wellicht wel het moeilijkste om het in het vrij onderwijs in te voeren. Juridisch gezien is het het moeilijkst om het in te voeren in het officieel onderwijs omdat we met die Grondwet zitten.

Ik vind het een beetje een schande dat filosofie zo weinig aan bod komt in ons onderwijs. Wij lopen op dat vlak achter op het buitenland. Het is belangrijk dat filosofie wordt onderverdeeld in twee zaken. Een daarvan is filosofie als methode. Men moet leren kritisch te reflecteren, argumenten herkennen, argumentatielijnen opzetten enzovoort. Dat kan in alle vakken, met name ook in een levensbeschouwelijk vak, maar ook in wiskunde, geschiedenis, taal enzovoort. Het tweede is filosofie als een aparte discipline, met eigen auteurs en teksten. We onderpresteren daar in het onderwijs omdat we dat vak veel te weinig hebben. Ik vind echter niet dat iedereen in ons onderwijs Hegel moet gelezen hebben. Iemand in het tweede jaar beroepsonderwijs moeten we niet met Heidegger confronteren. Dat heeft geen enkele zin.

Iemand heeft erop gewezen dat mensen ook met andere zaken worden geboren zoals geslacht, DNA enzovoort. Het is precies de verworvenheid van onze politiek-filosofisch liberale samenleving dat we religie en opvattingen niet als een vorm van DNA beschouwen. Mensen moeten in staat worden gesteld om daar op een vrije manier mee om te gaan. Ik vind ook dat leerkrachten godsdienst dat recht hebben. Dat gebeurt nu te weinig in het huidige systeem. Heel vaak wordt mijn pleidooi opgevat als een kritiek op wat godsdienstleerkrachten en leerkrachten in levensbeschouwelijke vakken nu doen. Maar dat is het eigenlijk niet. Mijn kritiek betreft het systeem waarbinnen die mensen functioneren. Bij een godsdienstleerkracht die vanuit de pluraliteit werkt, moet die 'vanuit' niet worden beperkt door het kerkelijke of christelijke carcan. Ik ken nogal wat godsdienstleerkrachten die zich kenbaar maken bij mij en zeggen dat ze niet meer geloven. Zij vinden het echter wel zinvol om met levensbeschouwelijke vragen en met jongeren aan de slag te gaan. Als de school hun dan vraagt om mee te helpen aan de eucharistie, dan zitten die mensen met een gewetensprobleem. Dat is problematisch.

Als iemand in mijn vak die vraag zou stellen over euthanasie, dan zou ik antwoorden dat de katholieke kerk op een bepaalde manier denkt over euthanasie en dat sommige vrijzinnigen daar op een andere manier over denken. Trouwens, binnen de vrijzinnigen en de katholieken is er ook nog discussie over allerlei zaken.

Ik vind deze morele argumentatie waardevol. Waarom kan het niet de ene keer door een vrijzinnige en de andere keer door een christen gebeuren? Nu komt het altijd vanuit een bepaalde hoek.

Ik ben het er niet mee eens dat een vorm van objectivering helemaal niet kan. Er bestaan in het buitenland grote departementen 'religious studies', waar men religie als een menselijk fenomeen, als een academische discipline bestudeert, net zoals je politiek kunt bestuderen.

Er zijn politieke wetenschappers aan de UGent met een bepaalde politieke signatuur. Kunnen die mensen niet over politiek spreken? Kunnen ze niet uitleggen wat nationalisme

is, terwijl ze zelf geen nationalist zijn? Dat kan toch wel. We moeten daar niet te pessimistisch over zijn.

Dat dialoog niet alleen in levensbeschouwelijke vakken komt, daar ben ik het volledig mee eens. Als levensbeschouwing dan ter sprake komt, vind ik het wel merkwaardig dat men tot segregatie overgaat. Professor Pollefeyt heeft daarop gewezen als een ongewenst neveneffect. Ik zie dat neveneffect niet als je de godsdienstwetenschappelijke benadering goed aanpakt.

Bovendien is het zo dat als we het huidige systeem hanteren, die kunstmatige scheiding wordt overstegen in het katholiek onderwijs, maar niet in de officiële scholen, die een heel kunstmatige scheiding hebben, anglicanen bij de anglicanen, orthodoxen bij de orthodoxen, katholieken bij de katholieken.

Het systeem insisteert op een voortzetting van de scheiding die we ondertussen allemaal kunstmatig noemen. Het onderscheid tussen katholiek en vrijzinnig was heel duidelijk in de jaren 50, maar is nu totaal vervaagd. Voor veel jongeren speelt dat onderscheid op een heel andere manier dan toen. Met die situatie moeten we aan de slag.

Er was een vraag over de keuze voor katholiek onderwijs die niet langer is ingegeven door levensbeschouwelijke argumenten. Dit zouden we verder moeten kunnen onderzoeken. We hebben over heel wat zaken te weinig objectieve informatie. We hebben een bevraging van het OVSG, we hebben veel gesprekken over wat er in het onderwijs gebeurt. We kunnen heel veel anekdotes aanhalen, die revelerend zijn, maar we kunnen ook echt onderzoek doen naar bijvoorbeeld de mate waarin diversiteit aan bod komt in de verschillende levensbeschouwingen. Wat de problematiek precies is van wat de directeuren 'Fremdkörper' noemen, moeten we proberen te objectiveren. Als u ons daarvoor geld kunt geven, gaan we meteen aan de slag.

Of de keuze voor het katholiek onderwijs niet meer hoofdzakelijk levensbeschouwelijk is, wil ik gerust onderzoeken, maar het zal kennis opleveren die we eigenlijk al hebben.

De heer Jos De Meyer: Professor, mag ik u erop wijzen dat de woorden die u nu gebruikt, totaal anders zijn dan de woorden die u zonet hebt gebruikt. U zegt nu dat het levensbeschouwelijke niet de grootste invloed heeft. Daarstraks zei u dat een aantal mensen die een aversie hebben voor het katholieke opvoedingspatroon, kiezen voor het katholiek onderwijs. Daar komt het op neer.

Dat vond ik iets te kort door de bocht. Ik vroeg of die laatste uitslating op basis van persoonlijke gesprekken was, of op basis van onderzoek. Ik begrijp uit uw antwoord dat u daar geen enkel onderzoek over hebt gedaan, en dat het dus een gratuite uitspraak is.

Professor Patrick Loobuyck: Neen, het is niet gratis. Wetenschappelijk onderzoek gebeurt ook op basis van interviews enzovoort. Er zijn mensen die zich helemaal niet katholiek willen noemen en toch voor het katholiek onderwijs kiezen. Hoeveel er dat zijn en wat de eventuele repercussies voor het katholiek onderwijs zijn, moet worden onderzocht, maar dat die mensen er zijn, is wel juist. Het heeft wel degelijk repercussies voor het katholiek onderwijs.

Ik ken nogal wat godsdienstleerkrachten, ook van mijn eigen generatie, en zij worstelen met de afbouw van het pastorale op school, omdat ze vaststellen dat leerlingen daar niet meer in geïnteresseerd zijn of er weinig voeling mee hebben. Moeten we nog een eucha-

ristie doen in het begin van het schooljaar? Moeten we nog biecht organiseren? Die zaken waren vroeger evident, maar komen nu op de helling te staan.

Er zijn godsdienstleerkrachten die zelfs geen kerststal meer op de speelplaats zetten omdat er niemand optreedt als Maria wordt gemolesteerd. Er doen zich problemen voor en verschuivingen.

Professor Etienne Vermeersch: Ik wil eerst iets zeggen over het recht van de ouders om hun kinderen op te voeden. Het basisrecht van de mensenrechten is de vrijheid van godsdienst, meer algemeen de vrijheid van levensbeschouwing. Dat bestaat hierin dat mensen die tot volwassenheid zijn gekomen, het recht hebben om in volledige vrijheid te kiezen welke godsdienst ze zullen aanhangen en welke godsdienst ze eventueel niet zullen aanhangen, welke levensbeschouwing ze willen hebben enzovoort.

Nu weet iedereen, en laten we elkaar geen Liesbeth noemen, dat als we het hebben over de islam of over het fundamentalistische christendom in de Verenigde Staten, de mensen die achttien, negentien of twintig jaar worden, in werkelijkheid niet het feitelijke recht hebben om uit hun godsdienst te stappen omdat ze zowel van de familie als van de directe omgeving worden uitgestoten.

Ik wil ouders niet verbieden om hun kinderen te vertellen over Sinterklaas. Later zullen ze wel weten dat die niet bestaat. Ik wil ouders niet verbieden om hun kinderen te vertellen over het kindje Jezus dat in Bethlehem is geboren. Later zullen ze wel weten dat er nooit een kindje Jezus in Bethlehem is geboren. Je kunt toch niet van ouders verwachten dat ze opvoeding geven over zaken die ze helemaal niet kennen. Normaal geven ze een opvoeding in de sfeer waarin ze zelf zijn opgevoed, of in elk geval in de sfeer die ze zich eigen hebben gemaakt. Als zij anglicaans zijn, zullen zij anglicaans opvoeden. Als zij diepgelovig katholiek zijn, zullen zij hun kinderen op die manier opvoeden. Als zij ‘comme si comme ça’ katholiek zijn, zullen zij dat ook zo doorgeven aan hun kinderen. Normaal gezien voeden ouders hun kinderen op op de wijze die zij het beste vinden.

Naarmate de kinderen de volwassenheid bereiken, moeten hun ouders hen het recht geven om de richting uit te gaan die ze willen, op het vlak van godsdienst, huwelijk of beroep. Het is logisch dat ze wat gestuurd worden, maar ze moeten vrij zijn om te kiezen. Ik wil de ouders niet het recht ontzeggen om hun kinderen in een bepaalde richting te sturen, maar wel om hen in een bepaalde richting te dwingen. Volgens de traditionele sharia verdient iemand die volgens de islam is opgevoed en uit de islam stapt, de doodstraf. Dat wordt nu niet meer universeel aanvaard in de moslimlanden, maar in Egypte vlieg je daarvoor nog steeds in de gevangenis.

Mijn ideeën zijn niet specifiek gericht op de islam, maar op een algemene mentaliteit. In een beroemd gedicht zegt Khalil Gibran: “Uw kinderen zijn uw kinderen niet. Gij zijt de boog waarmee uw kinderen als pijlen het leven in worden geschoten.”. Je mag je kinderen niet beheersen in hun latere denken. Dat is de gedachte die ik naar voren wil brengen. Het is wel logisch dat ouders een bepaalde richting geven aan hun kinderen bij het opgroeien.

Laten we de fundamentalistische leraren over het christendom, de islam enzovoort, buiten beschouwing laten. Wat is de identiteit van de leraren in het katholiek onderwijs? De meerderheid van die leraren is voor de Euthanasiewet. Naast de leer van bisschop Léonard, kunnen zij ook hun eigen mening over onderwerpen als euthanasie geven. 80 procent van de Vlaamse bevolking is voor de Euthanasiewet. De leraren christelijke godsdienst zijn niet conservatiever, integendeel. Ze moeten hun eigen overtuiging kunnen delen. Zo moeten zij kunnen zeggen – als dat hun overtuiging is – dat de verrijzenis

van Christus een symbolische leerstelling is en niet letterlijk mag worden genomen. Toen mijn nichtje haar plechtige communie deed, vroeg ik haar of Jezus God was. Zij antwoordde: “Maar neen, er is maar één God.”. Ik vertelde dat aan pater Van Bladel en hij gaf mijn nichtje gelijk. Binnen het christendom is er momenteel een onnoemelijke waaier aan opvattingen. Die identiteiten zijn uiterst verschillend. Je kunt dat niet op één identiteit vastpinnen.

Tijdens een gesprek met Mieke Van Hecke op de televisie heb ik haar er – op wat slinkse wijze – toe gebracht te zeggen dat er een probleem zou bestaan met homo's in het katholieke onderwijs. Zij heeft daar zeer hard voor op haar donder gekregen. Intussen is dat misschien al wat veranderd. Maar zij gaf daar toch toe dat er eventueel een probleem kon zijn met homo's in het katholieke onderwijs en met leraren godsdienst die zich als homo zouden profileren. Dat evolueert allemaal wel, maar in vroegere periodes werd bijvoorbeeld ook gesteld dat leraren of leraressen die scheidden en hertrouwden afbreuk deden aan de specificiteit van het katholieke onderwijs, omdat echtscheiding volgens de katholieke kerk niet mogelijk is.

Het is heel moeilijk om te zeggen wat de identiteit is. Het is volgens mij beter om al die godsdienstlessen te laten bestaan, eventueel zelfs lessen voor de getuigen van Jehova – hoewel ik die nogal fanatiek vind – zolang je die kunt controleren en binnen de perken houden. Het voornaamste is dat de leerlingen de kans en de garantie krijgen dat zij, zowel in de katholieke godsdienstles als in de les islam en andere godsdienstlessen, verplicht geconfronteerd worden met andere opvattingen. Dat is substantieel belangrijk. Ik ben tegen die leerplannen en handboeken, omdat daar niets over het christendom in staat. Daar geef ik bisschop Léonard gelijk in. Iemand die die boeken gelezen heeft, zal niet weten wat het christendom is. De leer dat wij gered zijn door de dood en de verrijzenis van Christus: dat is het christendom. In die lessen godsdienst leert men dat niet. Men moet weten wat christendom is. Je moet daarom geen christen zijn, maar het is toch nuttig om te weten wat christendom is.

Professor Didier Pollefeyt: Dat is manifest onjuist. Ik ben uitgever van godsdiensthandoeken. Ik schrijf ze zelf. Ik weet wel wat er in staat. Alle godsdiensthandoeken worden door een erkende instantie getoetst op hun leerplanconformiteit en orthodoxie. Ik heb ervaring met die commissies. Wat u zegt, is manifest verkeerd. Zeker voor wat betreft het handboek dat ik zelf heb geschreven.

Professor Etienne Vermeersch: Bent u bereid om eens een enquête te doen bij mensen die hun hele humaniora godsdienstles hebben gevolgd?

Professor Didier Pollefeyt: Dat is iets anders. Dat is wat ze zelf daarvan hebben gereciperd. Maar dat kun je ook doen voor Frans, Engels en Duits. Er is nog een verschil tussen wat er in de boeken staat en wat ze op het eind weten. Ik weet ook dat ze niet weten wat de onbevleete ontvangenis is. Dat is een ander probleem. Dat heeft te maken met de crisis van de kennisoverdracht.

Professor Etienne Vermeersch: Ik heb een paar van die handboeken. Ik zal het eerlijk nakijken en ik zal het u laten weten. Bij het doorbladeren heb ik het niet gevonden. Misschien staat het ergens in een voetnoot.

We zijn het er allemaal over eens dat het vak geschiedenis een heel belangrijke manier is om cultuur over te dragen. Maar ik heb de indruk dat dat vak in de praktijk bijna exclusief op het Westen is gericht. Ik nam een examen af van iemand in de tweede licentie Geschiedenis, specialisatie Hedendaagse Geschiedenis. Hij is uitgekomen met de grootste

onderscheiding, maar hij wist niet of de Lange Mars van Mao Zedong voor af na de Tweede Wereldoorlog had plaatsgevonden. Ik vroeg voor een test, die ik afnam van een licentiate Aardrijkskunde, waarvoor de Grote Chinese Muur diende ...

De heer Ward Kennes: Voorzitter, professor Vermeersch vertelt hier feiten uit het verleden. Mijn dochter heeft deze week in het vierde middelbaar examen afgelegd over de Azteken en de Inca's in Centraal- en Latijns-Amerika. Misschien dat er ooit een moment is geweest dat dit niet in de leerplannen stond, maar nu staat het er wel in. We moeten over vandaag spreken.

Professor Etienne Vermeersch: Die dame zei dat de Grote Chinese Muur diende om te klagen. Dat is geen twintig jaar geleden. Als het nu allemaal in orde is, des te beter.

Mevrouw Goedele Vermeiren: De leerplannen zijn ondertussen veranderd. Ik heb zelf geschiedenis gegeven. Wij moeten het altijd ook hebben over culturen van buiten West-Europa. In het vierde jaar zijn dat de Azteken. Ik heb zelf nog in het zesde jaar les gegeven over China. Dat is niet gemakkelijk. Wij moeten ons daarin inwerken.

De voorzitter: Feiten zijn feiten. Professor Vermeersch, gaat u door.

Professor Etienne Vermeersch: Mijnheer De Gucht, ik ben het ermee eens dat het in de huidige situatie misschien nuttiger is om uw voorstel te volgen, maar dan met in de achtergrond de ideeën van de groep rond professor Loobuyck. Dat kan dan evolueren naarmate men invloed zou kunnen uitoefenen op dat artikel van de Grondwet. Het mag niet alleen over godsdienst gaan, het moet ook gaan over levensbeschouwingen in het algemeen. Ook de vrijzinnige levensbeschouwingen moeten daarin aan bod komen.

Ik had helemaal niet de bedoeling om agressief te zijn. Ik wou enkel objectief zijn. Ik heb heel lang les gegeven. Het kan zijn dat het nu allemaal veel beter is, maar toen heb ik vastgesteld dat mijn studenten over godsdienst niets wisten. Niets. Ze wisten niet dat er vier canonieke evangeliën zijn. Ze hadden nochtans twaalf jaar godsdienstles gekregen. Misschien is het nu allemaal verbeterd. Zoveel te beter.

Ik heb niemand willen aanvallen. Ik wil enkel feiten vastleggen. Kennis is uitermate belangrijk. Kennis over het christendom, de islam, het boeddhisme enzovoort. Ikzelf heb, behalve lezen en schrijven en typen, geen enkele vaardigheid. Ik had dat niet nodig. Kennis is voldoende.

Mevrouw Elisabeth Meuleman: Professor Pollefeyt, u zegt dat u niet pluralistisch bent en dat u vanuit uw eigen identiteit vertrekt, en dat iedereen gekleurd is en dat particulariteit belangrijk is. Dat is zeer juist. Maar vindt u dan niet dat het katholiek onderwijs eerlijk moet zijn? Het pretendeert vandaag zeer pluralistisch te zijn. Iedereen is welkom, zegt het, en godsdienst is niet meer echt godsdienst. Het zegt voor openheid te zijn. Het is zelfs geen probleem dat 90 procent in onze concentratiescholen moslim is. Maar dat is toch problematisch? De katholieke school wil de buurtschool zijn, en is dat ook. Dat is een extra argument om te pleiten voor een levensbeschouwelijk vak. Maar u hebt gelijk: het moet dan geen neutraal, godsdienstvergelijkend vak zijn, zoals het hier wordt voorgesteld, maar wel een vak waarin iedereen een plaats kan krijgen. Goed beseffende dat we elk vanuit onze levensbeschouwing vertrekken. Het is niet de bedoeling een kruistocht te voeren, zoals de heer De Meyer zei. Wij moeten toch eerlijk blijven. Voor jullie is het toch ook belangrijk dat mensen met een vrij gevoel voor een godsdienst kiezen. Uiteindelijk kan dit voorstel dus ook voor hetatholicisme een meerwaarde opleveren. Kunt u het daarmee eens zijn, professor Pollefeyt?

Professor Didier Pollefeyt: Ik ben het helemaal eens met wat u zegt. Er is een verschil tussen de aanbodzijde en de zijde waar de afnemers zich bevinden. Men kan vanuit een katholiek perspectief een aanbod aanbieden, maar tegelijkertijd open staan. Iedereen mag op dat aanbod ingaan. Het vak godsdienst zoals het nu bestaat doet precies wat u zegt. De veelheid komt aan bod. Men probeert niemand te overtuigen. Maar wel is het zo dat op een bepaald ogenblik wordt getuigd van de particulariteit van waaruit dat onderwijs wordt georganiseerd, zonder het op te leggen of te indoctrineren, en daarbij geeft men ook anderen een stem. In het ‘gesprek’ tussen identiteit en diversiteit kunnen mensen op hun achttiende een identiteit vinden. Op dat punt ben ik het met de heer Vermeersch eens. En dat kan in het huidige systeem.

De heer Jean-Jacques De Gucht: Dit voorstel is niet tegen een bepaalde godsdienst gericht, maar gaat uit van de realiteit van een maatschappij die divers is, in een wereld waar grenzen vervagen. Wij willen dat onze jeugd in die maatschappij goed kan participeren. In die maatschappij speelt religie wel degelijk een rol. Als iedereen het probleem met de nodige openheid benadert, kan men zich onmogelijk tegen dit voorstel keren – hoewel niets in een parlement onmogelijk is. Want wie tegen is, staat eigenlijk niet open voor religie.

De voorzitter: Ik dank de sprekers voor hun komst.

II. HOORZITTING VAN 15 DECEMBER 2011

De voorzitter: Dames en heren, we gaan van start met de tweede hoorzitting over dit voorstel van decreet van de heer De Gucht, eerste indiener. Enkele weken geleden, op 1 december, was er een eerste hoorzitting. Toen hebben professor Vermeersch, de heer Durinck, professor Loobuyck en professor Pollefeyt gesproken. Vandaag is het de beurt aan mevrouw Van Hecke, de heer Delbaere en de heer De Man namens de inrichtende machten en het Gemeenschapsonderwijs.

Mevrouw Van Hecke heeft het woord.

1. Uiteenzetting door mevrouw Mieke Van Hecke

Mevrouw Mieke Van Hecke, directeur-generaal VSKO (Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs): Voorzitter, dames en heren, ik wil beginnen met te vragen om een onderscheid te maken tussen de verschillende voorstellen en denkpistes die met betrekking tot de levensbeschouwelijke vakken in het leerplichtonderwijs circuleren.

We hebben het vandaag – op die basis werd ik hier uitgenodigd – over het voorstel van decreet van de heer De Gucht om in de derde graad van het secundair onderwijs in het vak godsdienst of niet-confessionele zedenleer minstens de helft van de uren voor het vak te besteden aan godsdienstvergelijkende wetenschap van de andere erkende godsdiensten binnen het huidige maatschappelijk kader.

Het tweede voorstel is dat van professor Loobuyck. Het heeft als doelstelling de afschaffing van de levensbeschouwelijke vakken en de vervanging ervan door één gemeenschappelijk vak dat hij het LEF-vak heeft genoemd: levensbeschouwing, ethiek en filosofie. In zijn teksten werd dit nog aangevuld met burgerschapszin en tijdens het congres van Groen! werd dit nog aangevuld met de materie democratie. Op dat congres werd het als resolutie goedgekeurd.

Een derde voorstel dat ondertussen circuleert is de piste van het GO! – onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. Met ingang van 1 september 2014 zou het een nieuwe invulling geven aan de levensbeschouwelijke vakken in de derde graad van het secundair onderwijs.

Ik zal niet over het voorstel van professor Loobuyck spreken en ook niet over dat van het GO! Met dat laatste heb ik immers absoluut geen zaken en dat van professor Loobuyck is nu absoluut niet aan de orde, al vind ik het wel heel belangrijk als discussiepunt. Als u mij er vragen wilt over stellen, wil ik die echter wel beantwoorden, maar ik meen dat het de scope van deze zitting overstijgt.

Als ik kijk naar het voorstel van decreet van de heer De Gucht, dan wil ik dit leggen naast de grondwettelijke rechten en vrijheden. Naar mijn aanvoelen – maar niet alleen naar het mijne – schendt dit voorstel de Grondwet op twee domeinen: de vrijheid van eredienst en de vrijheid van onderwijs, respectievelijk de artikelen 19 en volgende, en het artikel 24.

De Raad van State verwijst in zijn advies naar de lange traditie – waarin nu dus een kentering zou komen – waarbij de bevoegde instantie van de erkende erediensten, de niet-confessionele gemeenschap of de inrichtende macht, volledig vrij de inhoud bepaalt van de levensbeschouwelijke vakken. Dit is meer dan enkel een traditie. Het betreft een concrete uitvoering van de artikelen van de Grondwet die te maken hebben met de vrijheid van eredienst, net zoals de door iedereen toegejuichte en aanvaarde scheiding van Kerk en Staat nergens in de Grondwet staat, maar ook een concrete uitvoering is van de artikelen 19 en volgende met betrekking tot de vrijheid van eredienst.

– *Mevrouw Kathleen Helsen, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op.*

De Vlaamse onderwijsdecreten hebben dit in de feiten altijd gerespecteerd door het feit dat er geen eindtermen, geen ontwikkelingsdoelen voor de levensbeschouwelijke vakken, geen goedkeuring voor de leerplannen en geen bevoegdheid voor de inspectie om toezicht uit te oefenen op de inhoud van de levensbeschouwelijke vakken en op functioneren van de leerkracht levensbeschouwelijk vak zijn.

De vrijheid van onderwijs wordt ook geschonden, enerzijds door het feit dat voor het Gemeenschapsonderwijs de neutraliteitsregel wordt geschonden en anderzijds volgens de Raad van State ook door het feit dat het vrij onderwijs niet langer vrij de inhoud kan bepalen van het aangeboden levensbeschouwelijk vak.

Ik denk dat de Raad van State zich daarin vergist. Ik heb het recht om een advies van de Raad van State te beoordelen en voor degenen die er nog aan zouden twijfelen: ik heb een juridische opleiding genoten. De inbreuk in het levensbeschouwelijk vak geldt namelijk niet alleen voor het vrij onderwijs, maar ook voor het officieel onderwijs en valt dus onder mijn vorige opmerking.

De Raad van State laat er geen twijfel over bestaan dat de Grondwet geschonden wordt. De Raad van State gaat immers na of de voorwaarden voor de schending van de Grondwet vervuld zijn. De Grondwet mag immers worden geschonden wanneer bepaalde voorwaarden vervuld zijn. Er moet ten eerste een schending zijn van een ander grondrecht, dat wil zeggen dat twee grondrechten tegenover elkaar worden afgewogen. Ten tweede moet er een noodzaak van schending van de Grondwet zijn om de doelstellingen te bereiken. Ten derde moet de mate van de schending proportioneel evenredig zijn met het doel dat men wenst te bereiken.

Ik begin met de schending van een ander grondrecht. In de traditie van het grondwettelijk recht heeft men altijd heel sterk de indruk gelegd op het feit dat een ander grondrecht moet worden geschonden. Nu maakt de Raad van State de bocht door te stellen dat er een legitieme doelstelling is. Ik vind het een legitieme doelstelling dat jonge mensen vandaag weten welke grote levensbeschouwelijke stromingen er in onze samenleving aanwezig

zijn. Laat daar geen discussie over bestaan. Maar dat de Raad van State zegt dat het een grondrecht is om informatie te krijgen over de grote levensbeschouwelijke stromingen, vind ik eigenlijk wel een brug te ver. Het gaat namelijk over de schending van de meest fundamentele vrijheden.

Aan de Congreskolom in de Koningsstraat, opgericht om het ontstaan van de Grondwet van België te vieren, staan op de vier hoeken vier standbeelden die gaan over de meest fundamentele vrijheden: vrijheid van eredienst, van onderwijs, van vereniging en persvrijheid. Dat zijn de vier meest fundamentele vrijheden. Het gaat hier over twee van die fundamentele vrijheden: onderwijs en eredienst. Zeggen dat kennis verwerven van levensbeschouwelijke vakken een grondrecht is, dat geschonden wordt, en dat daarvoor de Grondwet mag worden geschonden, gaat voor mij te ver. Het is aan de mensen die de regelgeving maken om dat af te wegen.

De tweede voorwaarde is de noodzaak van schending. Moet ik de Grondwet schenden om mijn doelstelling te bereiken? De Raad van State zegt duidelijk dat er een andere weg is. Je kunt de doelstellingen bereiken door het instrument van de vakoverschrijdende of vakinhoudelijke eindtermen te gebruiken. Men geeft daar zelfs voorbeelden van.

In de huidige eindtermen zijn daar trouwens al voorbeelden van te vinden. Zo staat in de vakoverschrijdende eindtermen voor het secundair onderwijs dat er constructief moet worden omgegaan met verschillen tussen mensen en levensopvattingen. Ik stel u voor om de eindtermen die u zelf goedgekeurd hebt op dat vlak eens grondig na te lezen. In de eindtermen van het vak geschiedenis in de derde graad, staat: “De leerlingen tonen aan dat ideologieën, mentaliteiten, waardenstelsels of wereldbeschouwingen een invloed uitoefenen op samenlevingen en menselijke gedragingen.”. Het kan niet duidelijker zijn. Als u het niet voldoende vindt, moet u het nog aanvullen. Er is dus een andere weg, namelijk eindtermen vakoverschrijdend of vakgebonden maken. Die voorwaarde van schending van de Grondwet is dus niet aanwezig. Er is een andere weg.

De Raad van State doet dan iets dat ik totaal onaanvaardbaar vind: hij weegt af of de schending evenredig is met de te behalen doelstelling. De rechtsleer is daar heel duidelijk in: je moet die schending zo miniem mogelijk houden. Als je de eindtermen gebruikt, is de schending nul. Je kunt niet minder schenden. De Raad van State zegt dat het maar over twee uur gaat in het totaal van een curriculum en dat dat dus niet veel is. Als men de Grondwet respecteert, is die schending te veel, zelfs dat kleine percentage, omdat het niet nodig is. Dat is mijn hoofdargument en hoofdkritiek op het voorstel van decreet.

Ik heb verder een aantal vragen bij het voorstel van decreet. Wat wordt bedoeld met godsdienstvergelijkende wetenschap van de andere erkende godsdiensten? De wetenschap van godsdienstvergelijking is wel wat anders dan de doelstellingen die men eigenlijk voor ogen had, namelijk het kennismaken met alle levensbeschouwingen. Je kunt dus perfect beantwoorden aan het voorstel van decreet als je het ene jaar godsdienstvergelijking doet tussen de rooms-katholieke godsdienst en het jodendom en het jaar nadien tussen de katholieke godsdienst en het protestantisme.

Daarenboven komt de vrijzinnigheid, zoals het in het voorstel van decreet staat, totaal niet aan de orde. Die is namelijk geen godsdienst en behoort dus niet tot de godsdienstvergelijkende wetenschap van andere godsdiensten. De vrijzinnigheid, het atheïsme of het agnosticisme komen dus niet aan bod. Je kunt dus perfect beantwoorden aan het voorstel van decreet zonder het in het vak godsdienst over de vrijzinnigheid en de niet-confessionele zedenleer te hebben. Dat is volgens mij een probleem.

Wat wordt bedoeld met ‘binnen het huidige maatschappelijke kader’? Pinnen we dat vast aan het begin van de 21ste eeuw? Wat is daar de maatschappelijke realiteit? Wie gaat dat in hemelsnaam omschrijven? Ik ben benieuwd op welke manier dat sluitend zal worden gemaakt. Ik hecht waarde aan een heel correcte, ondubbelzinnige regelgeving.

Een derde probleem is de controle op het feit of het leerplan waarin je dat inschrijft, ook effectief gevolgd wordt. Er is geen controle van de inspectie op de inhoud van het levensbeschouwelijke vak. Als ik daarentegen de eindtermen als weg neem, vakoverschrijdend en vakgebonden, dan heb ik perfecte controlemogelijkheid. Als men bepaalde vakoverschrijdende eindtermen, zoals burgerschapszin en democratie, wil nastreven, zit dat heel vaak in de levensbeschouwelijke vakken. Eigenlijk zou de school moeten kunnen aanbieden – wat vandaag eigenlijk al gebeurt – aan die vakoverschrijdende vakken te werken via het doorgeven of openleggen van de leerplannen van de levensbeschouwelijke vakken. Het is de vrijheid van de school en de vrijheid van het levensbeschouwelijke vak om daar al dan niet akkoorden over te sluiten.

De controle over het bereiken van de doelstellingen binnen het levensbeschouwelijke vak is vandaag dus niet mogelijk. De inspectie heeft er namelijk geen enkele bevoegdheid over.

Ten slotte is er een probleem dat niet wordt opgelost. Ik respecteer het feit dat de heer De Gucht in het voorstel van decreet vertrekt van het respect voor de levensbeschouwelijke vakken en het feit dat de leerkracht het geeft. Toch is er geen oplossing voor alle leerlingen die vandaag vrijstelling van levensbeschouwelijke vakken vragen. Die moeten dat aanbod blijkbaar niet krijgen.

Ik besluit. Men schendt de Grondwet, en volgens mij doet men dat ten onrechte. Die schending is niet nodig om de legitieme doelstellingen te realiseren. En een aantal van mijn vragen kunnen niet worden beantwoord met het voorliggende voorstel van decreet, maar enkel via de eindtermen.

U bent misschien verwonderd dat ik niets zeg over de inhoud van het vak zelf. Over het vak rooms-katholieke godsdienst heeft professor Didier Pollefeyt het in de vorige hoorzitting reeds gehad. Hij legde uit hoe in dat vak de doelstellingen al aan bod komen. Het vak levensbeschouwing behoort trouwens niet tot mijn bevoegdheid, maar tot die van de erkende instantie.

De voorzitter: De heer Delbaere van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) heeft het woord.

2. Uiteenzetting door de heer Patriek Delbaere

De heer Patriek Delbaere, algemeen directeur OVSG: De uiteenzetting van mevrouw Van Hecke situeert het debat onmiddellijk op het juiste niveau, wanneer zij het heeft over de schending van de Grondwet. Haar insteek is zwaarwegend. De mijne is van een totaal andere orde. Ik wil immers niet in herhaling vallen. Bovendien is het zo dat de Grondwet iets anders zegt over het openbaar onderwijs dan over het vrij onderwijs. Er zijn trouwens ook nuanceverschillen tussen het pedagogisch project van het Gemeenschapsonderwijs en de diverse pedagogische projecten van het gemeentelijk en stedelijk onderwijs.

Mijn inbreng steunt op een vrij recente bevraging van de directies van het stedelijk en gemeentelijk basisonderwijs. Hun ervaringen gaan mijns inziens ook op voor het secundair onderwijs. Onze pedagogische begeleidingsdienst is geraadpleegd en in de mate van het mogelijke is de inbreng die ik hier vandaag doe ook voorgelegd aan het politieke bestuur van OVSG.

Het voorstel van decreet dat vandaag wordt besproken, vraagt dat in de derde graad van het secundair onderwijs tijdens de helft van de aangeboden uren voor het geëngageerd levensbeschouwelijk vak de verschillende godsdiensten en levensbeschouwelijke overtuigingen uitgebreid aan bod komen.

In de vorige hoorzitting hebben eminente sprekers op een vrij hoog niveau de principes bediscussieerd. Hier schets ik eerst de context. De Belgische Grondwet bepaalt dat in het officieel onderwijs – waartoe wij behoren – de verschillende levensbeschouwelijke vakken moeten worden aangeboden. Vandaag zijn er zes erkende godsdiensten plus de niet-confessionele zedenleer. Ouders en leerlingen kunnen een vrijstelling aanvragen. Het boeddhisme onderneemt stappen om erkend te worden als confessionele zedenleer.

De Grondwet en internationale verdragen stipuleren dat in het godsdienstonderricht dat de staat aanbiedt, respect moet worden opgebracht voor de godsdienstige en levensbeschouwelijke overtuiging van de ouders en de leerlingen. Het is voorts ook zo dat in het internationaal recht wordt gesteld dat het belangrijk is om in het onderwijs verdraagzaamheid, begrip en dialoog tussen de verschillende culturen en overtuigingen te organiseren. Dat is een belangrijke wettelijke context. Ouders hebben natuurlijk recht op een geëngageerd vak, maar de overheid moet ook investeren in dialoog, over de grenzen van gezindten en culturen heen.

Ik heb daarmee niet gezegd hoe dat moet gebeuren. Dat is een andere zaak.

We ontvangen toenemende klachten van onze directies, meer bepaald uit het basisonderwijs. Het wordt steeds moeilijker in het onderwijs van vandaag het levensbeschouwelijke vak praktisch te organiseren. We hebben daarover een beknopte enquête gedaan bij de directies, en ongeveer 43 procent – zo'n 215 directies – heeft gereageerd. We wilden de problematiek in het veld kennen en weten hoe men die ervaart.

Er is een maatschappelijke beweging aan de gang in de keuze van de levensbeschouwelijke vakken. Die beweging is tweërlei. Er is een verschuiving in bepaalde onderwijsvormen van de meer dominante groep naar een spreiding in drie groepen. En in de landelijke gemeenten worden er meer minderheidskeuzes gemaakt. De diversiteit in de keuzes neemt dus toe, ook in de landelijke scholen.

In het secundair onderwijs in ons net – voornamelijk in de centrumsteden en grotere steden – liggen de keuzes anders dan in het basisonderwijs. In het basisonderwijs zien we een evolutie van de keuzes van de laatste tien jaar in ongeveer 250 gemeenten. Daar vertoont het fenomeen van de vrijstellingen een dalende trend. Dat heeft te maken met het feit dat die niet worden omkaderd en dat ouders van in het begin wordt afgeraden een vrijstelling te vragen.

De toename in diversiteit en de verschuiving van levensbeschouwelijke keuzes brengt mee dat het organisatiemodel dat destijds in de regelgeving is vastgelegd, onder druk staat. Anders zouden we niet zoveel klachten krijgen van directies over het organiseren van de levensbeschouwelijke vakken. Dat heeft te maken met de manier van berekenen van de omkadering, gebaseerd op een stelsel van de meest gevolgde cursussen. De dominante groep bepaalt het aantal lestijden waar je recht op hebt. Daar volgt de groep van de minder gevolgde cursussen uit. Er moeten evenveel cursussen zijn, want die moeten gelijk georganiseerd kunnen worden. Naarmate de dominante groep vermindert, krijg je minder cursussen toegespeeld en komt de groepsgrootte onder druk in de meest gevolgde cursus. We zitten dus met vrij grote groepen in de meest gevolgde cursus, of dat nu niet-confessionele zedenleer in het secundair onderwijs is of rooms-katholieke godsdienst in het basis-

onderwijs. De omkaderingsmechaniek beantwoordt niet meer aan de maatschappelijke realiteit, aan de keuzes die vandaag gemaakt worden.

Als je eenmaal omkadering hebt in een school, moet je een lessenrooster maken. Je moet de cursussen een plaats geven in het aanbod. Omdat in het officieel onderwijs leerlingen of ouders verschillende keuzes kunnen maken, zijn wij een beetje het slachtoffer. De leerling die de minst gevolgde cursus kiest, bepaalt hoe en wanneer de andere cursussen van de levensbeschouwelijke vakken worden gegeven. Daarrond moet het hele lessenrooster worden opgebouwd. Dat gebeurt vandaag. Daarbij komt dat de lessenroosters van verschillende scholen op elkaar moeten worden afgestemd. De leerkracht die een levensbeschouwelijk vak van twee uren geeft, doet dat namelijk in verschillende scholen, en moet proberen zijn lessenrooster in elkaar te boksen en bepaalt zo mee de hele schoolorganisatie.

De druppel die de emmer doet overlopen, is als er zich voor 8 september een nieuwe leerling aanmeldt in de school, en die een keuze maakt die in de school niet voorhanden is. Dan kan de directeur opnieuw beginnen aan zijn puzzel en moet hij het gesprek aangaan met misschien vier of vijf andere directeurs uit zijn regio, al dan niet uit zijn scholengemeenschap – want ook dat is een fenomeen waar de regelgeving geen rekening mee houdt. Dit is vandaag de realiteit voor de directeur van het basisonderwijs. Het is geen leuke bezigheid om zich daar ieder jaar opnieuw over te moeten buigen. Dit is de realiteit, niet alleen in de grootsteden, maar ook in steeds groter wordende gebieden in de rest van Vlaanderen.

Naast de praktisch-organisatorische zaken zijn er ook andere elementen die een rol spelen, want de regelgeving zegt dat de leermeesters van de levensbeschouwelijke vakken een eigen lokaal kunnen vragen waar ze voldoende hun eigen gezindheid, kenmerken en symbolen kunnen aanbrengen. Dat legt een druk op een andere problematiek in de school: het gebrek aan ruimte. Ook in gebieden waar we nu reeds met een capaciteitsprobleem geconfronteerd worden, zouden eigenlijk lokalen uitsluitend voorbehouden moeten worden voor de levensbeschouwelijke vakken. Ik zeg niet dat dit rigoureus door iedereen wordt geëist, het hangt heel sterk af van de inspectie van het levensbeschouwelijk vak ter plekke.

Dan is er het personeel. Er werd al gezegd dat de Grondwet de scheiding tussen Kerk en Staat bepaalt. In de personeelsproblematiek zien we een samenspel tussen het lokale schoolbestuur, de werkgever en de erkende instantie. We stellen vast, in bepaalde levensbeschouwelijke vakken meer dan in andere, dat kandidaten moeilijk te vinden zijn. Ze moeten uiteraard beantwoorden aan bepaalde minimumvoorwaarden, ze moeten een bekwaamheidsbewijs hebben, ze moeten de taal kennen en dergelijke meer. Als men dan een kandidaat vindt, moet die ook worden voorgedragen door de inspectie van de levensbeschouwelijke vakken. Er is dus een voordracht nodig, men kan niet zomaar iemand aanstellen, dat moet in samenspraak gebeuren. Bovendien spelen hier ook de regels van de rechtspositie. Die mensen zijn vastbenoemd, ze zijn aangesteld voor een tijdelijke aanstelling van doorlopende duur en er spelen voorrangrechten binnen de inrichtende machten op het niveau van de scholengemeenschap. Dan begint het, want de inspecteur vindt dan wel de meest geschikte kandidaat, maar de werkgever of het schoolbestuur moet een bepaalde logica respecteren vanwege de rechtspositie. En dan ontstaat er weer een onduidelijke situatie inzake afbakening: tot waar gaat het werkgeverschap van de inrichtende macht en waar eindigt de inbreng van de erkende instantie als het gaat over het aanduiden van personeel?

Een laatste element ligt heel gevoelig, maar wordt door onze schooldirecties gesignaleerd. Het betreft vragen inzake de kwaliteit en inhoud van een aantal cursussen levensbeschou-

welijke vakken. Er wordt in de Grondwet inderdaad in een strikte scheiding tussen Kerk en Staat voorzien, maar ik heb in het advies van de Raad van State gelezen dat de overheid beschikt over de mogelijkheid om een aantal modaliteiten vast te leggen. Er zijn weliswaar geen eindtermen of ontwikkelingsdoelen. We hebben inderdaad de driedelige rol van de levensbeschouwelijke inspectie die de inhoud bepaalt vanuit de vrijheid van godsdienst, die optreedt als pedagogisch begeleider en controle uitoefent of leerkrachten die in de fout kunnen gaan ondersteunt, en die ook een gedeeltelijke rol van werkgever heeft, want voordracht, aanstelling en evaluaties moeten in samenspraak met de inspecteur gebeuren. Dit brengt met zich mee dat het in deze vakken niet altijd duidelijk is wat er wordt gegeven, of er geen overlap is met andere vakken, of er een hiaat is of zelfs een tegenstelling met de inhoud van andere leerplannen. Dat brengt ook een zekere frustratie met zich mee voor onze directies, want zij zijn uiteindelijk voor de gehele school verantwoordelijk voor de kwaliteit van wat wordt aangeboden.

We stellen duidelijk vast dat er zowel binnen ons eigen pedagogisch project, dat we hebben gescreend over de verschillende inrichtende machten heen, als vanuit het internationaal recht, een duidelijke vraag wordt gesteld om ook plaats te maken voor dialoog tussen de levensbeschouwingen. Dat is inderdaad mogelijk in de vakoverschrijdende eindtermen, maar het is ook daar niet evident. Vandaag wordt die dialoog niet gefaciliteerd. We zitten, wat het levensbeschouwelijke vak betreft, in ons onderwijs echt wel met schotten. Het is het enige vak waar de leerlingengroepen worden gesplitst en ze elk hun leermeester krijgen die hun levensbeschouwelijke vak geeft.

Er zijn voorbeelden van goede praktijken en er worden inspanningen geleverd om die dialoog aan te gaan maar die ontstaan te veel vanuit het vrije initiatief en op basis van vrijwilligheid. De leermeesters zijn soms zo versnipperd aanwezig in de school dat aan hen volgens de rechtspositie ook niet te veel extra uren gevraagd kunnen worden om bijvoorbeeld projectmatig mee te werken aan iets. Daardoor is de intrinsieke mogelijkheid om in dialoog te treden of om de diverse leermeesters daar hun rol in te laten spelen, soms zelfs niet aanwezig.

Een laatste punt dat door de directies wordt aangehaald, betreft de ouders en leerlingen. De Grondwet geeft de ouders inderdaad het recht om hun kind op te voeden volgens de levensbeschouwing van hun keuze. We krijgen echter via de enquête signalen dat ook andere criteria meebepalend zijn bij die keuze: het volgen van vrienden bijvoorbeeld of eventueel de keuze veranderen wegens een wissel van leermeester en zo meer. Jammer genoeg moeten we ook hier vaststellen dat het begrip 'shoppen' ruimer is dan alleen winkelen in de kerstperiode.

We hebben daar geen cijfermateriaal van, we kunnen dit niet hard maken. Misschien is het wenselijk om eens te bekijken wat er allemaal gebeurt, of dat allemaal wel evident is, of wat we aan vrijheid geven ook doelbewust wordt ingevuld.

Mevrouw Van Hecke wees er al op dat er de afgelopen jaren diverse pogingen zijn geweest om iets te doen aan de problemen die nu aan de orde zijn. Het is misschien een oud zeer, maar ik wil toch vermelden dat er ook het advies van de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) van april 2003 was waarin voor het openbaar onderwijs werd gepleit voor een nieuw vak 'ethiek en levensbeschouwing', een vak dat weliswaar naast de andere zou worden geplaatst. We hebben het LEF-voorstel van professor Loobuyck en we weten dat er ook gesprekken lopen bij de overheid over de invulling en eventuele wijzigingen van het levensbeschouwelijke vak, het betreft voornamelijk de inhoud. Uiteraard is er het voorstel van resolutie dat vandaag ter tafel ligt. En dan was ik bijna het initiatief van GO! nog vergeten

dat via de pers werd aangekondigd. Ik wil over geen enkele van die zaken uitspraken doen, ik wil me beperken tot het voorstel van decreet zoals het nu ter tafel ligt.

Vanuit het stedelijk en gemeentelijk onderwijs vinden we het belangrijk dat het geëngageerde levensbeschouwelijke vak als onderdeel van de vorming behouden blijft in het les-tijdenpakket. Ik meen ook dat we niet buiten de huidige grondwettelijke regels moeten treden. We vragen wel aandacht, ook hier in dit halfrond, voor de knelpunten die, althans in het openbaar onderwijs, aanwezig zijn doordat we met de verschillende levensbeschouwelijke vakken en met het organisatiemodel van die vakken worden geconfronteerd. Uiteraard is dit een zaak die in het vrije onderwijsnet niet voorkomt.

We vinden het evenzeer belangrijk dat leerlingen kennis kunnen maken met andere overtuigingen, maar het huidige systeem met vakken naast elkaar, maakt dat niet altijd mogelijk. We pleiten ervoor dat ook daar, in dialoog met elkaar, zeker met de erkende instanties, meer mogelijkheden worden gecreëerd. Dat is onze vraag.

We menen dat dit een breder maatschappelijk debat veronderstelt waarin ook nog andere betrokkenen een rol spelen. We hebben ze daarnet al genoemd: de ouders en de leerlingen/scholieren uit het secundair onderwijs, want het is interessant om te vernemen wat zij denken van het levensbeschouwelijke vak.

Ik meen dat ik kan besluiten met het volgende. Voor OVSG blijft het belangrijk dat levensbeschouwelijke vakken een plaats krijgen in de vorming van kinderen en jongeren op school. Er moet worden nagedacht over de huidige knelpunten in de organisatie. Daarnaast vinden we dat de kennismaking met diversiteit aan levensbeschouwingen een meerwaarde kan betekenen in het onderwijs. We beschouwen dit voorstel van decreet als een aanzet, als een verdienstelijke poging om de verschillende actoren minstens aan het denken te zetten en eventueel rond de tafel te krijgen.

OVSG vindt dat ook een dialoog tussen levensbeschouwelijke strekkingen op school structureel mogelijk gemaakt moet worden. Het behoort tot de pedagogische opdracht van de school om kinderen en jongeren met verschillende levensbeschouwingen en overtuigingen samen te brengen en met elkaar van gedachten te laten wisselen. Vandaar de vraag naar meer dialoog en meer debat dan vandaag, maar ook de vraag om meer rekening te houden met wie het vandaag op het veld moet waarmaken, niet alleen vanuit harde principes, maar ook vanuit de realiteit waarmee we de principes toegepast willen zien in de klas.

De voorzitter: Ik dank u voor deze reactie vanuit het gemeentelijk en stedelijk onderwijs.

De heer De Man heeft nu het woord.

3. Uiteenzetting door de heer Luc De Man

De heer Luc De Man, adviseur-coördinator van de pedagogische begeleidingsdienst GO!: Voorzitter, dames en heren, ik dank u voor deze uitnodiging om een toelichting te geven bij dit voorstel van decreet. Het voorstel van decreet zit niet in een vacuüm. We bevinden ons in een samenleving die constant verandert, en daardoor is er telkens de tweespalt tussen behouden of meegaan met de verandering. Op dat spanningsveld bevindt het debat over de positie van de levensbeschouwing in het onderwijs zich, en dus ook de concrete regeling in de vakken.

Het GO! bevindt zich ook niet in een vacuüm. Het is al een tijd bezig met nadenken over en de positiebepaling van de levensbeschouwing in het onderwijs en de vertaling ervan in de vakken. Er is al een memorandum gepubliceerd naar aanleiding van de jongste

Vlaamse verkiezingen waarbij gesteld werd na te gaan in welke mate een interlevensbeschouwelijke module in de derde graad secundair onderwijs kan worden georganiseerd. Dat is ondertussen uitgewerkt in een werkgroep die voor de derde graad een visie, een referentiekader, bepaald heeft. Er wordt ook bekeken in welke mate dat eventueel verder kan worden uitgewerkt. We beperken ons in elk geval tot de derde graad, ook aansluitend op het voorliggende voorstel van decreet. We zijn gekomen tot het opstellen van een referentiekader waarmee we het bestaande maatschappelijke pad onderzoeken in het licht van het standpunt dat we zullen bepalen over het voorstel.

Ook de Vlaamse Regering heeft in het regeerakkoord al een en ander opgenomen over de plaats van de levensbeschouwing en de levensbeschouwelijke vakken. Er is ook de beleidsnota en er is het voorliggende voorstel van decreet.

Om het referentiekader te bepalen, willen we vertrekken van een aantal aannames. Uiteraard hebben we het pedagogisch project van het GO!, dat is onze missie. Daarin zit de idee van de vrije keuze, ook op het vlak van levensbeschouwing en godsdienst of niet-confessionele zedenleer.

Tot onze missie behoort ook de neutraliteit, die we niet vertalen als een grijze invulling van positiebepaling ten opzichte van levensbeschouwing, maar als een actief pluralisme. We gaan namelijk actief in op het bestaan, het aanvaarden van een aantal levensbeschouwingen in onze samenleving, ook in onze scholen.

We erkennen dat religiositeit een wezenlijk kenmerk is van mensen. Religiositeit zien we onder meer als de idee van verbondenheid, zingeving, de manier waarop wij met elkaar en met elkaars sterktes en zwaktes omgaan, de vergeving. We zien die religiositeit ook in allerlei culturele fenomenen.

Wij achten levensbeschouwing een aanvaardbare zaak in het onderwijs, temeer omdat we ervan uitgaan dat de samenleving, via het parlement, levensbeschouwing nog altijd een plaats geeft in het curriculum van het leerplichtonderwijs.

We willen voornamelijk het accent leggen op het pedagogische, namelijk het vormen, aanleren van jongeren tot zelfstandige volwassenen. Het is voor iedereen een uitdaging dat leren in een leerlijnperspectief te zien. In tegenstelling tot de collega's, die het bekijken vanuit een juridische, grondwettelijke, behoudende of ruimere invulling of vanuit een organisatorische invalshoek, willen wij in eerste instantie nakijken of er een consensus kan worden gevonden over waar wij met jongeren anno 2012 naar toe willen. Dat is onze prioritaire invalshoek. Het debat over de uren en over de leerkrachten die die uren zullen invullen, belemmert de vraag van waar we in deze tijd naartoe willen met onze jongeren.

We moeten jongeren hoe dan ook laten kennismaken met diversiteit. Zij moeten daarmee leren omgaan. We moeten hen stimuleren tot kritisch denken en tot het opnemen van verantwoordelijkheid in de samenleving. Daarom kiezen wij voor het niet naast elkaar, maar samen met elkaar leren leren en groeien tot de volwassenheid, los van sociale achtergrond, levensbeschouwing of afkomst. Dat zijn onze uitgangspunten.

We moeten het antwoord vinden op een aantal vragen. Wat hebben jongeren vandaag nodig om tot autonoom denkende volwassenen te evolueren? Welke competenties hebben jongeren – in de verschillende fasen van hun ontwikkeling – nodig met betrekking tot zelf-conceptverheldering en levensbeschouwing? Wat maakt hen daarbij keuzebekwaam, zodat ze met toenemende zelfstandigheid kunnen deelnemen aan de ruime maatschappelijke discussies over zingeving in een open samenleving? Om die vragen te kunnen beantwoor-

den, hebben we een referentiekader opgesteld, dat we zullen gebruiken om ons standpunt tegenover het voorliggend voorstel van decreet te bepalen.

We hebben in een onderzoeksfase nagegaan wat het wettelijk kader is. We geraken er niet aan uit. Dat moffen we niet weg. Onder juristen bestaan er verschillende benaderingen ten aanzien van de voorliggende regelgeving en wetten. We stellen vast dat er een verschil bestaat tussen een ruime en een beperkende interpretatie van de regelgeving. GO! pleit, voor het bereiken van de doelen die we als samenleving moeten bereiken, veeleer voor een ruime interpretatie van de bestaande wetgeving.

We zijn ook op zoek gegaan naar gelijkenissen en verschillen in de leerplannen zoals die nu, in 2011, voorliggen. Er bestaan toch opmerkelijke verschillen in de manier waarop aandacht wordt besteed aan het omgaan met andere levensbeschouwingen. Het is opmerkelijk dat er vaak gesproken wordt over de dichotomie tussen gelovigen en ongelovigen. Zoals mevrouw Van Hecke zegt, wordt er vaak gesproken over verschillen tussen godsdiensten, waarbij de niet-confessionele zedenleer niet wordt meegenomen.

Het met elkaar spreken over andere godsdiensten, in plaats van naast elkaar, wordt niet gevraagd. In scholen waar een goede sfeer heerst en er een visie over samenwerken bestaat, wordt dat wel thematisch aangepakt door scholen. Dat is echter vrijblijvend.

We moeten erop letten dat de rechten van de mensen via de leerplannen niet op een andere manier worden geïnterpreteerd dan in deze samenleving.

De doelstelling van het leerplichtonderwijs is dat jongeren op 18-jarige leeftijd zelfstandig hun weg kunnen zoeken in de samenleving. Daarvoor moeten ze over een aantal competenties beschikken: persoonlijke competenties, leercompetenties, professionele competenties, maar ook levensbeschouwelijke, ethische competenties, of nog, ethische competenties gebaseerd op een levensbeschouwing. In onze huidige samenleving verstaan we onder 'competentie': het geheel van kennis, vaardigheden en attitudes in authentieke situaties met toenemende zelfstandigheid en verantwoordelijkheid. Het gegeven van authentieke situaties is hierbij belangrijk. Als we van mening zijn dat ze de dialoog met anderen moeten kunnen aangaan, is het naast elkaar aanbieden van die dialoog geen authentieke situatie. Zo zit het leven namelijk niet in elkaar.

Het referentiekader zorgt ervoor dat het onderwijs een aantal taken heeft. Zo moeten de levensbeschouwelijke competenties effectief worden ontwikkeld. Verder moet het onderwijs de jongeren in een globaliserende wereld zelfstandigheid en assertiviteit bijbrengen, ook als het gaat over levensbeschouwing. De jongeren moeten kunnen uitkomen voor hun levensbeschouwing, maar niet op een relatieverstorende manier. Het onderwijs moet de jongeren ook weerbaar maken tegen expliciete en impliciete levensbeschouwelijke beïnvloeding vanuit de media, de wereld van de games, internet, sociale netwerken, gezin en scholen. Ten slotte moet het uitvoering geven aan de concretisering van de algemeen erkende waarden die in het pedagogisch project van het gemeenschapsonderwijs (PPGO) staan.

Concreet betekent dat dat leerlingen bij het maken van keuzes rekening houden met het PPGO. Zij kunnen met toenemende zelfstandigheid kiezen tussen de verschillende levensbeschouwingen. Zij kunnen hun keuze onderbouwen met verworven kennis, ervaring van beleving en argumenten. Verder kunnen ze hun keuze onderbouwen vanuit een juist historisch, cultureel en sociologisch perspectief. Ook kunnen zij die keuze verantwoorden. Zij kunnen redeneren en ontwikkelen vaardigheden om een 'open' filosofisch gesprek te voeren.

Dat alles zien wij in een leerlijn, die begint vanaf het eerste leerjaar in het leerplichtonderwijs. Er wordt door de ouders gekozen voor een levensbeschouwing. Dat wordt mogelijk gemaakt door de huidige regelgeving en dat moeten we ook respecteren. Ouders kiezen een levensbeschouwing voor hun kinderen. Vanaf het eerste leerjaar komen die kinderen dus in contact met de levensbeschouwing die door de ouders werd gekozen.

We moeten rekening houden met de ontwikkelingspsychologische kenmerken van elke levenscategorie, ook wat de ontwikkeling van het denken betreft. Dat moet ook tot uiting komen in onze lessen. Bij de leerlingen uit het eerste, tweede en derde leerjaar wordt het denken voornamelijk ondersteund vanuit de concrete beleving en ervaring. Dat moet volgens ons dan ook het onderwerp zijn in de verschillende levensbeschouwingen. Vanaf de derde graad basisonderwijs en de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs, wordt het denken ondersteund vanuit schematische, gestructureerde systemen in de samenleving. Het inzicht in de verschillende godsdiensten en levensbeschouwingen kan dan aan bod komen. In de derde graad van het secundair onderwijs hebben jongeren volgens ons dan voldoende bagage om een onderbouwde keuze te maken. Zij kunnen de keuze van de ouders bevestigen of, via het delen van de levensbeschouwing met de anderen in klas, wijzigen, onderbouwd door de kennis en de beleving. Op die leeftijd zijn zij dus keuzebekwaam. Op 18-jarige leeftijd kunnen zij dan het gesprek met de anderen in de samenleving aangaan, ook over andere aspecten van het leven.

Om dit te realiseren, willen we ook een aantal claims doen die te maken hebben met de kwaliteit van het onderwijs. U weet dat het Kwaliteitsdecreet 2009 de school tot eigenaar en actor heeft gemaakt van de kwaliteit van het onderwijs. Door een regeling die er in de vorige eeuw was – en die toen beslist heel wat problemen heeft opgelost – zijn de school-directies en begeleidingsdiensten nu niet in staat om die kwaliteit voor een deel van die invulling mee te ondersteunen. Daarom vragen we ook om het gesprek aan te gaan. Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat de school, samen met de instanties die het nu doen, kan instaan voor de kwaliteit? Hoe kunnen wij kwaliteitsvolle trajecten in alle lessen garanderen?

We willen nagaan hoe we als school een kwaliteitsbewakende functie kunnen hebben om de vereiste competenties inzake levensbeschouwelijke bekwaamheid te bereiken. We willen verder ook nagaan in welke mate onze onderwijsopdracht niet meer hoeft te worden gestoord door de manier waarop wij nu de verschillende uren – het zijn er niet langer twee, maar zeven, binnenkort acht – kunnen plaatsen in de roosters van het basisonderwijs en het secundair onderwijs. Dat is geen gemakkelijke opdracht. We kunnen daar van gedachten over wisselen. U hebt daartoe de beste voelhorens in de samenleving. De manier waarop het nu gebeurt, zorgt voor veel irritatie.

We willen vermijden dat er binnen de eigen school of tussen verschillende scholen diverse waardehiërarchieën ontstaan. Wanneer een bepaalde levensbeschouwing andere ideeën vertelt dan de eindtermen die we moeten realiseren, zitten we met een groot probleem. Dat willen we mee bewaken.

Ten slotte willen we bij elke leerling gelijke onderwijskansen nastreven, ook als het gaat om keuzebekwaamheid. Sommige leerlingen krijgen van het eerste tot en met het zesde jaar middelbaar onderwijs individueel les van eenzelfde leerkracht van een levensbeschouwelijk vak. In welke mate kunnen die leerlingen dan op gelijke manier de keuzebekwaamheid realiseren als de leerlingen die les krijgen in een grotere groep?

Wat is ons standpunt ten opzichte van het voorliggende voorstel van decreet? We zijn bijzonder tevreden met het parlementaire initiatief. Een dergelijk belangrijk onderwerp

als levensbeschouwing moet niet worden opgelost door een net, maar moet mee worden georganiseerd door de samenleving, bij monde van de parlementariërs. Het voorstel van decreet heeft belangrijke merites: het biedt een focus en een forum en bepaalt ook het niveau van het maatschappelijke debat.

We herkennen in het voorstel van decreet het concept van de interlevensbeschouwelijke module voor de derde graad. Dat sluit perfect aan bij wat wij willen confer het memorandum.

We zien echter ook verschillen en willen nieuwe accenten leggen en aanvullingen formuleren in het licht van dat referentiekader.

Wat zijn de gelijkenissen? Het gaat over de derde graad van het secundair onderwijs, als een sluitstuk van een leerlijn. We moeten voor ogen houden dat het in eerste instantie over leren gaat en niet over het puur uitvoeren van regelgeving. Wat de lestijden betreft, willen wij ook de twee volle lesuren daarvoor invullen.

Wat de kwaliteitsbewaking betreft, nemen wij echter wel een ander standpunt in. Het voorstel van decreet spreekt over de erkende erediensten en voorzieningen. Volgens ons moet er ook samenspraak mogelijk zijn tussen overheid en de inrichtende macht. Dat begint bij het opstellen van de leerplannen. Volgens ons moet het mogelijk zijn om met de overheid, de erediensten en de inrichtende machten tot een consensus te komen over wat er vanuit de verschillende erediensten wordt aangeboden.

Wij vinden dat binnen het gelijkekansenonderwijs alle lerenden, maar in eerste instantie de officiële onderwijsverstrekkers, door dit voorstel worden gevat.

Wat de inhoud betreft, willen we verder gaan dan vergelijkende godsdienstwetenschappen. Niet-confessionele zedenleer wordt namelijk op die manier inderdaad uitgesloten. We willen voornamelijk een invulling zien van de competenties die de jongeren moeten beheersen op 18-jarige leeftijd, na een leerlijn, competenties die te maken hebben met ethisch handelen, zich ethisch situeren in de samenleving, gebaseerd op een levensbeschouwing.

Wat ten slotte de leerkrachten betreft, zijn we nog niet tot een oplossing gekomen. We mogen het debat niet verzuren door daarover te praten. Het is duidelijk dat er ongerustheid bestaat. We moeten eerst een consensus bereiken over de inhoud. Nadien kunnen we praten over de uitvoerende aspecten. Daarbij zal uiteraard rekening moeten worden gehouden met het belang van alle huidige en toekomstige leerkrachten. Wij stellen ook vast dat sommige lerarenopleidingen daar al op anticiperen en met ons het gesprek aangaan.

Ik besluit. Het debat moet worden voortgezet. GO! en de andere onderwijsverstrekkers moeten daarbij worden betrokken. Ook de ouders en de scholierenkoepels moeten erbij worden betrokken. Dat debat moet in de eerste plaats gaan over de inhoud en over de na te streven doelstellingen. En wij willen vooral dat tegen 1 september 2014 – wanneer de hervorming van het secundair onderwijs van start gaat – duidelijk is wat de inhoud is en welke doelstellingen men moet realiseren. Tegen dan moet duidelijk zijn hoe de levensbeschouwelijke en ethische competenties in die hervorming vorm moeten krijgen.

4. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Wim Van Dijck: Ik heb een aantal vragen over wat er met de grondwetsartikelen moet gebeuren. Mevrouw Van Hecke, u hield een zeer juridisch betoog waarin u het oneens bent met het advies van de Raad van State. Ik ben zelf van mening dat het advies niet consistent is. In de pers hebt u over het verregaande voorstel van professor Loobuyck gezegd dat het voorstel van de heer De Gucht een opstapje daartoe zou kunnen zijn. U sprak van een gevaarlijk precedent dat misschien zelfs een eerste stap zou kunnen zijn naar de neutralisering van levensbeschouwing in het onderwijs, en zelfs naar de afschaffing van de onderwijsnetten. Waarom voelt u dat zo aan? Men kan dit voorstel ook gewoon op zijn merites beoordelen.

Ik heb de indruk dat het grondwettelijk keurslijf u minder parten speelt dan voor de mensen van het officieel onderwijs het geval is. Het officieel onderwijs wordt verplicht om de verschillende levensbeschouwingen aan te bieden. Zou u er een probleem mee hebben dat de Grondwet wordt aangepast, zodat het officieel onderwijs een aantal organisatorische aanpassingen kan doorvoeren?

Mijnheer Delbaere, u hebt praktische en inhoudelijke moeilijkheden opgesomd. Dat hangt samen met het wettelijke kader, waaronder de Grondwet. U zei ook dat u de Grondwet niet veranderd wilt zien. Nochtans biedt volgens u het voorliggende voorstel van decreet geen oplossing voor de knelpunten, en u wilt structurele oplossingen voor de dialoog tussen levensbeschouwingen. Kan dat wel zonder aan de Grondwet te raken? Waarom wilt u niet aan de Grondwet raken?

Mijnheer De Man, u bracht vooral een pedagogische insteek. In de pers hebt u echter een beetje voor verwarring gezorgd, en die hebt u hier niet weggenomen. U sprak hier over twee volle lesuren, terwijl ik het voorstel van de heer De Gucht anders lees: daarin is sprake van slechts één lesuur waarin een overschrijdende aanpak zou worden aangeboden. In de pers zei u dat er in de plaats van de religieuze vakken en de niet-confessionele zedenleer één levensbeschouwelijk vak zou komen. U voegde eraan toe dat leerlingen van de derde graad genoeg basis bezitten om niet langer naast elkaar les te volgen. Wilt u één overkoepelend levensbeschouwelijk vak in de plaats van wat nu wordt aangeboden? Kan dat wettelijk? En als dat niet kan, wilt u dan het wettelijk kader aanpassen?

Mevrouw Goedele Vermeiren: De laatste vraag van de heer Van Dijck is ook mijn vraag. Kan dat trouwens? De Grondwet schrijft immers voor dat godsdiensten tot het einde van de leerplicht worden aangeboden. U sprak over de leerlijn, doorheen het hele leerplichtonderwijs. U zegt dat ouders de levensbeschouwelijke keuze voor de kinderen maken. Vanaf de derde graad komt dan dat ene vak in de plaats. Op dat moment moeten leerlingen een gefundeerde keuze kunnen maken. Kan dat wel? Kunnen leerlingen die tot dan uitsluitend katholieke godsdienst hebben gevolgd, dat wel?

In dit debat komen de ouders weinig aan bod. In een persartikel over het Gemeenschaps-onderwijs stond dat ouders ook vragende partij zijn. Klopt dat? Is dat gemeten? Voorts is er het knelpunt dat leerlingen shoppen: bij de ene leerkracht moeten zij minder doen dan bij de andere. Hoe moet dat worden aangepakt?

Mijnheer Delbaere, u zegt terecht dat de dialoog tussen levensbeschouwingen erg belangrijk is. Volgens u wordt de dialoog niet gefaciliteerd. Kan dat worden gestructureerd? Moet de overheid daarin een rol spelen?

De heer Ward Kennes: Er is een sterke constitutionele traditie die ook steunt op internationale verdragen. Misschien moeten wij eens van gedachten wisselen over de praktische

moeilijkheden om de keuzevrijheid aan te bieden, want de overheid stelt aan de inrichtende machten middelen ter beschikking om dat te doen.

Mijnheer Delbaere, u zegt terecht dat de dialoog tussen levensbeschouwingen erg belangrijk is. Iedereen onderschrijft dat. Uit contacten met de inspecties blijkt wel dat de zeven aanbieders van levensbeschouwelijke vakken dat al in de leerplannen hebben opgenomen. Zij hebben projecten waarin aanbieders van die levensbeschouwelijke vakken samenwerken om de dialoog te realiseren. Gebeurt dat te weinig? Zij zeggen dat het al gebeurt.

Vindt u ook niet dat een voorwaarde voor een goede dialoog erin bestaat dat de deelnemers al een sterke eigen overtuiging moeten hebben? Hoe sterker hun overtuiging, hoe rijker de dialoog wordt. Is het dan niet heel goed dat men sterk inzet op de ontwikkeling van de eigen overtuiging, weliswaar met een kritische blik op die eigen overtuiging? Ik heb geen reden om eraan te twijfelen dat ze mee naar oplossingen zoeken. Als er problemen zijn met talenkennis of met pedagogische kwaliteiten, dan signaleren de directies ons dat. De directies hebben die taak. De levensbeschouwelijke vakken zijn geen extraterritoriaal gebeuren. Als het gaat over problemen met discipline, talenkennis of pedagogie, dan moet de directeur dat aankaarten bij de inspectie. Die zoekt dan mee naar oplossingen, want het zijn de scholen die de aanstelling doen op voordracht van de inspectie. Vindt u dat de inspecties te weinig soepel zijn?

Mijnheer De Man, u pleit ook voor diversiteit. Vorig jaar in september hebben we hier gediscussieerd over de levensbeschouwelijke symbolen. Toen had ik de indruk dat het actieve pluralisme waar u naar verwijst, in de praktijk evolueert naar een passief pluralisme. Toen ging het over de hoofddoek, maar daar mogen we niet op focussen. Pleiten voor diversiteit is ook aanvaarden dat er verschillen zijn, dat er storende zaken zijn. Dat maakt deel uit van de diversiteit in de samenleving. Mensen nemen choquerende standpunten in, mensen hebben levensbeschouwingen waar anderen zich niet goed bij voelen, er zijn verschillen in smaak en cultuur, dat bestaat allemaal.

Mijnheer De Man, u vindt het moeilijk om de zorg voor kwaliteit van de levensbeschouwelijke vakken te plaatsen in de algemene kwaliteitszorg die een school wil realiseren. We zijn allemaal voor kwaliteit, ook in het levensbeschouwelijke onderwijs. Staan de inspecties niet open als u hen wijst op kwaliteitsproblemen? Wijzen ze dat af of zijn ze bereid om samen te zoeken naar de noodzakelijke kwaliteit?

Sommige van uw voorstellen staan in een spanningsverhouding met artikel 24, paragraaf 1 en 3 van de Grondwet. Als we praten over levensbeschouwingen en ethiek, dan is het woord burgerzin niet ver weg. Burgerzin veronderstelt het strikt naleven van de Grondwet. In welke mate bent u gehecht aan de sterke constitutionele traditie, of in welke mate wenst u daar een breuk mee?

De heer Paul Delva: Het valt op dat het voorstel van decreet door de verschillende sprekers anders wordt benaderd. Mieke Van Hecke geeft aan dat het de grondwettelijke toets niet zal doorstaan. Ze heeft het over de vrijheid van onderwijs, van eredienst enzovoort.

Mijnheer De Man, ik heb niet goed begrepen hoe u dat bekijkt. Uw voorstel heeft raakpunten met het voorstel van decreet dat we bespreken. U zet er ook een timing op. Hoe positioneert u dat ten opzichte van de grondwettelijke toets? Ik vrees dat u daarmee toch verkeerde verwachtingen creëert. We hebben erover gediscussieerd in de plenaire vergadering vorige week. De minister heeft toen gezegd dat er wellicht moeilijkheden mee zouden zijn. Als we dat blijven poneren, vraag ik me af in welke mate dat bij ouders en leerkrachten tot verkeerde verwachtingen kan leiden.

Een van de hoekstenen van het voorstel van decreet is de dialoog met andere levensbeschouwelijke vakken. Daar is nood aan. Het wordt gedragen door ongeveer alle leden van het Vlaams Parlement. Laat daar geen twijfel over bestaan. Cruciaal is de vraag of dat vandaag al niet het geval is. Als dat zo is, dan vervalt een van de fundamenteën van het voorstel van decreet. In een vorige hoorzitting heb ik dikwijls in de voorwaardelijke wijs gepraat. We hebben ondertussen contact genomen met de inspecties van de verschillende levensbeschouwelijke instanties. Die waren allemaal vrij formeel en zeggen dat dat is opgenomen in de leerplannen. Ik wist dat van de rooms-katholieke godsdienst omdat ik er wat nauwer bij betrokken ben, maar blijkbaar wordt dat ook zo onderwezen door de andere levensbeschouwelijke vakken. Dat druist in tegen wat sommige sprekers hier vanmorgen vertelden. Zijn we dan verkeerd ingelicht geweest? Hebt u andere signalen?

Als de leerplannen en de invulling ervan door de leerkrachten voldoen aan de nood aan dialoog, kennismaking en vergelijking, dan weet ik niet of we de moeilijke weg moeten gaan van een decretale aanpassing voor iets dat blijkbaar al bestaat.

Mevrouw Kathleen Deckx: Mijnheer Delbaere, u haalt enkele problemen aan met het programmeren van lessenroosters, met het vinden van personeel enzovoort. Uw bekommernis is terecht, maar hebt u ook een aanzet tot oplossing? We moeten ons aan de Grondwet houden. We bieden dus al die vakken aan in het officieel onderwijs. Als u zegt dat u dat niet meer praktisch kunt inrichten, wat stelt u dan voor? U suggereert om dat aan te pakken bij de hervorming van het secundair onderwijs. Wellicht is dat inderdaad een goed moment.

Mijnheer De Man, u zegt dat de wetgeving ruim moet worden geïnterpreteerd. Hebt u uw voorstel juridisch laten onderzoeken en zo ja, wat is de uitkomst ervan? Ik wil graag verduidelijking over enkele knelpunten die ik zie. U zegt ook dat u nog geen oplossing hebt voor de leerkrachten. Dat is toch een belangrijke groep. In het hele debat kunnen we de mensen die centraal staan in het systeem, toch moeilijk vergeten. Daarover krijg ik graag wat meer bijzonderheden. U zegt dat u daarin nog geen beslissingen hebt genomen, maar wellicht zijn er toch al denksporen.

Mevrouw Marleen Vanderpoorten: Mevrouw Van Hecke, ik heb begrepen dat u ons voorstel niet erg genegen bent. Als reactie op de heer Loobuyck hebt u wel gezegd dat u daar in bepaalde mate kunt in meestappen. De heer Loobuyck zegt dat het in een ander vak kan, zonder aan de levensbeschouwelijke vakken te raken. Op het einde van zijn betoog vraagt hij wat er met die levensbeschouwelijke vakken moet gebeuren in de toekomst. Moeten die niet buiten het curriculum worden geplaatst en aan de vrije keuze van de ouders worden overgelaten als die moeten worden gevolgd?

U kunt ver meegaan in die redenering van professor Loobuyck. In de maatschappij is er een discussie gegroeid over de levensbeschouwelijke vakken. Men wil ze leren kennen, men wil erover spreken en nadenken, veel meer dan vroeger vanuit een zekere levensbeschouwing, ook wat het lesgeven betreft. Dat alles te maken met het feit dat de realiteit nu helemaal anders is dan zestig jaar geleden. Ouders en zeker jongeren denken nu anders over levensbeschouwing dan zestig jaar geleden. De wereld is immens veranderd, is veel diverser geworden. We komen met veel meer verschillende culturen in aanraking. In de scholen zijn er grote organisatorische problemen, hoorden we vanmorgen. Dat kunnen we niet naast ons neerleggen. Er is een grote behoefte om te dialogeren in de les.

Ook de financiering van het onderwijs is veranderd. Nog niet zo lang geleden heeft de overheid grote inspanningen gedaan voor de financiering van alle netten. Daar moeten

we ook rekening mee houden. Mevrouw Van Hecke, wat is uw idee over het voorstel van professor Loobuyck?

U zegt dat er weinig bemoeienis is met de inhoud van de levensbeschouwelijke vakken. Dat is zo bepaald, maar is dat wel normaal? Ik heb het dan niet zozeer over de inhoud van de rooms-katholieke godsdienst, maar wel over de andere. Ik hoor vaak dat men zich daar vragen over mag stellen.

Ik heb een schriftelijke vraag gesteld om te weten hoeveel vrijstellingen er worden gegeven voor de levensbeschouwelijke vakken in het officieel onderwijs. In het vrij onderwijs bestaan die blijkbaar niet, maar naar wat ik hoor van mensen die hun kinderen naar het vrij onderwijs sturen, bestaat het wel. Klopt dat of klopt dat niet?

Ik heb ook gevraagd naar het aantal scholen van het vrije net dat islam organiseert. Er zijn er nog wel wat. Waarom gebeurt dat nog?

Ik heb ook nog een praktische vraag over de standpunten van de inspectie. Ik heb me laten zeggen dat er aan de inspectie is gevraagd om daarover een brief te schrijven met een toelichting over hun motivatie. Is dat gebeurd? Wordt die hier ook besproken?

Mevrouw Fatma Pehlivan: Mevrouw Van Hecke, we leven in dit land met verschillende netten. Dat is historisch zo gegroeid. U bent daar perfect van op de hoogte, want u hebt hier ook gezeten en wellicht hebt u de politieke discussie die we voeren, ook al gevoerd.

Ik maak de volgende bedenking. U ondersteunt de dialoog tussen de verschillende levensbeschouwelijke vakken en u haalt aan dat er eindtermen zijn. Voldoen die niet? Moeten we er misschien aan sleutelen? Wat moeten we volgens u nog meer versterken zodat de dialoog tussen de verschillende levensbeschouwingen die aanwezig zijn in onze samenleving, nog versterkt wordt?

Eigenlijk valt u buiten de Grondwet. Ik bedoel hiermee dat u buiten het inrichten van verschillende levensbeschouwelijke vakken valt. Dat is de vrijheid van onderwijs. Om de Grondwet te wijzigen, moet waarschijnlijk een heel lange weg worden afgelegd. Hoe en wat, moet nog uitgeklaard worden. Indien de Grondwet niet gewijzigd wordt, zijn er de praktische problemen voor OVGS en GO! die ook u onderschrijft. Wat wordt gevraagd in het voorstel van decreet en het voorstel van professor Loobuyck om in de laatste twee jaar van het secundair onderwijs te doen, zou u binnen uw net perfect kunnen organiseren aangezien u niet geconfronteerd wordt met verschillende religies. Ik zou uw argumenten willen horen. Voor het vrij onderwijs lijkt mij de organisatie mogelijk van wat hier wordt voorgesteld in het kader van de levensbeschouwelijke vakken. Hiermee zou u tegemoetkomen aan het voorstel van decreet, maar ook aan een maatschappelijke vraag.

Ik wil me aansluiten bij de vraag die mevrouw Vanderpoorten heeft gesteld. Binnen het vrij onderwijs wordt in bepaalde scholen in het lager onderwijs – van het secundair onderwijs ben ik niet op de hoogte – wel islamonderwijs gegeven. In bepaalde scholen is er wel een aanbod, in andere niet. Hoe kunt u dit verklaren? Als u een keuze laat aan bepaalde ouders inzake de levensbeschouwelijke vakken, dan zou u dat moeten kunnen verruimen tot alle ouders.

Mevrouw Sabine Poleyn: Ik vond de uiteenzettingen heel boeiend. Net zoals bij de vorige hoorzitting, heb ik in het algemeen de indruk dat de meerderheid van de aanwezigen ervoor pleit om het voorstel niet goed te keuren. Ik heb toch een aantal vragen die specifiek ingaan op de problematieken die werden aangehaald.

Mijnheer Delbaere, u geeft een overzicht van de praktische problemen. Ik heb daar een paar punctuele vragen over. U had het over de problematiek van een moeilijk, flexibel personeelsbeleid, maar dat is toch niet anders dan in het onderwijs in het algemeen? Het is een van de onderwerpen van het leerkrachtenloopbaanbeleid. Is het volgens u anders?

U stelt zich vragen bij de pedagogische kwaliteit. Hebt u daar een objectief onderzoek over? Is er een objectieve maat? U stelt dat de rol van de begeleider en de inspecteur wat te dicht bij elkaar liggen en u noemt de eindtermen. Hebt u daarover vanuit OVSG op Vlaams niveau of vanuit de grotere scholen, een gesprek gevoerd met de vertegenwoordigers van de erediensten of de begeleiders? Hebben zij daarover al een gesprek gevoerd? Ervaren zij het zelf als een probleem dat hun rollen samenvallen? Ziet u concrete oplossingen?

Als ik probeer om mee na te denken over het faciliteren van de interlevensbeschouwelijke dialoog door de overheid of door de school, dan denk ik dat als je het vak op hetzelfde uur kunt geven, maar dan in verschillende lokalen, het net heel gemakkelijk moet lukken om op dat moment aan die dialoog te werken. Al die leerkrachten zijn immers op hetzelfde moment in de school en kunnen dan met de leerlingen aan de slag gaan. Ik zie het probleem dus niet echt.

Mijnheer De Man, ik dank u van harte voor uw komst, want wij hebben vorige week op basis van vage artikels en persberichten getracht om uit te vissen wat uw voorstel precies was. Ik zou graag hebben dat u nog eens goed verduidelijkt of uw voorstel gewoon een voorstel is waarover een consensus bestaat binnen het GO! en dat u tegen 2014 wilt implementeren. Is dat zo of zult u vanaf het moment dat het kan, al iets anders doen? Het voorstel op uw slides – die we spijtig genoeg niet op papier hebben – heeft volgens mij een duidelijke grondwetswijziging nodig. U stelt immers dat de kwaliteitsbewaking niet door de erediensten moet gebeuren, maar door de overheid en de inrichtende macht, en dat vergt toch echt wel een grondwetswijziging. Ook inzake de competenties zou dat zo kunnen zijn indien u de inhoud van het vak bepaalt. Ik kreeg graag wat meer duidelijkheid, want uw voorstel zou mijns inziens ook een wijziging van de financiering vergen. Kunt u dat bevestigen?

De achilleshiel is natuurlijk dat u geen antwoord hebt op de vraag wie de les moet geven, de vraag over de leerkrachten. En dit is een belangrijk element.

U bent ook heel snel over de werkwijze gegaan. Het was me niet duidelijk of er daarover een gesprek is geweest, op Vlaams of op lokaal niveau, met de erkende erediensten of met de inspectie van de verschillende levensbeschouwingen en de niet-confessionele zedenleer. Zo ja, zijn daaruit suggesties gekomen om de interlevensbeschouwelijke dialoog vandaag al te stimuleren zonder dat daarvoor grondwetswijzigingen of decretale wijzigingen nodig zijn?

Hebt u een objectieve aanduiding van een kwaliteitsprobleem? Dat interesseert me wel, u verwijst er even naar.

Bij het referentiekader zei u dat de leerlingen zouden moeten kiezen conform het pedagogisch project van het GO! Het is me niet zo duidelijk hoe ze moeten kiezen voor een van de aangeboden levensbeschouwingen conform de waarden.

Mevrouw Van Hecke, u deed vooral een juridische insteek en dat is heel interessant, want het is de kern van het voorstel van decreet en het debat. Professor Pollefeyt gaf de vorige keer aan dat het interessant zou zijn om aan alle levensbeschouwingen te vragen om aan

te tonen dat de diversiteit in hun curriculum zit. Kunnen wij dat vragen? Hij vroeg ook om de interlevensbeschouwelijke competenties te ondersteunen en te faciliteren, maar hoe kunnen wij dat doen als overheid?

Mevrouw Vera Celis: Voorzitter, ik dank de sprekers.

Mevrouw Van Hecke, u hebt met vuur uw zaak verdedigd. U deed dat ook al in De Zevende Dag. Als ex-leerkracht in het vrij katholiek onderwijs heb ik natuurlijk ook ervaring. Ik kan u volgen dat via de eindtermen godsdienst en de eindtermen geschiedenis al heel goed kan worden tegemoetgekomen aan de wens in het voorstel van decreet van de heer De Gucht. Ik sprak deze week met een leerkracht moraal van de derde graad. Zij bevestigt dat in de derde graad met het vak zedenleer heel goed tegemoetgekomen wordt aan wat in het voorstel van decreet aan bod komt.

In een van uw opmerkingen had u het over het referentiekader voor de maatschappelijke waarden, noden en aanpassingen aan de huidige maatschappij. Is het mogelijk dat er een uitbreiding kan komen, een veralgemening waarbij 'levensbeschouwing' een beetje meer gelijk kan worden getrokken zodat het van toepassing is op het vrij katholiek onderwijs, maar evengoed kan dienen voor GO! en voor OVSG? U verwees naar het referentiekader en ik heb dat even als kapstok genomen om te zien of we eraan tegemoet kunnen komen zodat de netoverschrijding een beetje beter in het plaatje past.

Het juridische kwam al voldoende aan bod bij de collega's. Ik zal de vragen niet herhalen.

Mijnheer Delbaere, ik wil nog heel even stilstaan bij wat u hebt gezegd. Over de dialoog tussen de verschillende levensbeschouwingen hebben een aantal collega's al gesproken. U zei dat de dialoog op dit moment niet gefaciliteerd wordt. Spreekt u dan voornamelijk over het basisonderwijs? In het begin van uw betoog hebt u immers gezegd dat wat u vaststelt geprojecteerd kan worden op het secundair onderwijs, derde graad.

Ik heb me de volgende bedenking gemaakt. Als vanuit het vak godsdienst en vanuit het vak zedenleer heel goed tegemoetgekomen kan worden aan de vraag in het voorstel van decreet, zijn het dan de andere erkende godsdiensten waar het probleem zit? Is het dan belangrijk dat we de dialoog in die richting sturen, dat we ervoor zorgen dat er consensus is? Ik weet dat ik hier heel kort door de bocht ga, maar ik wil dit graag duidelijk stellen en ik vernam graag uw visie hierop.

Mevrouw Elisabeth Meuleman: Tenzij er straks een heel verrassend antwoord komt op de vraag van de heer Van Dijck, ga ik ervan uit dat een grondwetswijziging geen realistisch denkspoor is voor de nabije toekomst.

Ik wil me aansluiten bij een zinnetje dat in de presentatie van de heer De Man stond. Hij stelde dat er binnen het huidige kader een mogelijkheid is van een ruime versus een beperkte interpretatie van het wettelijke kader. Dat werd vandaag ook geïllustreerd. Enerzijds is er de ruime interpretatie van de Raad van State dat er binnen het huidige grondwettelijke kader tal van mogelijkheden zijn om nieuwe werkvormen uit te testen. Anderzijds is er de interpretatie, onder meer die van mevrouw Van Hecke, waarbij wordt gezegd dat er binnen het huidige wettelijke kader niet zo veel meer mogelijk is, zeker niet het voorliggende voorstel van decreet van de heer De Gucht.

Als we ervan uitgaan dat een ruime versus een beperkte interpretatie mogelijk is, dan is het volgens mij een kwestie van wil om iets te veranderen, wil bij de inrichtende machten, bij de maatschappij en bij de politiek. Er zijn dan twee strekkingen. Er is een strekking die

zegt dat het niet echt nodig is om iets te veranderen, dat wat er nu gebeurt, volstaat, dat er tal van mogelijkheden zijn om binnen de manier waarop de levensbeschouwing nu wordt georganiseerd, de dialoog mogelijk te maken. Het is de positie die de heer Delva heeft verdedigd. Mevrouw Celis heeft dit ook een beetje aangehaald. De vorige keer heeft professor Pollefeyt gezegd dat het in feite al gebeurt, dat hij niet begrijpt waar de vraag eigenlijk vandaan komt. Ik vind dat heel eigenaardig. Ik meen dat die positie serieus onder druk komt te staan en dat vanuit de maatschappij en vanuit de onderwijswereld de signalen heel sterk worden dat er wel nood is aan verandering en dat die veranderingen meer moeten inhouden dan de vrijblijvende initiatieven die nu op veel plaatsen wel gebeuren, maar op evenveel plaatsen niet. Ik verneem dat er op sommige plaatsen zeer goede dingen worden gedaan op het vlak van samenwerking en dialoog. Het blijft echter bij vrijblijvende initiatieven.

Ik voel de maatschappelijke druk bij ouders en mensen uit het veld om de redenen die mevrouw Vanderpoorten ook heeft aangehaald. We leven niet meer in de jaren 50, de samenleving is wat meer divers geworden en meer gesecculariseerd. Er is meer nood aan dialoog. Dat merken we elke dag. De druk om fundamenteel iets te veranderen, wordt zeer groot.

Mevrouw Van Hecke, waarom houdt u vast aan die engere interpretatie? Is dat enkel omdat u niet achter het voorstel van decreet van de heer De Gucht staat? Ziet u zelf andere pistes om fundamenteel iets te veranderen die minder vrijblijvend zijn en toch op structurele wijze die interculturele dialoog kunnen aanmoedigen?

De heer Veli Yüksel: De dialoog is vandaag broodnodig en begint aan de schoolpoort. De dialoog tussen jongeren, ouders en het lerarenkorps is zeer belangrijk en moet niet beperkt blijven tot de levensbeschouwelijke vakken.

Ons onderwijs leent zich tot die dialoog. De sterkte van het onderwijs in Vlaanderen is net dat er vrijheid van onderwijs is en dat je dat op die manier kunt organiseren.

Het uitgangspunt van het voorstel van decreet, om meer dialoog tot stand te brengen, is uiteraard goed. Mensen kunnen elkaar vandaag beter respecteren als ze zeker zijn van hun eigen identiteit, levensverhaal en religieuze en levensbeschouwelijke achtergrond. Op die manier kunnen mensen elkaar beter respecteren en tolereren en kunnen ze beter met elkaar in dialoog treden. We hebben er belang bij om met zo'n gemeenschappelijk vak bij te dragen aan de interactie en dialoog tussen jongeren met een verschillende achtergrond. Dat is zeer belangrijk.

Tijdens de vorige hoorzitting en ook vandaag kwamen de praktische problemen rond het organiseren van die lessen aan bod.

Mijnheer Delbaere, er doen allerhande verhalen de ronde over leerlingen die alleen of met twee ergens in een achterafzaaltje les moeten volgen. Ik neem aan dat heel wat van die geruchten kloppen, maar is dat ook onderzocht? Is dat onoverkomelijk? Kunnen we daar organisatorisch niet op inspelen?

Als er inderdaad problemen blijken te bestaan rond die lessen, zowel wat de lesinhouden betreft als de organisatie, moeten we er een prioriteit van maken om die problemen aan te pakken, in plaats van een nieuwe structuur te creëren. Die nieuwe structuur zal namelijk waarschijnlijk ook nieuwe problemen teweegbrengen en niet zonder praktische invulling tot stand kunnen komen.

Tijdens de vorige hoorzitting, maar ook vandaag, werd er vooral in de richting van bepaalde levensbeschouwelijke vakken gewezen. De rooms-katholieke kerk heeft inderdaad een andere traditie en bestaat ook al heel lang. Die heeft dus een voorsprong. Ik neem aan dat er problemen kunnen bestaan met recentere levensbeschouwelijke vakken. Moeten we daarom echter heel het systeem omgooien? We kunnen naar verbeteringen streven, ook wat de lesinhouden betreft. De inspecties, de minister van Onderwijs en de betrokken erediensten moeten nagaan hoe ze de kwaliteit kunnen verbeteren. Dat lijkt mij een meer efficiënte en makkelijkere weg om de zaken aan te pakken.

Er mogen op dat vlak ook geen taboes bestaan. Bepaalde zaken moeten zeker worden aangepakt. Ik ben vragende partij om nog strenger toe te zien op de kwaliteit van het onderwijs.

De heer Jean-Jacques De Gucht: Mevrouw Van Hecke, of u nu jurist bent of niet, u kunt het advies van de Raad van State niet zomaar naast u neerleggen. Of u er nu mee akkoord gaat of niet, het advies is er wel. Het pleit in ieder geval zeker niet tegen het voorstel dat wij naar voren brengen.

Er wordt door verschillende sprekers en parlementsleden aangehaald dat die dialoog vandaag al bestaat en dat er geen nood is aan verandering. Als die dialoog al bestaat, wat is dan het probleem met invoeren van het voorstel van decreet? Als het voorstel van decreet zijn basis verliest op het moment dat de dialoog bestaat, is er ook geen probleem met het in te voeren als de dialoog al bestaat. Ik hoop dan ook dat jullie mij in dat voorstel steunen.

De inspecties rond die levensbeschouwing handelen vandaag volledig onafhankelijk. Zij vullen het vak in zoals ze willen. De Raad van State beschouwt dat als billijk. Het moet echter toch mogelijk zijn om onder bepaalde voorwaarden bepaalde zaken op te leggen aan die inspecties?

Ik zal even in extremen spreken. Als in een bepaald levensbeschouwelijk vak, uitgaand van het creationisme, tegen het darwinisme wordt gesproken, kan het dan volgens u dat daar geen controle op gebeurt? Als er in bepaalde vakken wordt verkondigd dat mannen en vrouwen niet gelijk zijn, kan dat dan volgens u? Het gaat erover dat er geen controles mogen gebeuren op die inspecties.

Dit voorstel is er gekomen vanuit de overtuiging dat het belangrijk is dat jonge mensen op een goede manier gevormd worden om zich in de samenleving te bewegen. Een van de voorwaarden daarvoor is volgens ons een degelijke kennis van de verschillende achtergronden die in deze maatschappij, maar ook in de geglobaliseerde samenleving spelen. Bijgevolg is een goede kennis van de religie een van die voorwaarden. Waarom gaan we uit van de zes erkende religies? Het is nu eenmaal gemakkelijk om van die zes erkende religies uit te gaan omdat men daar ook van uitgaat bij de inrichting.

Er werd ook gezegd dat niet-confessionele zedenleer hier niet toe zou behoren. Dat klopt niet. Het gaat over de verschillende erkende levensbeschouwingen, waaronder dus ook niet-confessionele zedenleer. Aangezien dat een erkende levensbeschouwing is die ook zijn inspectie kent vanuit de vrijzinnige verenigingen, gaan we ervan uit dat daar totaal geen probleem mee is.

Dit voorstel van decreet heeft niet tot doel de knelpunten op te lossen die zich vandaag afspelen binnen de inrichting van de verschillende levensbeschouwingen, binnen het GO! en binnen het gemeentelijk en stedelijk onderwijs. Daar zijn we niet van uitgegaan bij het

schrijven van dit voorstel van decreet. We moeten hier echter wel op zoek gaan naar een mogelijke oplossing. Dat betekent niet dat die oplossing zou bestaan in het vervangen van bepaalde zaken of het niet-respecteren van de Grondwet. In ieder geval moet er een praktische oplossing worden gezocht voor het probleem dat menig directeur slapeloze nachten bezorgt.

Ik wil de sprekers en de parlementsleden vragen om op een objectieve manier naar het voorstel van decreet te kijken. Dit voorstel van decreet heeft enkel tot doel de jongeren die zich vandaag in de maatschappij bewegen op een goede manier voor te bereiden. Sommigen onder jullie, zoals de heer Kennes en de heer Delva, beweren dat die dialoog enkel kan worden opgestart als men een degelijke kennis heeft. Ik begrijp die argumentatie voor een stuk, maar wanneer is men volgens u dan klaar? Op het moment dat men 18 jaar is en die onderwijsvorm tot dan gevolgd heeft? Dat zou betekenen dat geen enkele jongere vóór de leeftijd van 18 jaar in staat is om een dialoog te voeren, omdat hij nog niet voldoende kennis heeft.

Wij gaan ervan uit dat je een bepaalde basis meekrijgt tot aan de derde graad. In die derde graad loopt dat door tijdens één uur, maar tijdens het tweede uur wordt een algemeen overzicht van de verschillende levensbeschouwingen gegeven. Daar gaat ons voorstel van decreet over.

5. Antwoorden van de sprekers en replieken

Mevrouw Mieke Van Hecke: Ik heb uitdrukkelijk de grenzen van mijn uiteenzetting aangegeven. Ik wil gerust het debat voeren over het voorstel van de heer Patrick Loobuyck, wat niet het voorstel van de heer De Gucht is. Als u zijn voorstel over een vak levensbeschouwing, ethiek & burgerschap en filosofie leest, dan is het duidelijk dat hij naar één levensbeschouwelijk vak wil gaan, en alle andere levensbeschouwelijke vakken wil afschaffen. Omwille van redenen van grondwettelijkheid zou LEF eerst naast de andere vakken worden aangeboden. Ik heb twee dagen lang deelgenomen aan de studiedagen van de heer Loobuyck, dus ik weet wat ik zeg. Het is zijn finale bedoeling om de levensbeschouwelijke vakken te vervangen door één algemeen levensbeschouwelijk vak.

De essentiële discussie gaat over de zin van levensbeschouwelijke vakken in het leerplicht-onderwijs. Ik wil het daar graag over hebben, maar heb hiervoor vandaag de tijd niet. Ik wil enkel zeggen dat de roep naar zingeving nog nooit zo groot is geweest als vandaag. Het relativisme en de onverschilligheid zijn groot. Franse filosofen, ook de vrijzinnigen, hebben het over het maatschappelijk deficit van de laïcité, wegens het ontbreken van zichtbare levensbeschouwelijke keuzes voor jonge mensen. De heer De Man heeft daar overigens ook op gewezen. Uit zijn slides blijkt dat de persoonsvorming uit verschillende stadia bestaat, ook wat de levensbeschouwelijke insteek betreft. De kennis van de eigen levensbeschouwing en die kritisch afdelen aan de hand van andere levensbeschouwingen is de tweede stap. De derde stap is jonge mensen uitnodigen om keuzes te maken, en dat betekent: zich engageren. Dat laatste kan maar op basis van een levensbeschouwing, en die moeten ook de leerkrachten kunnen uitdragen. Hoe zal men dat algemene vak aanbieden? Vanuit de neutraliteit? Dat bestaat gewoon niet. Zoals op andere terreinen moeten ook op het levensbeschouwelijk vlak jonge mensen worden opgevoed.

Ik wil wel het debat over de voorstellen van de heer Loobuyck voeren, maar daar is meer tijd voor nodig. Het gaat immers over zeer fundamentele en principiële aangelegenheden. Ik heb me hier gehouden aan een discussie over het voorstel van de heer De Gucht, dat uitgaat van het behoud van de levensbeschouwelijke vakken. Een andere opmerking ging over de vraag of men de Grondwet ruim of strikt moet interpreteren. De Raad van State heeft gezegd dat er een andere weg is dan in te breken in de levensbeschouwelijke vakken,

indien u toch van oordeel zou zijn dat een bepaalde na te streven doelstelling legitiem is. U moet zich afvragen of u wilt inbreken in de levensbeschouwelijke vakken – gesteld dat dit volgens de Grondwet zou kunnen. Men zegt dat die doelstelling vandaag al in de levensbeschouwelijke vakken wordt gerealiseerd. En ze is ook al in de eindtermen opgenomen. Wat is dan de finaliteit van het voorstel? Viseert u misschien een of twee levensbeschouwingen waarover u zegt dat die doelstelling daar volgens u niet wordt gerealiseerd? In dat geval moet u met die mensen een gesprek aanknopen en hen de vraag stellen. Ik mag geen oordeel vellen over de inhoud van de levensbeschouwelijke vakken van anderen.

Ik vind het heel erg dat men nadenkt over een inbraak in de levensbeschouwelijke vakken en op die manier de vrijheden ter discussie stelt. De heer De Gucht vraagt waarom de inspectie niet naar de inhoud van de vakken mag kijken. Hier stelt men zomaar de vrijheid van eredienst *sensu stricto* in vraag. Dat vind ik verschrikkelijk erg en verschrikkelijk gevaarlijk. Als u twijfels hebt bij de huidige regeling kunt u in de eindtermen opnemen wat u met uw voorstel beoogt. Ik hoef hier niet met u in discussie te treden, maar ik heb tot nu geen oplossingen gehoord voor de knelpunten waarover ik het had, zoals het probleem voor de leerlingen met vrijstelling voor levensbeschouwelijke vakken. Ik heb mij tenslotte steeds afgezet tegen het voorstel-Loobuyck omdat ik zeer sterk geloof in de zin van levensbeschouwelijke vakken.

Mevrouw Vermeiren vroeg naar de mening van de ouders. Er zijn ook de leerlingen. In Onderwijsspiegel van 2005 staan cijfers over het welbevinden van kinderen en jongeren over het vak levensbeschouwing. Met veel overtuiging zeggen zij dat het over hen gaat en dat zij er zaken in een heel open sfeer ter sprake kunnen brengen. Zij kunnen er discussiëren met iemand die op basis van een eigen overtuiging met hen in gesprek gaat. Wat de ouders betreft, heeft Knack een on-line bevraging georganiseerd: 82 procent van de respondenten was tegen de invoering van het algemeen vak en tegen de afschaffing van de vakken levensbeschouwing. De cijfers van de bevraging in De Morgen waren iets verschillend. De bevraging in De Morgen leverde een resultaat op van 52 procent voor en 48 procent tegen.

Als u in het kader van de hervorming van het secundair onderwijs wilt discussiëren over de zin van levensbeschouwelijke vakken, dan voel ik mij echt wel aangesproken. Maar dit is een veel te fundamentele zaak om die discussie met een paar oneliners te beslechten.

Ik vind het erg dat men het heeft over een grondwettelijk keurslijf. Het gaat om fundamentele vrijheden die in het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) zijn opgenomen. Wereldwijd vechten mensen om die rechten te verwerven, maar hier zeggen mensen dat ze die rechten soepel willen beoordelen en er willen aan knabbelen. Ik heb niet gezegd dat ik het ganse advies van de Raad van State verwerp, ik heb enkel gezegd dat de Raad van State een stap is vergeten bij de beoordeling van de onevenredigheid. De Raad van State had moeten zeggen dat de nulweg moet worden gekozen als er alternatieven zijn. Dat is de geldende rechtsleer ter zake.

De vraag over de inhoud en wie het vak zal geven, wordt een moeilijke zaak. Ik zou niet graag dat curriculum opstellen. Ik vind dat men iets te gemakkelijk vindt dat men zich mag bemoeien met de leerplannen. Zoals de heer Pollefeyt vind ik dat u de leerplannen moet raadplegen als u toch zo veel vragen hebt over de levensbeschouwelijke vakken. En ik zou ook willen vragen, zoals ik reeds stelde in mijn uiteenzetting, om de eindtermen te screenen en na te gaan wat er vandaag al allemaal in zit.

Mijnheer De Gucht, u ging kort door de bocht toen u zei dat men vandaag moet wachten tot men achttien is vooraleer men een dialoog mag aangaan. Dat staat haaks op de wijze

waarop wij jonge mensen willen opvoeden – ook in het onderricht van levensbeschouwelijke vakken. Onze aanpak is: kennis – kritische geest – keuzes maken. Want wij willen onverschilligheid voorkomen, en dat is vandaag een uitdaging.

Een katholieke school mag alleen het vak katholieke godsdienst aanbieden, tenzij de lokale bisschop toestemming geeft om ook een ander vak aan te bieden. In sommige scholen hebben wij 100 procent moslimkinderen. Men heeft gevraagd of men die kinderen in de basisschool een introductie in hun eigen religie mag aanbieden. Als ik goed ben geïnformeerd gaat het over 15 basisscholen, op een totaal van 1400. In die scholen wordt naast het vak islam ook het vak katholieke godsdienst aangeboden. Dat gebeurt in het belang van de kinderen, met toestemming van de bisschop en in overleg met het schoolbestuur en het team. Want de waarden en normen van onze samenleving, tot en met onze symbolen en onze taal, zijn doordrongen van de katholieke traditie. De heer Herman De Croo vermeldt om de drie zinnen een citaat uit de Bijbel. Ouders moeten vooreerst weten waar het project van de school voor staat en daarenboven maar is het belangrijk voor de integratie dat men ook die rituelen en de symbolen leert kennen.

Vrijstellingen zijn er voor zover ik weet niet voor het vak godsdienst zelf in katholieke scholen. Liturgische vieringen in de scholen zijn een andere zaak. Zij behoren tot de vrijheid van godsdienst. Maar leerlingen met andere overtuigingen worden niet verplicht om daaraan deel te nemen. Oecumenische vieringen kunnen een antwoord bieden aan deze problematiek.

De heer Patriek Delbaere: Naar mijn bescheiden mening komt het niet dit halfroond toe om over de Grondwet te debatteren. Wij moeten dan ook kijken naar de overkant van de taalgrens. Daar geldt een andere wettelijke regeling. Daar is bijvoorbeeld geen erkende instantie voor niet-confessionele zedenleer. Niet-confessionele zedenleer is nog altijd een zaak die de overheid vormgeeft. Met hen het debat voeren, zal wellicht geen gemakkelijke oefening zijn. Bovendien is het daar ook geen voorwerp van discussie. Pragmatisch bekeken zijn er dus bezwaren.

Persoonsvorming is een wezenlijk onderdeel van ieders pedagogisch project rond deze tafel. De component van een geëngageerd levensbeschouwelijk vak trekken we absoluut niet in twijfel, integendeel. Dat is heel waardevol. Terwijl het levensbeschouwelijke vak en de rechten die men toekent zeer sterk zijn gestructureerd, zijn er vragen op het vlak van dialoog. We hebben talrijke omzendbrieven en regels waarin de vrijheid van onderwijs is georganiseerd. In het secundair onderwijs hebben we de vakoverschrijdende eindtermen, maar die zijn niet op zo'n manier gestructureerd om de dialoog mogelijk te maken. Sommigen zeggen dat het ook in andere vakken aan bod kan komen, maar daarvoor is bij uitstek de ruimte bedoeld die men creëert in het lessenrooster voor levensbeschouwelijke vakken.

De hervorming van het secundair onderwijs staat op de agenda. Op vraag van de minister is er vandaag een onderzoek in de Vlor over wat we beschouwen als algemene vorming in het secundair onderwijs. Het zou een gemiste kans zijn als we het debat van vandaag en de actualiteit niet aangrijpen om ons te bezinnen over wat we daarmee willen doen. De leerling zit maar een bepaald aantal uren in de klas en dan moeten we daar iets mee doen. Persoonsvorming is belangrijk, maar ook andere componenten moeten aan bod komen en daarin moeten we een evenwicht vinden. We moeten bekijken hoe we dat kunnen aanpakken.

We willen deelnemen aan het debat en we willen de stem van iedereen hierin erkennen. Wij zijn de onderwijsverstrekkers, we zijn niet de ouders of de scholieren of de erkende instan-

ties. Iedereen heeft zijn rechten in het debat, maar we moeten proberen tot een werkbaar geheel te komen in het onderwijs. Dat is mijn pleidooi. Wat we niet kunnen veranderen op korte termijn, moeten we binnen de Grondwet en binnen de verzuchtingen van het onderwijsveld organiseren. Ik hoop dat de Vlor daarover tot een consensus komt. Als we het debat niet aangaan met de erkende instanties, missen we een kans.

Op de bevraging van onze directeurs is er welgeteld één reactie van een levensbeschouwelijke instantie gekomen. Eén van de zeven instanties heeft gevraagd om in gesprek te gaan. De anderen hebben we niet gehoord, hoewel we uitdrukkelijk hebben uitgenodigd tot dialoog. We hebben aan de minister en de inspecteur-generaal gevraagd om een platform aan te bieden. De dialoog is er momenteel niet. We hebben wel een dialoog tussen de reguliere inspectie en de begeleiding. Dat staat in het Kwaliteitsdecreet. Dat hoeft niet gestructureerd te zijn, maar we moeten toch een dialoog organiseren waar we de misvattingen over leerplannen of de aanpak van inhouden kunnen uitzuiveren. Praten met elkaar is goed. Als we pleiten voor dialoog, dan is dat niet alleen tussen scholen, maar ook met de anderen die betrokken zijn bij de kwaliteit van de school. Daarin zit ook het levensbeschouwelijke aspect.

We pleiten voor pragmatisme en voor gesprek. Het is niet goed om in een sfeer van vrijheid van onderwijs en godsdienst zaken op te leggen. We moeten uitzoeken wat de maatschappelijke contouren toelaten. Bij bepaalde erkende instanties is de ruimte groter. Misschien zijn ze daarin geëvolueerd, misschien bestaat er bij anderen meer angst. Maar ik zou het liefst met iedereen rond de tafel zitten. Zo kunnen we evenwichtige afspraken maken. Dat heeft te maken met inhoud, met praktische organisatie, en met de plaats die we aan het levensbeschouwelijke willen geven in ons onderwijspakket. Maar ik weet dat we daar botsen op de grenzen van de Grondwet.

Mevrouw Elisabeth Meuleman: Mevrouw Van Hecke, u vernoemt het voorstel van Groen! onder punt 2. De piste van professor Loobuyck heeft als doel de afschaffing van de vakken levensbeschouwing en die te vervangen door één vak. U schrijft in de platformtekst: “(...) aangevuld met burgerschapszin en bij Groen! aangevuld met democratie.”. Dat is absoluut geen correcte weergave van ons standpunt. Dit wil ik expliciet zeggen.

Wij willen de vakken levensbeschouwing absoluut niet afschaffen of naar de thuisfeer exporteren. Het is ook niet vanuit de illusie dat we vanuit de neutraliteit levensbeschouwing kunnen inrichten en erover praten. Vanuit een levensbeschouwelijke insteek willen we meer begrip opbrengen voor elkaar. Dat is de bedoeling van ons voorstel in het GO! en het katholiek onderwijs. Voor het katholiek onderwijs is dat ook een tegemoetkoming voor de ouders die voor een andere dan een religieuze reden voor die scholen kiezen. Zo kun je die ook welkom heten.

Mevrouw Mieke Van Hecke: Dit heeft te maken met een taalkundige fout. Ik heb willen zeggen dat de inhoud van het vak waar Patrick Loobuyck voor gaat, bij Groen! met democratie wordt aangevuld. Ik heb niet willen zeggen dat andere vakken worden afgeschaft. Trouwens, dit voorstel van resolutie is niet ter stemming voorgelegd.

Het is wel erg dat u zegt dat we, omdat ouders niet kiezen voor het pedagogisch project, hen iets anders moeten aanbieden. Dat is heel verregaand en ik wil daar absoluut afstand van nemen. Ze onderschrijven het pedagogisch project en ze weten naar welke school ze komen.

De heer Luc De Man: Ik schuw de grote woorden die hier zijn gevallen zoals de afschaffing van de vrijheid van onderwijs, de Grondwet die niet wordt gerespecteerd. Men vraagt mij

of ik de Grondwet respecteer. Ja, natuurlijk respecteer ik de Grondwet. Op zulke vragen moet ik niet ingaan. De vrijheid van godsdienst wordt niet aangetast bij ons. Alleen willen we de kar niet voor het paard spannen. Laten we eerst over de inhoud praten en dan over al wat met Grondwet en regelgeving te maken heeft.

Personeel is belangrijk en ze zullen hun plaats blijven hebben in dat geheel. Maar laten we eerst een consensus hebben over wat we willen bereiken. Ik hoor hier een en ander over de inhoud die we willen realiseren. We zullen daar een gesprek over hebben. We zijn voor het eerst in oktober samengekomen met de erkende erediensten. We hebben een uitnodiging om op 24 januari een gesprek te hebben met hen over ons referentiekader, met in het achterhoofd de analyse die we hebben gemaakt van de leerplannen.

Er wordt hier gezegd dat er door de leerplannen heel veel mogelijk is, maar dat weet ik niet. Er wordt gesproken over dialoog naast elkaar, maar niet met elkaar. Het hangt van de goodwill van de directeurs en het schoolteam af of dat in gezamenlijke slagorde gebeurt. Ik was directeur van een grote technische school. Daar hing het af van de leerkrachten, al dan niet gesteund door de plaatselijke inspecteur, om dat te favoriseren. Maar het is vrijblijvend en het hangt af van de plaatselijke context. Als we de jongeren willen klaarmaken om zelfstandig met levensbeschouwing om te gaan, dan moet de dialoog in authentieke situaties gebeuren binnen de leercontext van een school.

Er wordt gevraagd of we het vak godsdienst/zedenleer gaan afschaffen. Zo stond het in de pers. Ik wil niet flauw doen over de pers, maar in de persmededeling stond dat we een andere invulling willen geven aan de levensbeschouwelijke vakken, die we vanuit ons referentiekader ingevuld willen zien. Is dat een dictaat? Neen. We hebben gesprekken met de verschillende instanties die dat mogelijk moeten maken, de erkende erediensten en de inspectie. Het is jammer dat we geen formeel of informeel overleg hebben met de inspectie en de begeleidingsdiensten. Daar kan veel worden geregeld.

Men vraagt ons of we het vak gaan afschaffen. Het antwoord is neen. Dit is niet het afschaffen van het vak, het is een andere manier. Men vraagt ons ook of de Grondwet moet worden gewijzigd. Het heeft te maken met het spanningsveld tussen behouden en veranderen, met de bovenstroom en onderstroom in de samenleving. De wettelijke bepalingen, de stabiliserende factor van de Grondwet gaan we respecteren. We willen dat zien in een ruime context en niet vanuit een verdedigende ingesteldheid.

We denken dat er een aantal mogelijkheden zijn, want artikel 24 heeft het over het aanbieden van de keuze. Dat is nog altijd mogelijk in de derde graad. Over de concrete contouren zullen we moeten praten, maar laat ons nu nog geen barrière opwerpen om samen het inhoudelijke debat te voeren over wat we willen bereiken voor het officiële net, en als het anders kan voor alle netten. Maar hiervoor hebben we geen gesprekspartner aan de andere kant. We gaan het niet afschaffen, maar een andere invulling geven. Daarvoor dient ons referentiekader als een gespreksbasis.

De heer Ward Kennes: Ik sta een beetje perplex. Enerzijds zegt de heer De Man met grote bravoure dat hij natuurlijk de Grondwet zal respecteren, maar anderzijds hoor ik hem even later zeggen, letterlijk: “Wij willen een andere invulling geven aan de levensbeschouwelijke vakken.”. De kern van onze Grondwet is juist dat de inhoud van die levensbeschouwelijke vakken niet door u, niet door het parlement, maar door de erediensten en inspecties wordt bepaald. U kunt niet in één betoog zeggen dat u de Grondwet wilt respecteren en dat u er een andere invulling aan wilt geven. Dat u met de inspecties in dialoog treedt en een aantal bezorgdheden uitspreekt, oké. We hebben in een antwoord op een vraag van de heer De Gucht een getuigenis gehoord over een schooldirectie die meldt

dat een leraar van een levensbeschouwelijk vak stellingen verkondigt die helemaal haaks staan op andere eindtermen. De ouders vinden dat hun kind met heel rare ideeën wordt geconfronteerd. Die schooldirectie heeft ingegrepen en de inspectie heeft, na overleg met de school, een andere leraar voorgedragen.

Over de invulling kan er gesproken worden. Maar als u zelf zegt dat het GO! daar een andere invulling aan wil geven en dat het GO! anderzijds de Grondwet zal respecteren, spreekt u zich, in mijn ogen, heel erg tegen.

De heer Luc De Man: De andere invulling heeft hiermee te maken: binnen de contouren van de Grondwet, in het gesprek met de erkende erediensten en de inspectie, kijken wat we kunnen doen met de inhouden, om de competenties te bereiken die wij denken te moeten bereiken op het einde van het leerplichtonderwijs. Wij zullen dat niet met voeten treden. Wij zullen het gesprek met hen aangaan. Dat is het referentiekader waarvan wij uitgaan om het gesprek aan te gaan. 24 januari is al een eerste datum, en er komen er nog. U moet mij dus niet beschuldigen van tegenspraken.

Er is gevraagd of er niet al voldoende mogelijkheden zijn via de eindtermen. Er zijn de vakoverschrijdende eindtermen, maar die hebben het statuut van attitudinale doelstellingen. Die zijn ‘na te streven’, en niet ‘te bereiken’. Ze hebben dus niet hetzelfde effect als de gewone eindtermen.

Als er over godsdiensten en levensbeschouwingen gesproken wordt, gaat men in sommige contexten op de achterste poten staan en een overdreven voorzichtigheid aan de dag leggen. Dat is ook niet gezond. Hoe kunnen we de dialoog aangaan met jongeren, vanaf 16 jaar, mét respect voor hun keuze, over de levensbeschouwingen? Niet door vakken af te schaffen, maar door een andere invulling. Dat is een open vraag die we willen stellen, met respect voor de Grondwet.

De voorzitter: Ik dank de sprekers hartelijk voor de reactie die ze vandaag hebben gegeven. Het stoffeert alvast het debat dat wij een van de volgende weken zullen voeren over het concrete voorstel van decreet.

Boudewijn BOUCKAERT,
voorzitter

Elisabeth MEULEMAN,
verslaggever

BIJLAGE 1:

Standpunt van de Raad voor Inspectie en Begeleiding Niet-Confessionele Zedenleer

Bespreking voorstel van decreet houdende wijziging van het artikel 55 van het decreet van 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, wat de vakken godsdienst en niet-confessionele zedenleer betreft. (J-J De Gucht).

Te lezen tekst RIBZ:

Mijnheer de voorzitter van de Vlaamse onderwijscommissie,

Dames en heren leden van de Vlaamse onderwijscommissie,

Is het wenselijk dat een hoorzitting een open, pluralistische en democratische visie geeft m.b.t. het onderzochte probleem aan haar leden?

Ik meen dat deze stelling evident is. Schijnbaar worden in onderhevig geval twee criteria gehanteerd om sprekers uit te nodigen.

In eerste instantie wordt het woord gegeven aan personen die in het verleden hun mening reeds meerdere malen publiek hebben gemaakt. Zij herhalen hun visie, maar het geeft geen garantie op neutraliteit en waarheid.

In tweede instantie wordt het standpunt van de verschillende onderwijsnetten gevraagd. Deze standpunten zijn waardevol maar niet objectief. Ook de diverse netten hebben hun eigen belangen te verdedigen.

Jammer genoeg worden de door de Vlaamse gemeenschap officieel erkende vertegenwoordigers en verantwoordelijken voor de levensbeschouwelijke vakken niet gehoord!

Wie beter dan de officieel erkende instanties en vereniging zijn anders in staat een concreet overzicht te geven van hun activiteiten!

De hoorzitting zoals thans geconcipeerd lijkt weinig democratisch, open en pluralistisch, en geeft eerder de indruk van eenzijdigheid en manipulatie. De officieel erkende en verantwoordelijke instanties en vereniging voor de levensbeschouwelijke vakken worden buiten spel gezet om de problematiek te duiden.

Als u art. 55 van het onderwijsdecreet II wil wijzigen dient het voorstel getoetst aan diverse wettelijke verplichtingen vastgelegd in de grondwet, de schoolpactwetgeving en de levensbeschouwelijke vrijheden.

1° Situering van art. 55 van het decreet van 31 juli 1990.

Het art. 55 van het onderwijsdecreet II betreffende de vakken godsdienst en niet-confessionele zedenleer is de uitvoering van het schoolpact. Het schoolpact bepaalt immers dat in alle netten van het basisonderwijs en in het secundair onderwijs respectievelijk twee of drie en twee uur godsdienst of niet-confessionele zedenleer dienen onderwezen te worden.

2° Schoolpactwetgeving.

De schoolpactwetgeving bepaalt dat in het officieel onderwijs de ouders de keuze hebben tussen verschillende levensbeschouwingen, in het vrij gesubsidieerd onderwijs is de inrichtende macht vrij één of meerdere levensbeschouwingen aan te bieden. Het gesubsidieerd vrij onderwijs moet tenminste één levensbeschouwing aanbieden.

Alle netten zijn er dus aan gehouden minstens één of meerdere levensbeschouwingen aan te bieden. De wetgever maakt wel een onderscheid tussen de netten wat het aanbod betreft maar bepaalt duidelijk dat er een levensbeschouwelijk aanbod van twee uur moet zijn. De grondwet van 1993 garandeert en verankert dit aanbod.

Zelfs de leerlingen waarvan de ouders een vrijstelling aanvragen en bekomen van het levensbeschouwelijk aanbod moeten de vrijgekomen twee uren aanwenden om hun eigen, specifieke levensbeschouwing uit te diepen.

Ter verduidelijking wil ik verwijzen naar het totaal aantal leerlingen zowel in het basis - als in het secundair onderwijs die in het schooljaar 2009/10 in het officieel onderwijs een vrijstelling bekwamen.

3.458 leerlingen van de **264.278** bekwamen vrijstelling, of **1,30 %**.

3° Grondwettelijke bepalingen i.v.m. levensbeschouwingen.

Onze grondwet bepaalt de verhouding tussen de staat en de godsdiensten en de niet-confessionele levensbeschouwingen. Deze verhouding wordt o.m. vastgelegd in volgende artikels van de grondwet:

Art. 19 – vrijheid van levensbeschouwing;

Art. 21 – geen inmenging van de Staat in een godsdienst;

Art. 24 § 1 - vrijheid van onderwijs;

- de staat is levensbeschouwelijk neutraal;
- de ouders en de leerlingen hebben recht op een levensbeschouwelijke keuze in het officieel onderwijs tot het einde van hun secundair onderwijs.

§ 3 - de leerlingen hebben recht op een levensbeschouwelijk onderwijs zolang zij schoolplichtig zijn.

Art. 181 - Door toevoeging van een tweede paragraaf aan artikel 181 van de grondwet erkent en aanvaardt de Belgische Staat het bestaan van twee stromingen binnen de levensbeschouwing: een confessionele en een niet-confessionele.

De vrijheden en rechten toegekend aan de levensbeschouwingen houden o.m. de niet-inmenging van de staat in m.b.t. de inhoud, de waarden en de principes van elke levensbeschouwing.

De Staat is levensbeschouwelijk neutraal en kan bijgevolg zelf geen levensbeschouwing vooropstellen of organiseren.

De grondwet garandeert een cursus levensbeschouwelijke vakken.

Deze levensbeschouwelijke vakken worden door het onderwijsdecreet van 1 december 1993 inhoudelijk beheerd, uitgebouwd en gecontroleerd door één erkende instantie en vereniging per levensbeschouwing.

4° Doel van de levensbeschouwelijke vakken.

Een maatschappij kan slechts functioneren wanneer zij stoelt op duidelijk gefundeerde waarden, die op hun beurt hun basis vinden in een levensbeschouwing.

Mag ik daarenboven verwijzen naar de stellingname van VEFO (Vlaams netwerk Eigentijds Filosofisch Onderwijs) waarvan de ere-inspecteur – generaal Peter Michielsens voorzitter is. VEFO heeft een opiniestuk gepubliceerd onder de titel: “Filosofie is geen levensbeschouwing”. Duidelijke boodschap!

De levensbeschouwelijke vakken hebben de bedoeling hun waarden en levensbeschouwing over te dragen op hun leerlingen. Om dit functioneel te kunnen dienen de leerkrachten zelf hun levensbeschouwing concreet te beleven en uit te dragen in hun dagelijks leven.

Zij hebben een voorbeeldfunctie! Een “zogezegd neutrale leerkracht” kan onmogelijk deze voorbeeldfunctie uitdragen.

De leerkrachten levensbeschouwelijke vakken bieden dezelfde garantie van objectiviteit als gelijk welke andere leerkracht algemene vakken die ook een eigen, persoonlijke levensbeschouwing heeft. Daarenboven is het voor de leerlingen duidelijk welke levensbeschouwing de betrokken leraar heeft. Zo kunnen de leerlingen hun kritische verworvenheden aanspreken en bepaalde visies bijsturen.

De levensbeschouwelijke vakken streven er trouwens naar om jongeren vanuit de eigen identiteit en de tradities van de diverse levensbeschouwingen, de inter-levensbeschouwelijke kennis, attitudes en vaardigheden bij de leerlingen te bevorderen, dit vanaf de eerste graad basisonderwijs tot en met de derde graad secundair onderwijs.

5° Inter-levensbeschouwelijke samenwerking in de scholen.

Jaren voor er van bijsturing van het lesrooster sprake was hebben de erkende instanties en vereniging levensbeschouwelijke vakken de noodzaak van een inter-levensbeschouwelijke samenwerking aangevoeld en opgestart. Zo moeten wij vaststellen dat de inspecteurs-adviseur van de diverse levensbeschouwingen elkaar regelmatig in samenwerkingsverband ontmoeten.

In 1998 wordt het Nascholingsinstituut levensbeschouwelijke vakken opgestart. Het heeft o.m. tot doel de samenwerking onder de levensbeschouwelijke vakken te bevorderen. In die geest worden verschillende inter-levensbeschouwelijke studiedagen georganiseerd. Deze studiedagen kunnen rekenen op een ruime belangstelling van alle levensbeschouwelijke leerkrachten zodanig dat eenzelfde thema verschillende herhalingen kent.

Verder wordt een charter van de inspectie levensbeschouwelijke vakken opgesteld. Daarin waarborgen de inspecteurs-adviseur godsdienst en niet-confessionele zedenleer een positieve instelling ten opzichte van de andere levensbeschouwingen en drukken zij de wens uit de samenwerking met de collega's van de andere levensbeschouwelijke vakken te bevorderen.

Ook de leerkrachten van de diverse levensbeschouwingen ontmoeten elkaar in vakgroepen en werken gemeenschappelijke projecten uit waarbij de leraars van elke specifieke levensbeschouwing een duiding geven zowel voor hun eigen leerlingen als voor alle leerlingen.

De inter-levensbeschouwelijke samenwerking moet niet opnieuw uitgevonden worden, maar is al vele jaren een realiteit.

Ter illustratie van onze constructieve samenwerking voeg ik in bijlage het gemeenschappelijk standpunt van de erkende instanties en vereniging i.v.m. het voorliggende voorstel.

Het document zelf wordt u officieel overhandigd.

6° Besluit.

De aanpassing die voorgesteld wordt in het voorstel van wijziging van art. 55 van het onderwijsdecreet II is dus onmogelijk, tenzij men een hele reorganisatie plant en een reeks grondwettelijke en wettelijke wijzigingen uitwerkt. Zoals de Raad van State vaststelt is er geen probleem om buiten de levensbeschouwelijke vakken een bijkomend algemeen vak aan te bieden buiten de levensbeschouwelijke vakken, een zogezegd neutraal vak zonder enige levensbeschouwelijke duiding en waarde gelijkwaardig aan alle algemene vakken.

Is de bedoeling dat alle leerlingen kennis maken met de andere levensbeschouwingen, dan moeten wij benadrukken dat het onderricht in de godsdiensten en in de niet-confessionele zedenleer reeds jaren de betreden paden verlaten heeft en de nieuwe voorgestelde weg bewandelt.

Uit onafhankelijk van elkaar gevoerd wetenschappelijk onderzoek zijn de professoren Jaak Billiet (KUL) en Marc Elchardus (VUB) tot dezelfde bevinding gekomen dat hoe grondiger men inzicht heeft in zijn eigen levensbeschouwing hoe meer men openstaat en empathie betoont voor andere levensbeschouwingen.

Deze wetenschappelijke conclusies bewijzen nu juist dat de huidige invulling van het levensbeschouwelijk onderwijs tegemoet komt aan de intenties van de indieners van het voorstel van wijziging. Door een vermindering van de uren levensbeschouwelijke vakken in te voeren gaat het voorstel in tegen het vooropgestelde doel.

Misschien was het wenselijk en efficiënter geweest contact op te nemen met de verantwoordelijken voor het onderwijs van de levensbeschouwingen, dan had men moeten vaststellen dat de erkende levensbeschouwingen zich al jaren niet meer opsluiten in hun eigen cocon maar dat zij de maatschappij benaderen met een open kijk en een open vizier.

Luc Devuyst

Algemeen secretaris RIBZ.

BIJLAGE 2:

Gemeenschappelijk standpunt van de Erkende Instanties & Vereniging
van de levensbeschouwelijke vakken in Vlaanderen

Gemeenschappelijk standpunt van de Erkende Instanties & Vereniging van de levensbeschouwelijke vakken in Vlaanderen betreffende het voorstel van decreet van de heer J.-J. De Gucht c.s. houdende wijziging van het artikel 55 van het decreet van 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, wat de vakken godsdienst en niet-confessionele zedenleer betreft.

Mijnheer de voorzitter van de Vlaamse onderwijscommissie,
Dames en heren leden van de Vlaamse onderwijscommissie,

Parlementaire hoorzittingen hebben tot doel de leden van het parlement te informeren m.b.t. een problematiek die op de agenda staat van deze wetgevende vergadering. In dit verband werden m.b.t. het hoger genoemde voorstel van decreet op 1 december jl. enkele deskundigen uit de wetenschappelijke wereld gehoord. Op 15 december a.s. is het de beurt aan de bestuurders van de verschillende onderwijskoepels. Zonder enige twijfel hebben de deskundigen en zullen de bestuurders zinvolle argumenten aandragen voor verdere discussie. Probleem is hierbij echter dat er alleen *over* de levensbeschouwelijke vakken gesproken wordt en niet *met* de organisatoren van de levensbeschouwelijke vakken in Vlaanderen. En dit terwijl die Erkende Instanties & Vereniging het best geplaatst zijn om adequaat – als uitvoerders van een decretale opdracht – vragen over het reilen en zeilen van het onderwijs in dit verband te beantwoorden.

De Belgische Grondwet bepaalt de verhouding tussen de levensbeschouwelijk neutrale staat, de godsdiensten en de niet-confessionele levensbeschouwing. Door toevoeging van een tweede paragraaf aan artikel 181 van de Grondwet erkent en aanvaardt de Belgische staat immers het bestaan van twee stromingen binnen de levensbeschouwing: een confessionele en een niet-confessionele. De vrijheden en rechten toegekend aan de door de staat erkende levensbeschouwingen houden o.m. in de niet-inmenging van de staat m.b.t. de inhoud, de waarden en de principes van elke levensbeschouwing. De staat is levensbeschouwelijk neutraal en kan of wil als gevolg hiervan zelf geen levensbeschouwing vooropstellen of organiseren.

De Grondwet erkent het recht op morele of religieuze opvoeding en garandeert daarom het aanbod van levensbeschouwelijke vakken gedurende de volledige leerplicht van de jongeren. De levensbeschouwelijke vakken worden door het decreet betreffende de inspectie en de begeleiding van de levensbeschouwelijke vakken van 1 december 1993 inhoudelijk beheerd en uitgebouwd door één Erkende Instantie of Vereniging per erkende levensbeschouwing. Hiertoe behoort ook het goedkeuren van de leerplannen. Inspectie en begeleiding gebeuren vervolgens door de inspecteurs-adviseurs van de eigen levensbeschouwing. Op deze wijze is het mogelijk dat levensbeschouwelijk onderwijs wordt gegeven zonder dat de overheid de grenzen van de neutraliteit overschrijdt.

Een maatschappij kan slechts functioneren wanneer zij stoelt op voldoende, duidelijk gefundeerde, gemeenschappelijke waarden. Deze waarden vinden op hun beurt een basis in verschillende levensbeschouwingen.

Het is de bedoeling in de levensbeschouwelijke vakken de eigen waarden en een kennismaking met een bepaalde levensbeschouwing aan te bieden aan de leerlingen. Omdat leerlingen hierbij uitgenodigd worden om over zichzelf en het leven na te denken, beperkt de taak van de leerkracht zich niet tot kennisoverdracht maar is hij voor leerlingen ook ‘ervaringsdeskundige’. Daarom dienen de leerkrachten van deze levensbeschouwelijke vakken de levensbeschouwing waartoe zij behoren van binnenuit te kennen en hun

levensbeschouwing bij voorkeur concreet te beleven. Zo hebben de leerkrachten levensbeschouwelijke vakken in dit opzicht een voorbeeldfunctie, want elke levensbeschouwing staat op een eigen wijze in het leven en bevordert vanuit deze zienswijze het maatschappelijk samenleven. Een leerkracht die officieel verplicht is tot levensbeschouwelijke neutraliteit kan onmogelijk deze voorbeeldfunctie vervullen. Lessen *over* levensbeschouwingen, waarbij de leerkracht zich principieel van elk engagement moet onthouden, zullen eerder leiden tot relativisme, dan tot een zelfgekozen waardebeleving. Het is overigens ook een illusie te denken dat de samenleving beter wordt door op een neutrale wijze te spreken – als dit al zou kunnen – over de verschillende levensbeschouwingen. De levensbeschouwelijke diversiteit die maatschappelijk een realiteit is, wordt door de voorgestelde wijziging van decreet genegeerd, terwijl het op dit moment een van de meest belangrijke taken van de school is om te leren omgaan met die diversiteit. Juist hier leveren de levensbeschouwelijke vakken – naast de andere vakken – een specifieke bijdrage aan de realisatie van het pedagogisch project van de school.

Al tientallen jaren werken de organisatoren van de levensbeschouwelijke vakken, de Erkende en Bevoegde Instanties en Vereniging, samen om het levensbeschouwelijk onderwijs in de Vlaamse scholen voor alle betrokkenen zo optimaal mogelijk te laten verlopen. Ook ontmoeten de inspecteurs-adviseurs van de diverse levensbeschouwingen elkaar regelmatig om gezamenlijk vragen betreffende de inspectie en begeleiding van de levensbeschouwelijke vakken en alles wat te maken heeft met vakinhoud en vakpedagogie te bespreken.

Met betrekking tot het functioneren van de inspecteurs-adviseurs levensbeschouwelijke vakken werd bij de totstandkoming van het decreet op de levensbeschouwelijke inspectie en begeleiding een charter opgesteld. Daarin waarborgen de inspecteurs-adviseurs godsdienst en niet-confessionele zedenleer een positieve instelling ten opzichte van de andere levensbeschouwingen en drukken zij de wens uit de samenwerking met de collega's van de andere levensbeschouwelijke vakken te bevorderen.

Overtuigd van de noden van de samenleving, werken de inspecteurs-adviseurs aan een gemeenschappelijke module die, vertrekkend vanuit de eigen identiteit en de binnenkant van de tradities van de diverse levensbeschouwingen, de interlevensbeschouwelijke kennis, attitudes en vaardigheden tracht te bevorderen van leerlingen vanaf de eerste graad basisonderwijs tot en met de derde graad secundair onderwijs. Deze module is inpasbaar in de bestaande leerplannen en wordt gegeven door de leraren levensbeschouwelijke vakken.

Al in 1998 werd de vzw Nascholingsinstituut levensbeschouwelijke vakken opgericht die o.m. tot doel heeft de samenwerking tussen de leerkrachten levensbeschouwelijke vakken te bevorderen. In die geest werden al verschillende interlevensbeschouwelijke studiedagen georganiseerd, o.a. over het zondebokprincipe. De recente studiedagen gingen over de interlevensbeschouwelijke module.

De leraren van de diverse levensbeschouwingen ontmoeten elkaar in vakgroepen waar zij kunnen werken aan gemeenschappelijke projecten. Hierdoor is het nu al mogelijk dat leerlingen van verschillende levensbeschouwelijke vakken met elkaar in dialoog gaan vanuit een op openheid gerichte identiteit.

Uit het voorgaande volgt dat de aanpassing die voorgesteld wordt in het voorstel tot wijziging van art. 55 van het onderwijsdecreet II in de leerplannen van verschillende

levensbeschouwingen voorkomt, in de praktijk al mogelijk is en – adequaat inspelend op de maatschappelijke realiteit – in toenemende mate toegepast wordt.

Uit onafhankelijk van elkaar uitgevoerd wetenschappelijk onderzoek blijkt dat, hoe grondiger men inzicht heeft in zijn eigen levensbeschouwing, des te meer men openstaat en empathie betoont voor andere levensbeschouwingen. De conclusies van deze wetenschappelijke onderzoeken bewijzen dat de huidige invulling van het levensbeschouwelijk onderwijs binnen de door de Grondwet getrokken grenzen nu al de mogelijkheid biedt te komen tot interlevensbeschouwelijke dialoog en dit op een spontane manier. Het voorliggend voorstel daarentegen wil via ingrijpende wijzigingen de dialoog via de overheid opleggen, wat de scheiding van kerk en staat, de levensbeschouwelijke neutraliteit van de staat en de vrijheid van onderwijs in het gedrang brengt.

Brussel, 12 december 2011.

Namens de Erkende Instanties & Vereniging van

de rooms-katholieke godsdienst

de Niet-Confesionele Zedenleer, de Raad Inspectie en Begeleiding Niet-Confessionele Zedenleer

de Protestants-Evangelische godsdienst, het Comité Protestants-Evangelisch Godsdienstonderwijs

de Israëlitische godsdienst, het Centraal Israëlitisch Consistorie van België

de orthodoxe godsdienst, de Pedagogische Commissie van de Orthodoxe Kerk in België

de islamitische godsdienst, het Centrum Islamonderwijs

en de vertegenwoordiger van de Anglicaanse godsdienst, Kan. Dr. R. Innes, voorzitter van het Centraal Comité van de Anglicaanse Kerk

Jos Bonroy
Directeur Interdiocesane Dienst
voor het Katholiek Godsdienstonderwijs

Luc Devuyst
Algemeen secretaris
RIBZ

BIJLAGE 3:

Overzicht van de argumenten van de heer Hugo Durinck

Waarom is het wenselijk de LB vakken nu te herkaderen?**Maatschappelijk**

- 1 Beleefd pluralisme: contact met andere overtuigingen, Omgaan met diversiteit.
- 2 Kennismaking en inzicht in belangrijke stromingen
- 3 Leren keuzes maken en 'leren leren' in een complexe, veranderende maatschappij;
- 4 De aanwezige interesse voor filosofie en filosoferen;
- 5 Hedendaagse jongerencultuur en specifieke problemen. Jongeren hebben hun puberteitscrisis midden een culturele crisis.
- 6 Wat meer vrede en toenadering tussen de strekkingen en netten?

Inhoudelijk

- 7 Godsdienst en zedenleer neigen eigenlijk ook naar elkaar. In het vak godsdienst zijn dikwijls open, kritische, sociaal geëngageerde mensen werkzaam. En in het vak zedenleer noopt vrij onderzoek de mensen om ook open te staan voor religieuze informatie en verkenning.
- 8 Veel onderwerpen worden zowel in godsdienst als in zedenleer besproken.
- 9 Het onderwijs probeert de leerlingen een veelzijdige blik op het leven en de wereld te geven.
- 10 Het pedagogisch project van het officieel onderwijs is pluralistisch. Een veelzijdig eenheidsvak hoort daarbij. In het katholiek onderwijs zit ook een diversiteit aan opvattingen bij leerlingen, leerkrachten en ouders.
- 11 De multiculturele wereld zou in Vlaanderen moeten beginnen met dialoog en samenleven tussen christelijke humanisten en vrijzinnige humanisten.
- 12 De geschiedenis is een strijd tegen problemen. Dat kan samen.
- 13 Mensen streven naar positieve zaken. Dat kan samen.
- 14 Binnen elke levensbeschouwing bestaan uiteenlopende strekkingen. De strekking van de leerkracht kan verschillen van die van de leerlingen (en ouders).

Pedagogisch

- 15 Een klas vormt een geheel, dus net voor deze vakmateries: beter samen.
- 16 Tieners doorlopen een identiteitscrisis. Hij of zij kan zelfs doorheen een schooljaar (grondig) van standpunt veranderen. Of een tijd onbepaald zijn.
- 17 In het officieel onderwijs kunnen de LB vakken onvoldoende aansluiting vinden bij het algemene pedagogische project. Omdat er 7 keuzes zijn, en de school eerder neutraal moet blijven tgo. allen.
- 18 Terecht heeft men geen partijpolitieke-ideologische vorming en keuzes op school toegelaten, bvb in de les geschiedenis. Waarom bij LB wel?
- X Ook het vak LO laat geen keuzes. Men geeft algemene conditietraining en kennismaking met diverse sporten. Niet vanuit één discipline.

Praktische

- 19 Enkel in de derde graad in het secundair 1u of 2u per week een gemeenschappelijk vak geven blijft voor de opdrachten en uurroosters een moeilijkheid omdat veel licentiaten ook in het 4° jaar (en soms 3°) lesgeven. Ook qua opstelling op school: ofwel geef je een levensbeschouwelijk gekleurd vak, ofwel geef je les vanuit een algemeen, 'neutraal', pluralistisch standpunt, met algemeen menselijke waarden.
- 20 Het opmaken van lesroosters.
- 21 Redelijke groepsgrootte ipv groepen van 1 leerling tot 40.
- 22 Vrijstellingen stop zetten. (Bestaan niet in Wallonië).
- 23 Veel leerkrachten godsdienst en zedenleer staan nu op 2 of meer scholen. Met een reorganisatie zouden meer mensen op 1 school aan een FT komen.
- 24 In het verleden waren er diverse juridische discussies welke leerlingen welke cursus mochten/moesten volgen.
- 25 In vele landen, zoals bvb de VS en een aantal mediterrane landen, waar nochtans een wijdverspreid openbaar onderwijsnet is, wordt godsdienst niet op school ingericht, maar in de geloofsgemeenschap gegeven. Laat elke sector zich vooral met zijn core-business bezig houden.
- X Men sleutelt nu aan een hervorming van het secundair onderwijs.
- X Een eenheidsvak zal waarschijnlijk een besparing meebrengen.
- X Het is eigenlijk eenvoudig. In het Steineronderwijs (cultuurbeschouwing) en in het Instituut van Gent bestaat er sedert lang een eenheidsvak.

De hedendaagse nood aan moraal en ethiek

- 26 En ook de nood aan het ontwikkelen van een gemeenschappelijke basismoraal om goed samen te leven.
- 27 Er komt nog meer diversiteit in het basisonderwijs, daarna in het secundair. Deze kan niet meer gekanaliseerd worden met 7 (en 1) keuzes, of in een vak vanuit één levensbeschouwing.
- 28 De ecologische dreiging: overbevolking (7 miljard), opwarming en uitputting van de aarde, vervuiling, ontbossing,...Dit wordt cruciaal.
- 29 Samen met rechten van de mens, ook verantwoordelijkheden van de mens? (H. Küng)
- 30 Een moraal steunt op andere bouwstenen: verwerken van problemen, filosofie, filosoferen, kennis en inzicht in de eigen en andere levensbeschouwingen, eigen persoonlijkheid en levensloop, EQ en psychologische mechanismen, sociale interactie, muzische elementen, volwaardig burgerschap, ...

De diepere tijdgeest

- 31 crisis en kans?
- 32 een nieuwe bewustwording, creatieve invulling en dialoog?
- X
- Laat ons samen een veelzijdig vormend eenheidsvak opbouwen.
- Hugo Durinck, in eigen naam, 30 november 2011